EPISCOPUS MILES IN VETERI ECCLESIA INVISUS. AKROAMA POTISSIMUM EX JURE CANONICO

Kaspar Ziegler

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
24 B
23

13-24. b. 19

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

CASPARIS ZIEGLERI

ϹΙΔΗΡΟΞΥΛΟΝ

ECCLESIASTICUM,

Sive

EPISCOPUS MILES

in veteri Eccleſiâ inviſus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ΑΚΡΟΑΜΑ

potisſimùm ex Jure Canonico.

WITTEBERGÆ,
Sumptibus Hæred. D. TOBIÆ MEVII & ELERDI SCHUMACHERI,
TYPIS MATTHÆI HENCKELII, ACAD. TYPOGR.
ANNO M. DC. LXXII.

Digitized by Google

1210

Digitized by Google

VIRO
ET GENERE ET LITERIS ILLUSTRI,

DN. GOTTLOB A WERTHERN,

Dynaſtæ in Beichlingen/Frohndorff/Pulſznitz/&c. Sac. Cæſ. Majeſt. & Rom. Imp. Janitori Cameræ hereditario, Sereniſſ. Saxon. Elect. Conſiliario &c.

Patrono meo ſummè colendo.

VIR GENEROSISSIME,

QVantum ſtudii olim & induſtriæ in pervolutandis utriusqve juris libris collocaveris, qvantamq; tùm ſpem & Patriæ & Parentibus ex TE feceris, plutei adhuc loqvuntur & perſtrepunt in Academiâ Lipſienſi. In jure Canonico, qvod non niſi

Digitized by Google

niſi confirmato jam, & in reliqvis jurisprudentiæ partibus probè exercitato in manûs tradi apud nos ſolet, tàm repentinos feciſti progreſsûs, ut publicum ejus rei ſpecimen valde juvenis exhiberes, atqve inter Doctores pereruditas de JURE PRECARIÆ poſitiones ſine Præſide magno cum applauſu propugnares. Fecit ea res, ut Tuum nomen pagellis hiſce, qvas nunc edo, præſcribere, atqve ex TUA autoritate lumen illis mutuari auſus fuerim. Exiguæ illæ ſunt atq; levidenſes, neq; ingenio TUO ex aſſe congruentes. Sed qvia juris Canonici fragmenta haud pauca continent, & explicant, TE, qvi ejus juris ſtudio adhuc teneris, Patronũ facilè invenient. Accipe eas ſerenâ fronte, meq; inter Clientes Tuos, ſi id mereor, connumera. Ego ut merear, omnem movebo lapidem. Scripſi d. 13. Cal. Martii cIↄ Iↄc LXXII.

T. GENEROS.

Obſerv.

CASPAR ZIEGLERUS.

BENEVOLO LECTORI
S. P.

GEnera vivendi qvi primum inter homines ſejunxit, & ex hoc diverſos fecit atqve diſtinctos officiorum gradus, ipſe DEUS naturæ conditor atqve arbiter fuit. Cur enim hic ad ſtivam natus non aliâ re magis delectetur, qvam agelli ſui proſciſſione, liratione, occatione, runcatione, ſarritione & pluribus aliis rebus ad agriculturam pertinentibus, alius Reip. gubernaculis admotus non niſi edicta, leges, bella, fœdera meditetur, alius moderatioribus cogitationibus ſe ſuamqve felicitatem ex eruditione metiatur, non hoc forte fortuna contingit, ſed volente ita & gubernante Deo, cùm alia nulla fortuna ſit, niſi Deus & hominis debita diligentia ſibi invicem conjuncta. Facit iſtud officiorum & conditionum diſcrimen elegantiſſimam in Rep. harmoniam; ſed qvæ peſſimè ſæpè & minus comptè atqve modulatè ſe habet, qvando limites ſibi poſitos tranſiliunt homines, & ſphæram, in qvâ commorari oportebat, egrediuntur. Et qvanqvam hoc commune atqve vulgare planè

 ſit

Digitized by Google

ſit vitium, neqve deſint unqvam, qvi id, qvod non ſunt, nec eſſe debent, eſſe qvàm maximè velint; nemini tamen probroſum id magis eſt, qvàm illis, qvi ex religione profeſsionem faciunt, & ſoli Deo vivere intelliguntur, præſertim ſi ei rei dent operam, qvæ δὶς διὰ πασῶν à ſanctiore ſtudio abeſſe creditur. Et qvæ verò magis abeſſe dicetur, qvàm qvalis hodiè in ſago peragitur vita inter tot execranda militiæ dehoneſtamenta? Nec tamen vel ſublatis iis combinari honorificè & verecundè poſſunt paludamentum & mandyas, ne qvidem per jocum & per modum ſpectamenti. Refert Jac. Aug. Thuanus *lib. 98. circa finem* ludicrum ab religioſis & Clericis in Galliis anno 1590. exhibitum, ſed cum cachinno & mordacitate aliqvâ atqve argutis aculeis. *Vix fidem*, inqvit, *apud poſteritatem merebitur, nec ſine riſu nunc recitari poteſt, qvod boni illi Viri poſt ſeria ſua decreta ad commovendos dementis plebis animos coram Cajetano Cardinali, ac tot Epiſcopis, qvi eum ex Italiâ ſecuti erant, Franciſco Panigarola Aſtenſi Epiſcopo, Roberto Bellarmino è Collegii Jeſuitici ſodalitio qvaſi rem probantibus, inſtituerunt feceruntqve; nam ſupplicationes novo & ad hunc diem non viſo paratu publicè populo ſpectante per cunctos freqventes Urbis vicos celebrata, in qvibus Gul. Roſa Epiſcopus Silvanectenſis & Carthuſianorum Prior altera crucem, altera haſtam manutenentes, tanqvam ſcenæ choragi & ſtrenui Machabæi, ſic enim ſe appellari gaudebant, primos ordines ducebant. Seqvebantur ordine Patres Capucini, Foliaceni, Paulliani, Franciſcani, Dominicani, Carmelitæ, ſuccincti omnes, & cuculla ſuper humeros rejecta qvippe galeati & loricati. ſeniores primi incedebant, torvo vultu, rubentibus oculis, aprugnis dentibus, totoqve corporis geſtu minas & militarem faſtum ſcenicâ ſimulatione referentes. His ſuccedebant juniores eodem habitu, ſclopetis armati, qvos plerumqve in obvios inconſideratâ temeritate diſplodebant, eorumqve ictu unus è Cajetani domeſticis, dum otioſus ſpectat, interfectus eſt, magno circumſtantium fremitu, qui mox compoſitus eſt, ſparsâ voce, qvaſi ille, qvi in tàm reli-*

gioſo

Digitized by Google

gioſo ſpectaculo periiſſet, jam inter beatos Confeſſorum choros receptus eſſet, nam Cajetanum, penes qvem de his rebus pronunciare jus eſſet, ita affirmare. Omnium oculos in ſe convertebat Bernardus è Foliaceno Ordine adhuc juvenis nuper HENRICO III. Rege concionibus notus apud populum, qvi altero pede claudus nuſqvam certo loco conſiſtens, ſed huc illuc curſitans modo in fronte, modo in agminis tergo latum enſem ambabus manibus rotabat, & claudicationis vitium gladiatoriâ mobilitate emendabat. Qvæ omnia cum intermiſtis Epodis faciebant, atqve hoc mimo militantis Eccleſiæ faciem exprimi jactabant, ſubinde illud ex B. Jobo repetentes, vitam hominis militiam eſſe, cujus militiæ præmium ipſi in triumphanti Eccleſia, hoc eſt, in cœlis olim eſſent reportaturi. Sanè operæ precium hic ſpectantibus Jovem atqve Mercurium facere hiſtrioniam. Nunc ſpectatores Jovis ſummi cauſa clarè plaudite. Sed enim non invenerunt illi, qvem ſibi promiſerant, populi applauſum, cùm per theatricam iſtam proceſſionem plus auſi fuiſſent, qvàm ut tolerari ignoſciqve potuerit. Sic enim pergit Thuanus: *Hoc ſpectaculum pauci præter auctores ipſos laudabant, plures mirabantur, prudentiores indignabantur, tam ridicula pompa patientiæ tot miſerorum hominum illudi, qvi obtentu religionis nullâ neceſſitate cogente tot periculis objicerentur.* Excuſari verò ut maximè poſſit motorium iſtud drama, qvippe in mimicâ actione conſiſtens & ſignificans tantùm, excuſari tamen minimè poterit, certè olim non potuit, ſeria & cruenta Clericorum militia. Qvi diligentius anqviſitiuſqve decretum Gratiani pervolutaverit, multa illic ex caſtigatiſſimâ Veterum diſciplinâ inveniet, qvæ noſtris moribus haud parùm ſolutioribus minùs commoda hodiè videntur. Et in his tamen, ſi arbitrari oporteat, utra alteris præſtent, & exſuperantiora ſint, non ſatis conſipiet, meo judicio, qvi antiqvioribus illis contemptis, noviora hæc ſine dubio turbida magis & inverecunda arrogan-

Digitized by Google

rogantiùs & elatiùs præferre velit. Mihi enimverò cùm ſæpiuſculè talia occurrerent, qvibus Clerici omni armorum uſu & bellicis expeditionibus prohibentur, nec tamen deeſſent exempla, qvibus profligata iſta videbatur diſciplina, cœpi illa, qvæ Gratianus ſparſim & intercisè commemorat, ad juſtam annorum ſeriem, qvibus unumqvodqve dictum ſcriptumve fuit, revocare, additâ identidem ex veterum memoriarum libris obſervatione ſimili. Sic enim penetrare licuit, qvibus temporibus diſciplina iſthæc mutata fuit; atqve ſic Gratianus tractandus eſt, ut ex ejus compilatione emolumentum aliqvod haberi qveat, qvo utiqve carere neceſſe eſt, ſi qvidem nudi ſubſcriptores approbatoresqve ſententiarum ab eo commemoratarum eſſe velimus. Qvid præſtiterim, Lector, judicium tuum eſto. Ego interim non deſinam Auditores meos ad ſimiles in Gratiani compilationem commentarios excitare.

CAPUT

Digitized by Google

Caput I.

Seculi primi inſtituta & mores deſcribuntur, nullamq́; belli gerendi poteſtatem eo tempore Eccleſiæ competiiſſe, aut competere potuiſſe oſtenditur.

§. 1.

EX hoc naſcentis Eccleſiæ Chriſtianæ ſeculo, & primis ejus principiis petenda eſt norma adultæ & ſeneſcentis. Qvalem enim eam eſſe voluit, qvi eam primus inſtituit, qviq; leges poſuit, qvousqve in rebus mundanis illa ſe immiſcere debeat, talis utiqve ad finem usqve omnium temporum manere, talemq; ſe gerere debet omni momento intermedio. Eccleſia cœtus eſt. Caput ejus Chriſtus, qvi colligit ſibi eam non immediatè amplius, ſed mediatè per miniſtros, qvibus ſcil. id negocium dedit, ut prædicando verbum Dei, & diſtribuendo ſacramenta colligant & conſervent Eccleſiam. Inter miniſtros ſi qvi potiores alii aliis fuerint, non tamen deſinunt eſſe ſub capite Chriſto, qvi ut ſupremus director & exemplo & præceptis prævivit, atqve docuit, qvales eſſe debeant, qvos miniſterialem ſibi præſtare voluit operam.

§. 2. At Chriſtus ipſe, à qvo omnis poteſtas Eccleſiaſtica fluxit, & cujus vita exemplar eſt omnium ejus vicariorum & totius Eccleſiæ, negavit, regnum ſuum eſſe de hoc mundo, hoc eſt, ejus naturæ, cujus ſunt cætera regna, addens alioqvi futurum fuiſſe, ut more aliorum Regum operâ militum uteretur. *Joh. XVIII, 36. Regnum meum,* inqvit, *non eſt de hoc mundo; ſi ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei utiq; decertarent, ut non traderer Judæis; nunc autem regnum meum*

non eſt hinc. Ut oſtenderet, omnem uſum armorum miniſtris ſuis parum convenire, & conditionem eorum à re bellicâ prorſus alienam eſſe, regnum ſuum non eſſe de hoc mundo dicit, nec armis proinde ad ejus conſervationem opus eſſe.

§. 3. Optimè Auguſtinus ad hunc Johannis textum *tract. 119. Audite*, inqvit, *Judæi & gentes: audi circumciſio: audi præputium: audite omnia regna terrena: non impedio dominationem veſtram in hoc mundo, regnum meum non eſt de hoc mundo. Nolite metuere metu vaniſſimo, qvo Herodes ille major, cùm Chriſtus natus nunciaretur, expavit, & tot infantes, ut ad eum mors perveniret, occidit, timendo magis, qvàm iraſcendo crudelior. Regnum, inqvit, meum non eſt de hoc mundo. qvid vultis amplius? Venite ad regnum, qvod non eſt de hoc mundo. Venite credendo, & nolite ſævire metuendo.*

§. 4. Qvia tamen Rex eſt Chriſtus, uti ipſe profitetur *dicto Johannis capite, verſ. 37.* & rex ſine regno non intelligitur, niſi titularis, qvalem Chriſtum eſſe nemo dicet, niſi qvi prorſus hoſpes eſt in Republicâ Eccleſiaſticâ, regnum aliqvod ab eo poſſideri neceſſe eſt. Et hic tria ſe in Scripturis ſacris exſerunt regna Chriſti, *potentiæ* unum, alterum *gratiæ*, & tertium *gloriæ*. Priora duo in hâc vitâ conſpicua ſunt, tertium demum iu futuro. De gloriæ regno aliàs locus erit dicendi, neqve huc pertinet, cùm de militiâ hujus vitæ dicere nunc oporteat. Nec de potentiæ regno ſermonem faciemus, qvod ejus tanta ſit ſublimitas, ut ſuper cœlum & terram & omnia, qvæ in eis ſunt, ſe extendat, nec per homines ſemper exerceatur. Sed unica nunc erit inſpectio de regno gratiæ, qvod in tempore cœpit, qvodq; in cœtu Eccleſiæ adeoq; in mundo qvidem eſt, de mundo tamen non eſt, nec mundano retinetur & conſervatur more.

§. 5. Fateor tamen analogiam qvandam inter regnum Chriſti, & regna mundana, qvatenus regna ſunt, contineri, ut inter ſe qvodammodo conveniant; ſed viciſſim tot paſſim intercedunt differentiæ, ut verè dictum ſit, regnum Chriſti non eſſe de hoc mundo. Ecce enim in regno mundano poteſtatem mero & mixto imperio pro re natâ munitam eſſe oportet, ut coërceantur & in ordinem redigantur refractarii. At in regno Chriſti locum non habet coactio, ſed tantùm directio. Non enim vi coguntur homines ad obedientiam Chriſto

præ-

Digitized by Google

præſtandam, ſed habet populum voluntarium collectum verbo, non coactum gladio. And. Rivet. *in Pſalm.110. verſ. 3.*

§. 6. Viciſſim regnum diu ſubſiſtere non poteſt, niſi adverſus hoſtes externos ſuos defendere qveat limites. Ideoqve fortitudine bellicâ inſtructum eſſe oportet Regem, ut hoſtem arma inferentem reprimere & ſuos ab injuriâ defendere valeat, ut ſit βασιλεύς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής. Habet etiam Chriſti Regnum ſuos hoſtes, ſua munimenta & arma, & ſua aſſiduè bella. Sed illa omnia ſpiritualia ſunt, uti regnum ipſum ſpirituale eſt. *Arma militiæ noſtræ*, inqvit Paulus *2. Cor. X, 4. non carnalia ſunt, ſed divinitùs valida ad deſtructionem munitionum.* Univerſam πανοπλίαν & armaturam deſcribit idem Paulus *Epheſ. VI, 14. ſeqq.* qvam totam ab Archiſtratego & Rege Chriſto per baptiſmum accepit Eccleſia.

§. 7. Ineptiſſimi ſunt, qvi præter hoc regnum, qvod gratiæ aliàs dicitur, Chriſto in terris, dum viveret, regnum etiam tribuunt temporale, qvalia ſunt regna principum terrenorum. Sic enim fabulantur nonnulli Canoniſtæ, Chriſtum habuiſſe poteſtatem illam & autoritatem terrenam, & potuiſſe, ſi voluiſſet, dum in terris erat, qvatenus homo, ut alius princeps hujus ſeculi, majeſtate mundanâ omnia regna terræ per ſe adminiſtrare directè: ab executione tamen hujus dominii abſtinuiſſe, propter ſtatum humilitatis. Vid. Auguſtin. Barboſa *de jur. Eccleſ. lib. 1. cap. 1. num. 9.* Non arbitror de ſolâ abſtinentiâ intelligi debere, cùm diceret Chriſtus: *Vulpes habent foveas, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet, Matth. VIII, 20. Luc. IX, 58.* Diſertè dixit, regnum ſuum non eſſe de hoc mundo. Cur a. dicamus nos, eſſe qvidem de hoc mundo, ſed non uſurpari? Plus credendum eſt Chriſto, qvàm omnibus in univerſo terrarum orbe Pontificis Gnathonibus. Vid. Gulielm. Barclaj. *de poteſt. pap. c. 1.*

§. 8. Cùm igitur totum regnum Chriſti ſpirituale ſit, & modus etiam imperandi ſpiritualis, rectè reſpondit Rex ille diſcipulis ſuis de primatu contendentibus: *Reges gentium dominantur eis, & qvi poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur* (εὐεργέται, vel uti *Matth. XX, 25. Marc. X, 42.* habetur, μεγάλοι. Vid. Bernegger. *in Sveton. Tit.*) *Vos autem non ſic*, (h. e. non debetis vos dominatum regium cogitare, nec adeò nomina dignitatum, qvæ Satrapis ac dynaſtis in aulâ ſive Perſicâ, ſive aliâ tribuuntur, ambire) *ſed qvi major eſt in vobis, fiat ſicut*

Digitized by Google

junior, & qvi præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Ut oſtenderet, Apoſtolos à dominatu omni & poteſtate temporali alienos ſe agnoſcere debere, miniſterium eſſe decet, ad qvod vocati ſint, & utcunq; alii alios excellerent, nihil tamen inde habere, niſi ut tanto officioſius pro Domino miniſtrent, carere prorſus jure illo, qvod principes exercent. Et tamen dicit in ſeqventibus: *Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum* &c. qvibus ſignificat, nihil obeſſe ſubmisſionem iſtam, qvam docuit, qvo minùs in regno Chriſti ſummâ felicitate atqve dignitate fruantur, ſuumq; regnum adeò planè diverſum eſſe ab his regnis mundanis. Vid. Robert. Abbot. *de ſuprem. pot. reg. prælect. 5.* Thom. Bilſon. *de perpet. Eccleſ. Chriſti gubern. cap. 3. & 6.*

§. 9. Hæc fuit publica Chriſti Regis doctrina, videamus ejus praxin, & numqvid ipſe diverſum fecerit imminente periculo, & hoſte adpropinqvante. Sanè diverſum videri poterat, qvod adveniente pasſionis ſuæ tempore ad Apoſtolos dixit *Luc. XXII, 36. Nunc qvi habet ſacculum, tollat ſimiliter & peram, & qvi non habet, vendat tunicam ſuam & emat gladium.* Videtur hîc Chriſtus, uti pesſimè explicant nonnulli, prioris doctrinæ veluti pœnitudine ductus, qvâ toties diſcipulos ſuos inſtruxit, beatos eſſe, qvi perſecutionem paterentur, qvi probris & ſuppliciis afficerentur, prohibens, ne qvando reſiſterent malo, jam mortem perpeſſurus, oſtenſurusq; eam condemnendam, Apoſtolos ipſos ad arma vocare, hortariq; eos tanqvam milites mundanos armatâ manu prædicare Evangelium. Et ſanè verba iſta in hoc ſenſu etiam acceperant ipſi Apoſtoli, qvi reſponderunt, in ſuo comitatu eſſe duos gladios. Et ſunt etiamnum, qvi gladium interpretantur militarem apparatum, ſacculum & peram, ſufficientem commeatûs proviſionem, atqve hinc Epiſcopos lanceis, baliſtis, fundis & bombardis inſtructos educunt ad prædicationem crucifixi: loculis item, vidulis, & ſarcinis onerant, ne qvid deſit ad hanc militiam armatam.

§. 10. At verò longè alia mens fuit Chriſti Salvatoris, uti ex ejus reſponſione, conciſâ licet, & abruptâ conſtat. Cùm enim Apoſtoli gladios iſtos duos oſtendiſſent, ſeq; jam armatos exhibuiſſent, *ſatis eſt*, inqvit ille, hoc eſt, non volebam meum ſermonem iſto modo intellectum, ut de gladiis materialibus comparandis cogitatio ſuſciperetur, ſed ſignificare volebam, gravisſima pericula imminere, dandam eſſe vobis operam, ut de ejusmodi mediis ac armis vobis in tem-

Digitized by Google

tempore proſpiceretis, qvibus jam ingruente tribulationum æſtu vos tueri ac ſuſtentare qveatis, de armis ſcil. non corporalibus, ſed ſpiritualibus. Externo gladio hoc negocium non expedietur: ſufficiunt iſti duo ad hoc, qvod molior opus: imò ne his qvidem egebo.

§. 11. Hunc eſſe verborum iſtorum ſenſum non doctrinæ tantùm analogia probat, qvippe qvæ nihil aliud inculcat, qvàm manſvetudinem, tolerantiam, & vitæ contemptum, ſed etiam armorum illorum, qvæ Apoſtoli tàm promptè ſuggerebant, ſucceſſus & eventus. Cùm enim unus ex eis deinceps, poſtqvam ad congreſſum ventum eſſet, extensâ manu gladium ſuum diſtrinxiſſet, & auriculam ſervi amputâſſet, objurgavit eum Chriſtus & gladium recondere juſſit, *Matth. XXVI, 51. 52.* ut oſtenderet ſcil. nullum horum armorum in regno ſuo uſum eſſe, de veris armis ſuæ Reip. convenientibus cogitari debere, neqve ſe aut regnum ſuum tali vi externâ indigere, imò infirmam planè eſſe hanc defenſionem, cùm ſi opus eſſet, aliqvot angelorum legionibus, qvas paratas habere poſſet, multò conſultiùs negocium iſtud committeretur. Et ſuperfluum igitur erat, aut inane potiùs, ut qvi nolebat præſidio angelicarum Legionum juvari, vellet ſe unius diſcipuli animoſitate defendi.

§. 12. Ad hanc Chriſti reprehenſionem Ambroſius *comment. in Lucam, 10.* Petrum ita loqventem introducit: *Domine, cur emere me jubes gladium, qvi ferire me prohibes? cur haberi præcipis, qvem vetas promi? niſi fortè ut ſit parata defenſio, non ultio neceſſaria, & videar potuiſſe vindicari, ſed noluiſſe. Lex tamen referire non vetat: & ideò fortaſsè Petro duos gladios offerenti, ſat eſt, dicit; qvaſi licuerit usqve ad Evangelium, ut ſit in lege æqvitatis eruditio, in Evangelio bonitatis perfectio. Multis hoc iniqvum videtur, ſed non iniqvus Dominus, qvi cùm ſe poſſet ulciſci, maluit immolari* &c. Hoc videtur innuere Ambroſius, in regno Chriſti alios nunc mores poſtulari, prævalere in perſecutionibus patientiam, neqve armis iſtud defendi externis, ſed ſpiritualibus, galeâ ſcil. ſalutis, ſcuto fidei & gladio ſpiritûs. Qvò pertinent ea, qvæ ſcribit Gratianus *in pr. cauſ. 23. q. 8.*

§. 13. Chryſoſtomus, cùm ad illum Chriſti ſermonem, qvo gladios emere juſſerat, commentarium produxiſſet, ſic ſcribit: *Qvidnam hoc? armatne diſcipulos, qvi dicit, ſi qvis te percuſſerit in dexteram maxillam, obverte ei & alteram? qvi præcepit, ut benedicamus his, qvi*

nos convitiis laceſſunt. feramus invadentes, oremus pro perſeqventibus, nunc armat? armatq́; unum tantùm gladio; & qvomodo hæc rationi conſona ſunt? nam ſi omninò armis opus erat, non ſolo gladio, ſed & ſcuto & galeâ & cruralibus armare oportebat. Et profectò ſi humano more hæc diſpenſare & agere voluiſſet, ridiculum erat hoc præceptum, qvandoqvidem licet ſexcenta id genus arma poſſediſſent adverſus inſidias & impetus populorum, tyrannorum, civitatem gentium: qvomodo potentiores habitu fuiſſent undecim? qvare ergò hæc dicit? Judæorum inſidias indicare volebat, idq́; manifeſtè, & non per ænigmata, ne iterum ſecum confunderentur.

§. 14. Qvicqvid igitur de emendo gladio dixit Chriſtus Apoſtolis ſuis, id longè alio ſenſu accipiendum fuit, nempe ita eos ſe gerere debere, ut prorſus expediti munus Evangelicum aggrediantur, nihil ſibi parent, niſi gladium, non iſtum, qvô utuntur milites gentium, ſed gladium ſpiritûs, in intimos pectoris ſinus penetrantem, qvi ſemel affectus omnes ſic amputat, ut jam nihil illis cordi ſit, præter pietatem, qviq; porrò in virtute ſpiritùs adverſarios proſternit & vincit, & cujus ope ſumma qvæqve pericula maſculè ſuperare qveant. Rectè Franciſcus à Victoria *relect. 1. ſect. 6. n. 19. De duobus gladiis clarum eſt, qvod in ſenſu literali nihil habetur. Sed cùm Chriſtus oſtendiſſet, eos habituros contradictionem, & neceſſe eſſe habere defenſionem, ipſi errantes dixerunt: Ecce duo gladii* &c.

§. 15. Hâc Chriſti doctrinâ & hoc ejus exemplo inſtructi & excitati Apoſtoli, non aliis deinceps armis uſi fuerunt, qvàm ipſis illis, qvibus Doctorem ſuum uſum fuiſſe animadverterant. Petrus qvidem, cùm verba Chriſti in alium ſenſum accepiſſet, gladio ſtricto amputaverat auriculam unius ex miniſtris Pontificis, ſed cùm improbatum id eſſet facinus ab ipſo Chriſto, & eo qvidem tempore, qvo defenſione maximè opus erat, ſibi nunc aliis armis utendum eſſe, facilè colligere poterat. Reliqvos vim iſtiusmodi armatam & externam adhibuiſſe nullibi legimus. Qvin potiùs jubet Apoſtolus Paulus *1. Tim. III, 3.* Epiſcopum, ne ſit percuſſor; tantum abeſt, ut arma illi permittat, qvibus vim inferat. Et de militiâ eorum Chriſtianâ fidem facere poſſunt cruenta martyria, & atrociſſima ſupplicia, qvibus pleriqve omnes affecti fuerunt.

§. 16. Ut-

Digitized by Google

§. 16. Utqve eò minus dubitemus, nihil tùm tentatum fuiſſe ab Apoſtolis, qvod militiæ aliqvam ſpeciem habere poſſit, qvodqve ad arma capeſſenda & vim faciendam animare eos potuiſſet, audiamus curriculum vitæ, qvod exponit ipſe Paulus 1. *Cor. IV, 9. ſeq. Puto enim, qvod Deus nos Apoſtolos noviſſimos oſtendit, tanqvam morti deſtinatos: qvia ſpectaculum facti ſumus mundo & angelis & hominibus. - - Uſqve in hanc horam & eſurimus & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur & inſtabiles ſumus. Et laboramus, operantes manibus noſtris: maledicimur, & benedicimus, perſecutionem patimur, & ſuſtinemus: blaſphemamur & obſecramus, tanqvam purgamenta hujus mundi facti ſumus, omnium peripſema uſqve adhuc, &c.* Qvis verò jam crederet, animum fuiſſe talibus hominibus armis cum qvoqvam decertandi? præſertim cùm ex regulâ non reſiſtere malo tenerentur.

§. 17. Hæc fuerunt naſcentis Eccleſiæ initia, hæc ejus praxis. Et Apoſtoli qvidem omnes uno excepto Johanne, qvi miraculosè in ferventi oleo conſervatus omnium diutisſimè vixit, gravisſimis ſuppliciis ex hâc mortalitate ſublati fuerunt. Vid. Joh. Henr. Hottinger *Hiſtor. Eccleſ. part. 1. cap. 1. ſect. 2. pag. 27. 28.* Neqve qvisqvam legitur ſectatores ſuos, qvos ſanè innumeros adepti fuerant, ad arma concitaſſe, aut defenſionem militarem paraſſe, qvanqvam id eis fortaſſe facile fuiſſet, ſed perſecutoribus ſuis & carnificibus lubenti animo colla ſubmiſerunt, felicisſimos ſe in hoc credentes, qvod ædificatis jam tot Eccleſiis, & ad Chriſtianam fidem converſis tot animabus, conciones ſuas morte obſignare licuerit. Et hi ſcil. fuerunt Epiſcoporum omnium primi, atqve Clericorum omnium, qvotqvot deinceps in conſortium miniſterii vocari debuerunt, exemplar, ut ſi qvis diverſum qvid ab his, qvæ ab Apoſtolis acta ſunt, & his contrarium fecerit, Apoſtolicum id non eſſe, tutò concludere liceat.

§. 18. Inſecutæ ſunt mox poſt Apoſtolorum tempora, imò illis adhuc viventibus, in omnes eos, qvi Chriſto nomen dederant, gravisſimæ perſecutiones. Etſi enim Tiberius cognitâ ex Pilato Chriſtianorum doctrinâ, edicto, ne qvis Chriſtianos accuſare auderet, additâ ſupplicii capitalis interminatione ſanxiſſet, uti ejus rei mentionem facit Tertullianus *in apolog. cap. 5.* Nero tamen & Domitianus ſeculo hoc primo infinita crudelitatis & ſævitiæ in Chri-

ſtianos

ſtianos ſpecimina edidérunt, captatisqve undiqvaqve occaſionibus ferro & flammâ miſerè eos, ut prorſus extirparent, perſecuti ſunt. De Nerone hæc refert Tacitus *lib. 15. annal. Pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atqve ubi defeciſſet dies, in uſum nocturni luminis urerentur, &c.* Domitianum portionem Neronis de crudelitate vocat Tertullianus *d. l.* Ejus immanitatem & ſævitiam in proprios cives, etiam non Chriſtianos, deſcribit Svetonius *in ejus vitâ.*

§. 19. Inter has perſecutionum procellas non arbitror qvenqvam inter Chriſtianos ad arma confugiſſe, & ferreâ manu defenſionem paraviſſe. Neqve enim de hoc legitur qvicqvam. Imputabantur qvidem Chriſtianis mala omnia & calamitates publicæ, unde & Neronem adverſus Chriſtianos ex incendio, qvod Romam conſumpſerat, occaſionem ſævitiæ ſumpſiſſe, refert Tacitus *d. l.* Nec tamen illi innocentiam ſuam unqvam per arma, ſed per libros tantùm apologeticos, qvales adhuc proſtant Juſtini Martyris, Tertulliani, Arnobii, Minutii Felicis & aliorum, propugnárunt. Nec verò vel vires vel poteſtatem defuiſſe dici poterit, cum Apoſtolorum doctrina omnes illicò terræ angulos brevisſimo temporis ſpacio pervagata Chriſtianos planè innumeros fecerit, atqve inter eos interdum tales, qvi poteſtate publicâ pollebant, qvales fuerunt Cornelius Centurio *Act. X, 1.* & Sergius Paulus Proprætore *Act. XIII, 7.*

§. 20. Qvod ſi ad hoc ſeculum primum referendi eſſent canones, qvi dicuntur, Apoſtolorum, uti qvidem referri in Eccleſiâ Romanâ communiter ſolent, jam tùm eo tempore ſcriptum inveniemus canonem, qvo Clericis militare interdicitur. Sic enim legitur *can. LXXXIII. Epiſcopus vel presbyter, vel Diaconus exercitui vacans & utraqve obtinere volens Romanum ſcil. magiſtratum & Sacerdotalem adminiſtrationem, deponatur: Qvæ ſunt enim Cæſaris, Cæſari, & qvæ ſunt Dei, Deo.* Verſio hæc legitur apud Franciſcum Longum â Coriolano *in ſumm. Concil.* eſtqve haud paulo presſior & ad bellicas res adſtrictior. In græco eſt *ϛϱατείᾳ ϭχολάζων*, qvod alii rectiùs in genere vertunt, operam dans militiæ. *Στϱατεία* enim non militiam tantùm armatam aut militum præfecturam ſignificat, ſed civilem etiam militiam, h. e. magiſtratum vel dignitatem, *ἀϱχὴν, ἀξίαν.* Militare enim etiam dicuntur, qvi munus aliqvod, officiumve.

Digitized by Google

umve in palatio aut comitatu principis gerunt & aliqvâ dignitate aut adminiſtratione funguntur. Chriſtoph. Juſtell. *ad Cod. Can. Eccleſ. African. can. 16.*

§. 21. Sumas verò licet vocabulum στρατείας in latiore hoc ſignificatu, dubitari tamen neqvit, etiam bellicam & armatam militiam, & hanc qvidem principaliter, ſub eo contineri. Imò verò, qvi prohibetur magiſtratum vel dignitatem civilem ambire aut ſuſcipere, ideò qvod Deo vacare neqveat, multò magis prohibitus cenſetur affectare & ambire officium in militiâ armatâ, qvia in hâc minus Deo vacare poterit, cùm dolus, aſperitas, injuſtitia propria ferè ſint negocia præliorum, uti loqvitur Tertullianus. Et ſi compatibiles non ſunt magiſtratus civilis, & ſacerdotalis adminiſtratio, minùs adhuc compatibilia erunt paludamentum & Epiſcopale μαφόριον, qvia ſcil. ab ſacerdotio plus recedit militia armata, qvàm civilis. Utriusqve retentio ſub depoſitionis pœnâ prohibetur. Et qvia dignius eſt munus ſacerdotale, & ei pro lubitu renunciari non poteſt, omnis ei militia ſive togata ſive ſagata cedere debet, cùm qvi ſemel Deo operam ſuam addixit, omittere eam ſine manifeſtâ in Deum injuriâ neqveat.

§. 22. Ne tamen qvid diſſimulemus, canones illi, Apoſtolici vulgò dicti, & autoritate deſtituuntur & chronologiâ. Nec enim ſatis conſtat, qvo tempore & à qvo conſarcinati fuerint, qvod plenius demonſtravi in differt. *de orig. & increm. jur. Canon. num. 8. ſeq.* Qvia verò negari neqvit, pleroſqve eos antiqviſſimos eſſe, & veteris Eccleſiæ inſtituta compendioſè exponere, malo hîc ad communem errorem, qvod nullum hinc nobis inpræſentiarum exoriatur damnum, connivere, & canonem allegatum ad ſeculi primi tempora attexere, qvàm ſollicitè inqvirere & dubitare tandem, cui ætati & tempori vindicari & tribui ille debeat.

§. 23. Ex qvibus omnibus hoc conficitur, nullum ſeculo primo extare exemplum, (Petrum Apoſtolum ſi excipias, ſed qvem à Domino reprehenſum mox mutaſſe ſententiam dixi,) qvo doceri poſſit, arma Clericis convenire & ab Epiſcopis licitè tractari. Agnovit id ex parte Sixtus Senenſis *biblioth. ſanct. l. 6. annot. 156.* ubi poſt Hugonem Carenſem, cujus verba explicat, de intellectu dicti ſuprà ex *Luc. XXII, 36.* citati ſollicitus eſt, & Chriſtum conceſſiſſe, ait Apoſtolis juſtum gladii uſum, non in propriâ qvidem ipſorum perſonâ, nec pro

Digitized by Google

eo tempore, ſed in perſonâ totius Eccleſiæ & pro futuro tempore, qvia exordio naſcentis Eccleſiæ armorum uſus minimè conveniret. Sic igitur ex ſententiâ Carenſis & Senenſis Eccleſia, poſtqvam plantata eſt, opus habuit gladio, qvo non indiguit, cùm plantaretur, & tùm demum licuit Clericis gladio accinctis in prælium ire. At verò utrumqve falſum eſſe, ex genuinâ verborum Chriſti explicatione, qvam ſuprà propoſuimus, pateſcit. An exercere poſſe putabimus Epiſcopos actum talem, qvem exercere prohibiti fuerunt Apoſtoli, Epiſcoporum anteſignani? An Apoſtolis aliqvid præceptum dicemus, ſed cui parére ipſi non tenerentur, verùm poſt eos demum, qvi ſucceſſuri ſint? Magis neceſſaria eſſe arma & defenſionem ſollicitè magis parandam eſſe tùm, cùm res extruitur, qvàm poſtqvam extructa eſt, patet ex *Nehem. IV.* Imò verò Eccleſiam majora incrementa accepiſſe tùm, cùm nullus pro eâ eſſet armorum uſus, cùmq; omnia omnium gentium arma in eam converſa eſſent, qvàm poſtqvam ipſa ſua exſerere cœpit arma, ex hiſtoriâ Eccleſiaſticâ notum eſt. Nihil ergò eſt, qvod diverſitatem facit Senenſis inter Eccleſiam Apoſtolorum & deinceps ſucceſſuram.

Caput II.

In hiſtoriâ ſeculi ſecundi nihil inveniri, qvod excuſare poſſit armatam Epiſcoporum militiam.

§. 1.

GRaviſſimæ hoc ſeculo, & iteratæ, atqve continuatæ fuerunt perſecutiones, ex qvibus tanta Chriſtianiſmum ſuſcipientibus ferenda & metuenda erant mala, ut mirandum ſit, inventos fuiſſe, qvi malorum iſtorum cauſas non abhorruerint, & Eccleſiam tantorum malorum officinam ſponte adierint. Honoribus arcebantur diu Chriſtiani, acceſſerunt mulctæ & bonorum publicationes, & exilia: ſed levia hæc: damnabantur ad metalla: iis afficiebantur tormentis, qvibus crudeliora nulla reperiri poterant: ſupplicia verò ad mortem tàm freqventia erant, ut teſtentur illorum temporum ſcriptores, nullâ fame, nullâ peſtilentiâ, nullo bello plus hominum uno tempore abſum-

ſumptum. Nec vulgaria erant mortium genera, ſed vivicomburia, cruces atqve id genus pœnæ, qvæ ſine maximo horrore legi aut cogitari non poſſunt. Hug. Grot. *de verit. relig. Chriſt. lib. 2.*

§. 2. Suppliciis tamen his nihil omninò obſtantibus latisſimè per univerſum orbem propagata eſt hoc ſeculo Chriſtiana religio. Sic enim ait Juſtinus Martyr, qvi poſt Apoſtolica tempora ferè primus fuit eorum, qvorum ſcripta ad nos pervenerunt, *in dial. cum Tryphon. Ne unum qvidem genus eſt mortalium, ſive barbarorum, ſive Græcorum, ſeu etiam aliorum qvocunqve veniant nomine, ne eorum qvidem, qvi pro domibus plauſtris utuntur, ac in tentoriis agunt paſtoritiam, inter qvos nomen crucifixi Jeſu ſupplicationes & gratiarum actiones patri & fabricatori rerum omnium non fiant.* Similia habet Irenæus *lib. 1. cap. 3.* Tertullianus *adv. jud.* & alii. Inter converſos autem plurimos fuiſſe natalibus conſpicuos veroſimile eſt, ut maximè illi vel dignitatibus arcerentur, vel eas reſpuerent. Patet id ex verbis Minutii Felicis *in Octavio: Nec de ultimâ ſtatim plebe conſiſtimus, ſi honores veſtros & purpuras recuſamus* &c. & Tertulliani *in Apolog. cap. 1. Obſeſſam vociferantur civitatem, in agris, in caſtellis, in inſulis Chriſtianos, omnem ſexum, ætatem, conditionem, & dignitatem transgredi ad hoc nomen qvaſi detrimento mærent* &c. Nec tamen qvisqvam tùm fuit, qvi defenſionem ſibi ex armis paraverit, tantum abeſt, ut Clericos id auſos fuiſſe dicamus.

§. 3. Qvin & in caſtris integræ ex Chriſtianis ſcriptæ tùm fuerunt legiones, qvalis fuit illa, qvæ ſub Marci Aurelii ductu, cùm exercitus immenſam pateretur ſitim, & hoſtis immineret, fuſis ad Deum precibus, & fulmen hoſtibus exitioſum, & ſibi imbrem exoravit, qvæ legio κεραυνοβόλος ſeu fulminatrix deinde dicta eſt. Euſeb. *lib. 5. hiſt. Eccleſ. cap. 5.* Nec tamen inter Chriſtianos milites qvisqvam fuit, qvi, cùm propter religionem ad ſupplicium vocaretur, non libenti animo mortem oppeteret, aut ne id fieret, commilitones ad arma vocaret. Sed & pro exercitibus Imperatorum etiam infidelibus orare ſolebant Chriſtiani, ne principum ſuorum expeditionibus parum favere exiſtimarentur, etſi ſcirent, poſt finem bello impoſitum cruentisſimas ſibi imminere perſecutiones.

§. 4. Qvod ſi jam Epiſcopos, qvi hoc ſeculo vixerunt, eorumq; mores attendere velimus, & qvidem in Eccleſiâ Romanâ Ale-

Digitized by Google

xandrum, Sixtum, Teleſphorum, Higinum, Pium I., Anicetum, Soterem, Eleutherium, Victorem I. in Eccleſiâ Hieroſolymitanâ, Juſtum, Zacheum, Tobiam, Benjaminem, Johannem, Matthiam, Philippum &c: in Antiochenâ Ignatium, Heronem, Cornelium, Erotem &c: in Alexandrinâ Cerdonem, Primum, Juſtum, Eumenem, Marcum &c. alios in aliis Eccleſiis, & Clericos tùm temporis omnes, totam eorum vitam ad pietatem, probitatem, ſimplicitatem, patientiam & charitatem compoſitam fuiſſe obſervabimus. Plurimi eorum, & in Romanâ qvidem Eccleſiâ pleriqve martyrio coronati fuerunt, qvos in armis præſidium aliqvod, aut ſpem defenſionis habuiſſe, nemo ſanus aſſeret.

Caput III.

In ſeculo tertio qvis fuerit Eccleſiæ ſtatus, Tertulliani verbis exponitur, ſimulq; oſtenditur, creditum eo tempore fuiſſe, Clericis armorum uſum planè non convenire.

§. 1.

SÆvitum hactenus fuit in Chriſtianos atrociſſimis & exqviſitiſſimis ſuppliciis, & illorum tamen numerus qvotidiè magis excreſcebat, ut ipſi mirarentur Gentiles, ſuperari ſe ab illis, qvi religionem profiterentur Chriſtianam. Poterat hic cœtus formidabilis illis exiſtere, præſertim poſtqvam ſuſpicio invaluerat, Chriſtianorum coitiones, qvæ noctu aut ſummo mane ante Solis exortum freqventer inſtituebantur, ſacramentis qvibusdam conteſſerari in perniciem publicam; neq; id ignorabant Chriſtiani, qvoties oculos ad multitudinem retuliſſent, poſſe ſe adverſus perſecutores ſuos non difficulter victores exiſtere, ſi qvidem manu conſertâ pugnandum eſſet, verùm id religioni ſuæ adverſum eſſe, neqve licere ſibi ſuperioribus reſiſtere, perpetuò profitebantur.

§. 2. Argumentum hoc eleganter amplificat Tertullianus, qvi circa initium hujus ſeculi tertii floruit, *in apolog. cap. 37. Qvid tamen*, inqvit, *de tàm conſpiratis unqvam denotatis, de tàm animatis ad mortem usqve pro injuria repenſatis? quando vel una nox pauculis facalis*

culis largiter ultionis poſſet operari, ſi malum malo diſpungi penes nos liceret. Sed abſit, ut aut igni humano vindicetur divina ſecta, aut doleat pati, in qvo probatur. Si enim hoſtes exertos, non tantùm vindices occultos agere vellemus, deeſſet nobis vis numerorum & copiarum? Plures nimirum Mauri & Marcomanni, ipſiq; Parthi, vel qvantacunqve unius tamen loci & ſuorum finium gentes, qvàm totius orbis. Heſterni ſumus, & veſtra omnia implevimus, Urbes, inſulas, caſtella, municipia, conciliabula, caſtra ipſa, tribus, decurias, palatium, ſenatum, forum. Sola vobis relinqvimus templa. Cui bello non idonei, non prompti fuiſſemus, etiam impares copiis, qvi tàm libenter trucidamur, ſi non apud iſtam diſciplinam magis occidi liceret, qvàm occidere? Potuimus & inermes nec rebelles, ſed tantummodò diſcordes ſolius divortii invidia adverſus vos dimicaſſe. Si enim tanta vis hominum in aliqvem Orbis remoti ſinum abrupiſſemus à vobis, ſuffudiſſet utiqve dominationem veſtram tot qvaliumcunq; amisſio civium, imò & ipſâ deſtitutione puniſſet. Procul dubio expaviſſetis ad ſolitudinem veſtram, ad ſilentium rerum, & ſtuporem qvendam qvaſi mortuæ urbis qvæſiſſetis, qvibus in eâ imperaſſetis. Plures hoſtes qvàm cives vobis remanſiſſent. nunc enim pauciores hoſtes habetis præ multitudine Chriſtianorum penè omnium civium, penè omnes cives Chriſtianos habendo &c. Hæc Tertullianus inter latinos patres, Vincentii Lerinenſis judicio, omnium facilè princeps.

§. 3. An verò nunc putabimus, vigentibus his Chriſtianorum moribus potuiſſe vel debuiſſe Clericos ad capienda arma animum ſibi ſumere? Utiqve non decet ſæpè clericos, qvod Laicis ornamento eſt. At qvod Laici ipſi averſantur, qvod ſibi minus decorum eſſe agnoſcunt, numqvid Clericis id indulgendum fuerit? Juſta Tertulliani ævo belli gerendi videri poterat cauſa, defenſio religionis, cruentisſimarum perſecutionum & vis qvotidiè illatæ propulſatio; ſed adduci tamen Chriſtiani non poterant, ut arma caperent, & vim vi repellerent, ita ſine dubio ab Epiſcopis & Clericis edocti & ex verbo divino informati. Qvod igitur Chriſtiani promiſcuè omnes ſtudiosè vitârunt, id multò magis Eccleſiæ miniſtros vitaſſe putandum eſt, cùm in tali materiâ à majori ad minus argumentari ſecurè liceat.

§. 4. Idem hoc argumentum eodem hoc ſeculo tertio ſpecialius tractavit Origenes ab ingenio laboribus infracto & indomabili Adamantinus & χαλκέντερος dictus, ad finem operis adverſus Cel-

 ſum.

ſum. Huic enim hortanti, ut Chriſtiani ſub Imperatore ſtipendia mererent, & militiam re ita poſtulante ne detrectarent, reſpondet Origenes: *Nos ſuo tempore auxilium Imperatori ferimus, ſed divinâ non humanâ freti armaturâ, pro Regibus & magiſtratibus ab Apoſtolo moniti 1. Tim. II. obſecrantes. Et qvo cujusqve pietas inſignior, eò majorem opem fert qvàm vel ſtantes in procinctu milites, vel qvotqvot ex hoſtibus poſſunt, occidentes: ſic etiam reſpondemus infidelibus nos ad militiam pro Rep. cædesq; hominum urgentibus. En veſtrorum qvoque numinum Sacerdotes & Neocori delubrorum cuſtodes dexteras ſervant puras à ſangvine ſacrorum causâ, ut incruentis impollutisq; cæde manibus victimas diis ſolennes offerant, neqve delectus habetis è ſacrificorum ordine, ut bellis ingruentibus militare hi cogantur. Qvod utiqve ſi jure facitis, qvanto magis aliis militantibus noſtri homines, ut Dei Sacerdotes, manus qvidem puras ſervant, & orando potius qvàm belligerando decertant pro Principe & milite legitimum bellum gerente, ut hoſtilia cuncta & bonis adverſantia deſtruantur. Precibus itaq; dæmonas omnes bellorum excitatores, pacis & fœderum turbatores dum profligamus, Regibus plus conferimus, qvàm qvi arma geſtant: ſic nos præ aliis pugnamus pro Cæſare, etiamſi cum eo non militemus, in propriis tamen privatisq; pietatis caſtris ejus ob gratiam votis velut auſpiciis rem gerimus. Qvod ſi nos velit inſuper pro patriâ pugnare, & militaribus fungi præfecturis, ſciat, nos hoc qvoq; ſedulò facere, non in hominum qvidem conſpectu, ad captandam gloriam, ſed è mentis noſtræ recondito pro patriâ preces, haud ſecus qvàm ſacerdotes & vota fundimus.*

§. 5. Hæc de ſui temporis Chriſti fidelibus Origenes, omnibus qvidem, ſed Eccleſiarum maximè præfectis, qvò inprimis facit, qvod gentiles exemptos bellicis muneribus faciant ſuos ſacerdotes. Et de miniſtris Eccleſiæ Chriſtianæ ſtatim ſubdit Origenes Celſo urgenti ad Remp. gerendam, *Et ſic, preculis inqvam, non ferro Clericis principi cuiq; ſuo militandum.* Etſi verò de Origenis autoritate multum diſputetur inter Theologos criticos, nec uniformiter de illo ſentiant omnes, plurimis eum non adeò benevolè excipientibus, aliis è contrario defendentibus, qvâ de re videri poſſunt Jacob. Merlinus *in apol.* Theod. Beza *in præfat. ad Nov. Teſt.* Gerhard. Joh. Voſſius *in hiſtor. Pelag. paſſim, imprimis p. 19. 149. 540.* Petrus Halloixius *in defenſ. Orig.* Gisbert. Voët. *vol. 1. diſp. pag. 452.* id tamen plerumqve fit, ubi de fide nego-

Digitized by Google

negocium eſt. Circa diſciplinam & mores, qvid ſuo ſeculo obſervatum fuerit in Eccleſiâ, non arbitror cujusqvam erroris convinci eum poſſe. Neqve hoc vult Origenes, militare Chriſtianis planè non licere, ſed hoc vult, plus facere Chriſtianos precibus ſuis, qvàm qvi arma geſtant. De clericis autem ſine dubio ejus fuit ſententia, arma eis planè non convenire.

§. 6. Neqve dubitare de hoc poterit qvisqvam, qvi perpendere velit, qvàm ſollicita tùm temporis fuerit Eccleſia, ne ſacerdotes à curâ ſacrâ abſtrahantur, & negociis munere ſuo alienis implicentur. Extat inter Epiſtolas Cypriani, qvi eodem hoc ſeculo claruit, una ad Clerum & plebem Furnitanorum, in qvâ graviter commotum ſe eſſe dicit, cùm cognoviſſet, qvod Geminius Victor Geminium Fauſtinum presbyterum contra Eccleſiæ ſtatuta teſtamento tutorem nominaverit, jubetqve, ne pro dormitione ejus fiat oblatio, neve deprecatio aliqva nomine ejus in Eccleſia freqventetur. Epiſtola iſta legitur in Collectione Concil. Regiâ *tom.1. pag.471.* Nec alia ejus rei redditur ratio, qvàm qvod Clerici non niſi altari & ſacrificiis deſervire & precibus atqve orationibus vacare, non autem rebus ſecularibus occupari debeant. Qvod ſi ex tutelis, qvæ pietatis opera videri poterant, tanta præſumpta fuit in Clericali munere deſidia & corruptela, non minor ſanè præſumi potuit ex militiâ armatâ, in qvâ haud paulò major à ſacerdotio apparet diverſitas & inconvenientia.

§. 7. Cæterùm, qvod de Sacerdotum & æditurum apud gentiles habitâ immunitate & privilegio exemptionis retulit Origenes, ex Romuli lege eſt, qvâ ſcil. edixit, ut ſacerdotes à militaribus officiis cæterisq; muneribus & præſtationibus publicis immunes & liberi eſſent, referente Dionyſio Halicarnaſs. *lib.2.* cujus præcipua ratio eſt, ne in diverſa diſtrahantur Sacrificuli. Sic enim etiam Plutarchus *in qvæſt. Rom. num.ult.* disqvirit, cur flaminibus Dialibus permiſſum non ſit, ut magiſtratum ſuſcipiant aut ambiant? *Aut*, inqvit, *qvod cùm certæ & ordine definitæ eſſent Sacerdotum actiones, Regum verò ordine carentes & infinitæ, fieri non poterat, ut qvi Rex ſimul ſacerdosq; eſſet, diverſi generis in eundem temporis articulum incidentibus negociis, utrumq; procuraret: ſed neceſſe erat futurum, ut utroq; urgente alterum omitteret, itaq; interdum deos ritè non coleret, interdum civibus eſſet damno. Aut qvod in magiſtratus humanos intuentes, qvùm non minus neceſſitate eos*

te eos qvàm poteſtate adminiſtrari obſervarent,populiq́; principem (qvod de medico Hippocrates pronunciavit) multa horrenda adſpectu videre, multa tangere, & ex alienis miſeriis pro fructu ſuas capere moleſtias, impium rati ſunt, iſtum diis ſacrificare, & auſpicem eſſe divini cultûs, qvi damnationibus & capitalibus, lethoq́; finitis ſuppliciis civium (non rarò etiam cognatorum & domeſticorum, ut Bruto uſu venit) interfuiſſet. Patet hinc, gentiles agnoviſſe, decentisſimum eſſe, imò neceſſarium, ut rerum ſacrarum miniſtri à civilium rerum regimine & armorum bellicorum uſu alieni manerent.

CAPUT IV.

Seculo qvarto qvid obtinuerit, disqviritur.

§. 1.

HActenus nullum in Eccleſiaſticâ hiſtoriâ apparuit veſtigium, ex qvo Epiſcopos & Clericos vel ipſosmet arma tractaſſe, vel ad arma aliorum confugiſſe probabiliter colligi potuerit. Inpoſterum verò aliqva occurrent exempla, ſed Eccleſiæ Orthodoxæ parum adhuc probata, qvando vel invitis arma induta fuerunt, in contemptum ſcil. atqve ignominiam, vel ab illis, qvi ex Eccleſiâ egresſi, hoſtes illius acerbisſimi facti fuerunt. Fuit qvidem hæc ſeculi felicitas, qvod per Conſtantinum & ſeqventes Imperatores profesſio Chriſtianorum non tuta tantum, ſed & honorata facta fuerit, mundo veluti intruſo in Eccleſiam, ſed gliſcentibus primùm hæreſibus & erumpentibus, deinde inter ipſas perſonas Eccleſiaſticas acerrimis concertationibus talia commiſſa & perpetrata fuerunt facinora, qvæ ipſam totam Eccleſiam apud gentiles pudendum in modum proſtituerunt.

§. 2. Primum & præcipuum malum ex Arianâ hæreſi natum erat, ſed qvod per Conſtantini Imperatoris prudentiam, qvantum fieri poterat, reprimebatur. Poſt ejus obitum filius Conſtantius non modò hæreſis illius ſe profitebatur fautorem, ſed ejus etiam dilatandæ ſtudio cuncta miſcebat & turbabat. Erat tùm inter Orthodoxos in Alexandrinâ Eccleſiâ maximè celebris Athanaſius, in cujus exitium omnes Arianorum curæ cogitationesq́; converſæ erant. Cumq́; ille ex Galliis Conſtantini junioris literis inſtructus Alexandriam redi-

Digitized by Google

rediiſſet, adverſarium mox habuit Euſebium Nicomedienſem Arianæ ſectæ addictum, qvi cum ſuâ factione effecit, ut Athanaſio ejecto Gregorius Cappadox ſubſtitueretur.

§. 3. Hic verò Gregorius militari manu adveniens, ingenti mox patratâ cæde ſedem illam occupabat. *Coactâ enim multitudine ex bubulcis, opilionibus & forenſi vulgo*, uti loqvitur ipſe Athanaſius *in epiſt. ad ſolit. vit. ag. unà cum protervis juvenibus cum gladiis & fuſtibus templum Qvirini invadunt, alios mactant, alios pedibus obterunt, plerosq; conciſos, partim in carcerem, partim in exilium conjiciunt, multasq; fœminas miſeris modis captatas publicè ad tribunalia crinibus trahunt, tractasq; contumeliis indigniſſimè afficiunt: aliorum bona fiſco addicunt, aliorum alimenta intervertunt, nullâ aliâ de causâ, qvàm ut eos ad partes Arianorum & Gregorium recipiendum, qvem Imperator miſerat, compellerent* &c. Habemus ergò hîc Epiſcopum ex armis præſidium qværentem, & hunc fortè primum, qvod ante eum vim talem inferre propter perpetuas in Eccleſiâ perſecutiones nemo auſus fuerit. Audiamus jam qvid de hoc facto Eccleſia Orthodoxa judicaverit, & verbis qvidem ipſius Athanaſii *ex dict. epiſt.* qvo præcipuè per id tempus res Eccleſiæ nitebatur.

§. 4. Primùm autem exprobrat Euſebianis Athanaſius, qvod ad Synodum ſe ſiſtere noluerint, & ſe ob bella Perſarum venire non poſſe prætenderint. *Qvid negocii*, inqvit, *Epiſcopis cum bello?* Deinde de Gregorio dicit, qvod ſtultus homicida carnifex & contumelioſus, fraudulentus & in ſummâ Chriſti hoſtis factus ſit. Inter alia verò hæc ejus ſunt verba: *Cæterùm iſta ideò patravit, qvia neqve ſecundum Eccleſiaſtica inſtituta creatus erat, neqve pro Apoſtolicâ traditione nomen Epiſcopi obtinebat. Sed ex palatio cum militari manu & magnificâ pompâ miſſus fuit, non aliter, qvàm ſi ſecularis magiſtratus ei demandatus eſſet. Ideoq; majori ſtudio magiſtratuum amicitiam, qvàm Epiſcoporum aut monachorum ſectabatur. Si qvando igitur pater Antonius ad illum è montanis ſcribebat, qvemadmodum pietas peccatori in abominationem eſt, eodem qvoqve modo ſancti viri ſcripta abominabatur. Qvod ſi Imperator aut Dux exercitus aut alius qviſpiam judex ad eum literas dediſſet, ita lætus alacerq; erat, qvemadmodum ii, de qvibus in proverbiis non ſine qverimoniis dicitur: O qvi relinqvitis vias rectas, qvi malis oblectamini & gaudetis converſatione malorum* &c.

Digitized by Google

§. 5. Tria in Gregorio reprehendit Athanaſius,& qvod manu militari Epiſcopatũ occupaverit, & qvod magiſtratûs ſecularis ſplendorem imitatus fuerit, & qvod cum Epiſcopis aliis penè nullam,cum ducibus belli verò freqventem habuerit converſationem. Has non eſſe vias rectas ait,qvas inire oportuit. Et in *Epiſt. ad Ortho l. in perſecut.* dicit, famam iſtius negocii tunc ut in re novâ (qvod ſcil. Gregorius ſeu Georgius ille ſatellitio ſtipatoribusq; in Cathedram introductus fuerat) & nunc qvoqve poſt rem peractam, perturbaſſe omnes. Qvæ porrò & qvanta ab Ariano illo Epiſcopo in Eccleſiâ Alexandrinâ perpetrata fuerint facinora, longo ordine utrobiqve ab Athanaſio recenſentur. Et mirari profectò licet,qvî tàm ſuperbi & elati fieri potuerint Epiſcopi, qvi Chriſtianos ſe dici voluerunt, vix ceſſantibus & in plerorumqve memoriâ adhuc tum hærentibus perſecutionibus. Conf. Socrat. *hiſtor. Eccleſ. lib.2. cap.8.*

§. 6. Atqve hæc tùm turbæ in Alexandrinâ Eccleſiâ propter Epiſcopatum agitabantur. Paſſa verò hoc eodem ſeculo non minores tumultûs eſt Eccleſia Romana, Damaſo ſcil. & Urſicino à diverſis factionibus ſimul Epiſcopis conſtitutis. Qvo ex facto tanta ſeditio,imò verò tanta bella exorta ſunt, utrumqve ſic defendentibus populis, ut replerentur humano ſangvine orationum loca. Ruffin. *hiſt. Eccleſ. lib.2. c.10.* Socrat. *lib.4. c.24.* Sozom. *lib.6. c.23.* Rem geſtam refert Ammianus Marcellinus *lib. 27.* his verbis: *Damaſus & Urſicinus ſupra humanum modum ad rapiendam epiſcopalem ſedem ardentes, ſciſſis ſtudiis aſperrimè conflictabantur, adusq; mortis vulnerumq; diſcrimina adjumentis utriusq; progreſſis: qvæ nec corrigere ſufficiens Viventius, nec mollire, vi magnâ coactus ſeceſſit in ſuburbanum: & in certatione ſuperaverat Damaſus, parte qvæ ei favebat, inſtante. Conſtatq; in baſilicâ Sicinini, ubi ritus Chriſtiani eſt conventiculum uno die centum triginta ſeptem reperta cadavera peremptorum: efferatamq; diu plebem ægrè delinitam* &c.

§. 7. Qvid Damaſus, qvid Urſicinus in iſtâ tragœdiâ fecerint ipſi, qvantumqve partes ſuas adjuverint, dicere non habeo. Credibile tamen eſt, non omni prorſus eos caruiſſe culpâ, cùm utiqve ἡ δημαγωγία in Epiſcoporum manibus eſſet, & illi monendo, dehortando, increpando munus ſuum expedire debuiſſent, qvod tamen feciſſe eos nullibi legitur. Interim verò hoc inde diſcere licet,ſenſim ad arma

ma adſvefactos fuiſſe Epiſcopos, atqve ut Epiſcopales ſedes acqvirerent aut retinerent, modos interdum violentos adhibuiſſe. de qvâ re plena eſt hiſtoria temporum & ſeculorum ſeqventium.

§. 8. In rectâ verò Eccleſiâ hoc tempore adhuc indecens & probroſum fuiſſe, ab Clericis arma tractari, fidem facit, qvod ſcribit Sozomenus *lib. 5. hiſt. Eccleſ.* Julianum Apoſtatam Clericos omnes Cappadociæ in numerum militum, qvi præfecto illius regionis parebant, adſcribi juſſiſſe, eamq; rem & plurimum ſumptus reqviſiviſſe, & in Exercitibus Romanis maximo probro habitum fuiſſe. Ignominiæ hæc fuit ſpecies, qvâ ægrè facere miniſtris Eccleſiæ voluit Julianus; ignominia autem non fuiſſet, ſi Clericis militare in caſtris licuiſſet. Neqve igitur in exercitibus Romanis tantùm probroſum id fuit, ſed inter ipſos etiam Chriſtianos reliqvos & in universâ Eccleſiâ; qvanqvam probroſum eſſe neqveat, qvod fit à non conſentiente & invito.

§. 9. Eodem hoc ſeculo claruit Ambroſius Epiſcopus Mediolanenſis, cui illuſtre hoc elogium adſcribitur à Ruffino *lib. 2. cap. 16.* qvòd, cùm Juſtina Valentiniani junioris mater Arianæ hæreſeos alumna Eccleſiam Mediolanenſem valdè turbaſſet, & filii autoritate in eam rem abuſa fuiſſet, ipſe adverſum reginæ furorem, non ſe manu defenſaverit, aut telo, ſed jejuniis continuatisqve vigiliis ſub altari poſitus per obſecrationes defenſorem ſibi atqve Eccleſiæ Deum paraverit. Non certè deerant vires Ambroſio ad repellendam vim, qvæ imminebat. Fuerat ille antehac provinciæ præfectus dignitateqve ornatus conſulari, uti ejus conditionem deſcribit Socrates *lib. 4. cap. 25.* adſvetus igitur regimini & ab armis non alienus. Præſto erat circumfuſa multitudo, qvæ militibus Ambroſium in exilium abducturis reſiſtebat, & vel mori citius, qvàm ſacerdotem deſerere ſtatuerat. Sozomen. *lib. 7. cap. 13.* Et ille tamen non aliis pugnabat armis, qvàm lacrymis & precibus.

§. 10. Hanc ſuam militiam deſcribit ipſe Ambroſius in oratione contra Auxentium, cujus fragmentum refert Gratianus *c. non pila 23. q. 8.* his verbis: *Non pila qværunt ferrea, non arma Chriſti milites. coactus repugnare non novi: ſed dolor, fletus, orationes, lacbrymæ fuerunt mihi arma adverſus milites. talia enim ſunt munimenta ſacerdotis. Aliter nec debeo, nec poſſum reſiſtere. fugere autem & relinqvere Eccleſiam non ſoleo. ſervus Chriſti non cuſtodiâ temporali ſed do-*

Digitized by Google

mini providentiâ perire conſuevit. Immutata eſſe pauliſper hæc apud Gratianum verba, neqve duos illos initiales dimetros jambicos apud Ambroſium inveniri, & verba tota, etiam uberiora ab eodem Gratiano referri *infr. c. 21. ibid.* notarunt jam illi, qvi juſſu Gregorii XIII. Pontificis, Gratiani decretum reviderunt.

§. 11. Ad orationis ejus, qvam contra Auxentium ſcripſit, finem ſic porrò ait Ambroſius: *Si objiciunt, qvod à pauperibus defenſionem reqviram, non nego, ambio etiam. habeo, inqvam, defenſionem, ſed in orationibus pauperum. Cæci, claudi, debiles, ſenes bellatoribus fortiores ſunt, pauperum munera Deum obligant velut fœnerando Proverb. 19. Bellatorum præſidia divinam ſæpè gratiam non merentur; hymnorum qvoqve meorum carminibus deceptum populum ferunt, planè non abnuo. Grande carmen, qvoqve nihil potentius, Trinitatis fides verſibus prædicata, confesſio populi totius ore celebrata.* Conferri poterunt ea, qvæ prolixè refert idem *epiſt. 33. ad ſororem Marcellinam.*

§. 12. Ne verò hanc ſolius Ambroſii ſingularem, voluntariam & planè non debitam modeſtiam fuiſſe dicere qvis qveat, addam adhuc aliam inſignis Eccleſiæ Doctoris, Johannis Chryſoſtomi ſcil. qvi ſub finem hujus qvarti ſeculi claruit, ſententiam. Is verò ad verba *Eſa. VI. vidi dominum homil. 4.* cum ſacerdotis Regi Oziæ reſiſtentis exemplum ex *2. Paralipom. XXVI, 18* retuliſſet, ſic ait: *Ejus tantùm eſt arguere, liberamq́; præſtare admonitionem, non arma movere, clypeos uſurpare, lanceam vibrare, arcum tendere, jaculum mittere. Poſteaqvam ergò ille arguiſſet, hic non receſſiſſet, ſuaq́; (hoc eſt, regiâ) abuteretur poteſtate, ibi Sacerdos, Deo qvod mei erat officii præſtiti, nihil amplius poſſum, ſuccurre ſacerdotio, qvod conculcatur: neqve verò defuit ei dominus* &c.

§. 13. Ex his patet, nondum creditum fuiſſe iſtis temporibus, Epiſcopos ad arma confugere, & vi publicâ reſiſtere debere, minimè verò, licere illis bellum inferre, & integros exercitûs ducere. Qvæ enim aliàs cauſa bellum defenſivum juſtum facit, ea ſæpè bellum offenſivum planè injuſtum reddit. Et faciliùs hinc admittitur defenſio, qvàm offenſio. Nefas eſt alterum alteri inſidiari; non autem nefas eſt contra inſidiantem ſe defendere. Defenſio autem omnis inter Clericos hactenus in ſolis precibus, & devotisſimis ad Deum orationibus atqve lacrymis conſiſtit, qvibus utiqve plures & inſigniores in

exer-

exercitu hoſtili editæ fuerunt ſtrages, qvàm per militares qvantascunqve copias.

§. 14. In hiſtoriâ tamen Theodoriti *lib. 2. cap. 30.* mentio fit Epiſcopi Jacobi, qvod Niſibis civitatis, qvæ etiam Antiochia Mygdoniæ olim vocata eſt, Epiſcopus ſimul, atqve princeps ſive gubernator civitatis, ac dux, πολιοῦχος καὶ στρατηγὸς, fuerit. Et refertur illic, qvantam is operam poſuerit in defendendâ civitate adverſus Perſas. Hoſtes nempe, cùm fruſtrà per aliqvot dies Urbem oppugnaſſent, Mygdonium flumen obſtructo alveo, & ripis utrinqve exaggeratis ſubitò in muros immiſiſſe, qvi aqvarum hunc impetum non ſuſtinentes in ſeipſos corruerint, decretamqve hinc fuiſſe Urbis expugnationem, ſed in alteram demum diem. Epiſcopum verò Jacobum confirmatis militibus ac civibus cùm murum inſtauraviſſe, tùm machinis inſtruxiſſe, ut irruentes repellere in proclivi eſſet. Perſas hinc, poſtqvam & murum refectum & defenſorum promptitudinem vidiſſent, obſidionem ſolviſſe, præſertim, cùm ex imprecatione Jacobi innumerabili crabronum & culicum multitudine affligerentur.

§. 15. Fateor, inſigne hoc ejus ſeculi eſſe exemplum belligerantis aut militantis Epiſcopi, ſiqvidem perfunctoriâ Theodoriti lectione contenti eſſe velimus. Sed enim ſubdubitat Claudius Eſpencæus *lib. 2. digreſſ. cap 6.* num credere hoc debeat, fuiſſe Jacobum Epiſcopum & belli ducem aut Urbis gubernatorem. *Vix mihi perſvaſero*, inqvit, *tàm mirificum monachum & presbyterum inter Romanos & Perſas tantæ Urbis fuiſſe dominum temporalem.* Perſvadere nec nobis id poſſumus, præſertim cùm contrariam planè ejus temporis Epiſcoporum vitam & diſciplinam ſuperius adducta probent teſtimonia. Reſtat igitur, ut ex ipſis Theodoriti verbis oſtendamus, qvalis Jacobus ille fuerit πολιοῦχος καὶ στρατηγός.

§. 16. Verba ita habent ex interpretatione Johannis Chriſtophorſoni: *Poſtridiè autem, ubi cum omnibus copiis urbi appropinqvabat (* Sapores Rex Perſarum *) expectabatq́; per disjectas muri partes in eam ingredi, tùm murum utrinqve de integro ædificatum tùm laborem à ſe fruſtrà ſuſceptum videt. Nam divinus ille Vir Jacobus ſuæ precationis virtute non ſolùm militum aliorumq́; incolarum confirmavit animos (* h. e. effecit precibus ſuis apud DEUM, ut obſeſſi ſumptis animis maſculè expectarent hoſtes irruentes *) verùm etiam murum denuò*

Digitized by Google

extruxit, & machinis oppoſitis hoſtes irruentes repulit. Ne autem putet qvis Epiſcopum bellicis rebus ſe immiſcuiſſe, & armis operam dediſſe, illicò ſubjungit Theodoritus: Καὶ ταῦτα ἔδρα οὐ τῷ τείχει πελάζων, ἀλλ' ἔνδον ἐν τῷ θείῳ νεῷ τὸν θεὸν ἀντιβολῶν. *Et hæc perfecit non accedendo ad mœnia, ſed intus in ſacroſancto templo Deum precibus enixè ſolicitando.*

§. 17. Habemus hîc totam ὁπλομαχίαν, qvâ decertavit Epiſcopus, & propter qvam στρατηγὸς appellatus fuit. Sapores Rex Perſarum mœnia dejecerat, & jam imminebat Urbi eam expugnaturus. Jacobus Epiſcopus Deum adit, eumqve precibus fatigat. Miraculosè interim reficiuntur muri & reſtituuntur machinæ. Et hoc qvidem Jacobo adſcribitur, non qvod conſiliis adfuerit, aut ipſe ut Architectus operis adſtiterit, ſed qvod precibus & lacrymis apud Deum impetraverit, ut negocium tàm feliciter procederet, qvodq; hoc ex ſolis humanis viribus effici & expediri nunqvam potuerit. Non alia igitur fuit στρατηγία Jacobi Epiſcopi, qvàm qvæ eodem ſeculo fuit Ambroſii, Chryſoſtomi & aliorum. Et hinc verè πολιοῦχος dici potuit, qvod veluti tutelaris fuerit patronus civitatis Niſibis, cujus unius precibus urbs conſervata, & ab hoſtium incurſione protecta fuerit.

Caput V.

In ſeculo qvinto qvi fuerint Clericorum mores, explicatur.

§. I.

PErvenimus ad tempora Theodoſii, qvæ Eccleſiæ ſalutaria & felicia eſſe potuiſſent, niſi ipſa identidem ſibi damnum intuliſſet. Traditam divinitùs diſciplinam pax longa hactenus corruperat, & præ nimiâ qvâdam licentiâ in mollitiem delicatam & diſſolutam ſegnitiem prolapſi erant Chriſtiani. Paſtores dehinc depulsâ repudiatâq; pietatis regulâ, diſſidio & contentione inter ſe exarſerunt: qvin etiam nullas alias res præterqvam diſcordias, minas, æmulationem, inimicitias & odium inter ſe mutuò adaugere ſtuduerunt, & animis ambitionis æſtu incenſis, tyrannorum more principatum obtinere labo-

Digitized by Google

laborârunt. Euſeb. *lib. 8. hiſtor. cap. 1.* Et ex hoc fonte plurima deinceps mala Eccleſiam miſerrimè diſtraxerunt, maximisqve & irreparabilibus damnis affecerunt.

§. 2. Ineunte mox ſeculo qvinto Theophilus Alexandriæ Epiſcopus, homo perverſus, turbulentus, vehemens & qvâvis occaſione in eorum, qvi ſibi adverſi erant, perniciem abutens, ut Dioſcoro & ejus fratribus, qvibus vitam ſuam minimè probari animadverterat, ægrè faceret, reſuſcitatâ Anthropomorphitarum controverſiâ, inter monachos convicinos implacabile disſidium excitavit. Ipſe cum conſilium ſuum ſibi ſuccedere vidiſſet, magnâ multitudine, militibus etiam conſeqventibus, montem Nitriæ, ubi plurima erant monaſteria, occupat, & monachorum catervas adverſus Dioſcorum & fratres ejus armis inſtruit, igneqve injecto monaſterium eorum incendit, & prorſus vaſtat. Atqve illi in ſummum diſcrimen conjecti vix tandem nudi ex puteis, qvo ſe abdiderant, evadentes capitis periculum effugerunt. Nicephor. *lib. 13. hiſt. Eccleſ. cap. 10.*

§. 3. En verò Chriſtianos nunc ipſos inter ſe, & Epiſcopum qvidem, imò patriarcham in loco maximè illuſtri perſecutione in Eccleſiam ſævientes. Non arbitror autem, exemplum ſumi poſſe aut debere ab eo, qvi Anthropomorphitarum ſectæ addictus odium, qvod adverſus Origenem, Dioſcorum & alios orthodoxæ ſententiæ propugnatores conceperat, in bellicos tumultûs convertit. Totam ejus vitam multis vitiis inqvinatam referunt rerum Eccleſiaſticarum Scriptores. Et qvid ergò ab ingenio ferociente expectari amplius potuit, qvàm tumultuum & ſeditionum concitatio? qvas qvi probare & ſibi in exemplum proponere velit, nec civis bonus erit, nec bonus Chriſtianus.

§. 4. Theophilo huic in Eccleſiâ Alexandrinâ ſucceſſit Cyrillus, cujus ingenium vel ex eo ſolo æſtimari poterit, qvod, ut Nicephorus ſcribit *lib. 14. cap. 14.* ad Epiſcopatum majore faſtu, qvàm deceſſores ejus Epiſcopi & profanorum magiſtratuum more, progreſſus ſit, & qvod ab eo tempore Epiſcopus Alexandrinus præter ſacri cleri dominatum rerum prætereà ſecularium principatum acqviſiverit. Socrat. *lib. 7. cap. 7.* Supra *cap. anteced.* adduximus verba Athanaſii Epiſcopi itidem Alexandrini, qvibus reprehenderat faſtum Gregorii Cappadocis ſibi ſuffecti, qvod non aliter Epiſcopatum adierit,

qvam,

Digitized by Google

qvam, ſi ſecularis magiſtratus ei demandatus fuiſſet. Nihil hoc attendens Cyrillus adhuc plus ſibi ſumit, τὴν ἀρχὴν ſcil. τῶν πραγμάτων, principatum rerum ſecularium, renitente licet præfecto, & ſummo ejus Urbis magiſtratu. Apud Suidam, Theologi veteris ſententia reperitur: πολιτικὴν ἀρετὴν ἱερωσύνῃ συνάπτειν συγκλώθειν ἐστὶ τὰ ἀσύγκλωστα. i.e. civilem virtutem epiſcopali functioni applicare velle, ea conjungere eſt, qvæ inter ſe maximè naturâ disſident, & connecti neqveunt. At Cyrillus putavit, conjungi ea poſſe, atqve ſic Oreſti præfecto non unam excitavit moleſtiam.

§. 5. Inſurrexerant in Urbe Alexandriâ Judæi adverſus Chriſtianos, factoqve tumultu, qvos obvios habuerant, trucidaverant. Eâ de re graviter commotus Cyrillus cum ingenti manu ad Judæorum ſynagogas rectà pergit, & ex Judæis nonnullos occidit, alios expellit è civitate, eorumqve fortunas à multitudine diripi permittit. Oreſtes illius Urbis præfectus ipſe etiam Chriſtianus, factum hoc Cyrilli valdè iniqvo animo tulit, magnumqve cepit dolorem, tàm præclaram civitatem tantâ hominum multitudine, qvorum majores inde ab Alexandri Macedonis temporibus illam Urbem incoluerant, prorſus nunc orbatam eſſe. Socrat. *lib.7. hiſt. cap.13.* Atqve ex hoc capitales inter eum & Epiſcopum exortæ ſunt inimicitiæ, qvæ nullâ ratione deinceps componi potuerunt, novis præſertim qvotidiè accedentibus fomentis.

§. 6. Dixi ſuprà de Monachis à Theophilo ad arma vocatis; qvi iidem nunc pro Cyrillo dimicaturi, ad qvingentos numero ex monaſteriis egresſi, urbem Alexandriam contenderunt, præfectum rhedâ circumvectum contumeliis exceperunt, & unus eorum, Ammonius nomine, caput præfecti lapide percusſit, tantâ qvidem violentiâ, ut ille totus ſangvine maderet. Hoc Ammonii factum non improbavit Cyrillus, ſed eum à præfecto qvæſtionibus ſubjectum, & inter tormenta mortuum non in Eccleſiâ tantum recondi fecit, ſed & laudatâ animi ejus magnitudine, martyrem appellari jusſit. Accedebat Hypatiæ fœminæ in philoſophiâ exercitatisſimæ cædes, qvæ à Cyrilli ſectatoribus procurata, ipſi Cyrillo imputabatur. Vid. Socrates *l.7. cap.14.15.* Niceph. *lib.14. cap.15.16.*

§. 7. Fuit enimverò Cyrillus hic, judicio Sixti Senenſis *bibl. lib.4.* acumine ingenii, ſubtilitate judicii, eruditionis varietate, docendi

cendi facilitate, copiaqve diſſerendi celebris, ut meritò ab Anaſtaſio σφραγὶς τῶν πατέρων i. e. ſignaculum qvaſi patrum puriorum vocetur; Neqve ſanè exigua ipſi adhuc in Eccleſiâ remanſit laus, propter egregiè navatam operam, in defendendâ orthodoxiâ, & refutandâ Neſtorii hæreſi. Sed in his tribus tamen maximè offendit, primùm qvod rebus ſecularibus ſe immiſcuerit, deinde, qvod hominem ſeditioſum inter martyres numeraverit, & tandem qvod non evitaverit neqve declinaverit argumenta, propter qvæ Hypatiæ cædes imputari ei poterat.

§. 8. De primo ſic ait Nicephorus *d. l. c. 14.* Præfectum Oreſtem potentiam Epiſcoporum, & inprimis hujus Cyrilli, præter rationem uſurpatam odio habuiſſe, qvod illi multa ex publicis negociis, qvæ ad jurisdictionem ejus pertinebant, ad ſe pertrahere voluerint. Neqve hoc vitio vertendum fuit Oreſti, cùm utiqve melior perpetuò ſit cauſa ejus, qvi pro retinendâ poſſesſione laborat, qvàm qvi alteri eam auferre & ſibi ſumere conatur, præſertim non debitam neqve convenientem. Nec profectò excuſari ullo modo poterit Cyrillus, qvod Judæis infenſior, præſentiâ ſuâ adverſus eos populum tumultuantem confirmaverit, imò autor fuerit, ut trucidarentur illi & ejicerentur. Qvod profectò ſeditioſi & turbulenti animi fuit argumentum.

§. 9. De ſecundo hoc refert Nicephorus *d. l. c. 15.* & Socrates *l. 7. c. 14.* Cyrillum qvidem juſſiſſe Ammonium martyrem appellari, eumq; alio Thaumaſii aut Thamnaſii nomine nuncupaſſe, ſed modeſtiores, etiam ex ipſis Chriſtianis, Cyrilli ſtudium erga Ammonium minimè approbaſſe. Nam exploratum habuiſſe, Ammonium non in tormentis interiiſſe, ne Chriſtum denegare cogeretur, ſed temeritatis ſuæ pœnas dediſſe, Cyrillum etiam ipſum ſuum hoc facinus ſilentio in oblivionem pedetentim venire paſſum eſſe. Nec verò poterat Ammonius ille ullo modo martyris nomine inſigniri, ſi obſerventur ea, qvæ circa veram martyris deſcriptionem notârunt Gisbertus Voëtius *polit. Eccleſ. part. 2. lib. 1. tract. 3. cap. 4. & 5.* Richard. Montacutius *de orig. Eccleſ. part. 1. num. 166. ſeq.*

§. 10. De tertio dicit Socrates, facinus iſtud in Hypatiâ commiſſum, cùm Cyrillo, tùm Eccleſiæ Alexandrinæ non exiguam labem aſperſiſſe infamiæ. Cur verò Cyrillo? qvia credebatur eo autore aut

 ſaltem

ſaltem non invito perpetratum. Unica enim iſtius cædis cauſa fuit, qvod propter nimiam Oreſtis familiaritatem & conſvetudinem crederetur Hypatia Epiſcopo ad amicitiam Oreſtis reconciliandam aditum penitus intercluſiſſe. Ea ſuſpicio, qvia ſine dubio ipſum Epiſcopum autorem habebat, debuiſſet occultari, neqve in vulgus ſpargi. Eccleſia Alexandrina autem ideò infamabatur, qvia, ut ait Socrates, *qvi religionem Chriſtianam profitentur, à cæde, pugnis, & id genus aliis, omninò alieni eſſe debent.* Hanc ſententiam apprimè notandam eſſe judico, cùm exinde firmisſimum ducere liceat argumentum, minùs in Clerico probandum eſſe, qvod omnibus probro eſt. Et hæc de Cyrillo.

§. 11. Refert Theodoretus *lib. 5. cap 37.* adhuc aliud exemplum de Epiſcopo Eunomio, qvi circa eadem tempora Theodoſiam civitatem adverſus Perſarum impetus defenderit. *Eam,* inqvit, *cùm oppugnaret Gororanes admotis innumerabilibus machinis, arieteq; adacto & extructis turribus, reſtitit illi ſolus divus Pontifex, Eunomius nomine, & machinarum appulſarum retudit impetum: jamq; noſtris ducibus prælio ſeſe non committere, neqve ſubvenire oppugnatis audentibus, ille ſe hoſtibus opponens incolumem Urbem conſervavit.* Ipſa verborum conſtructio ſatis oſtendit, miraculoſam aliqvam & planè ſingularem atqve extraordinariam hîc referri defenſionem. Neqve dubitare nos ſinit Nicephorus *lib. 14. cap. 4.* cujus hæc ſunt verba: *Cùm namqve noſtri propter oppugnatorum multitudinem animos deſperatione deſponderent, precibus ipſe contra illos pugnans, urbem ſalvam confirmavit* &c. Fuit ergò hic pugnandi modus verè Epiſcopalis, hoc eſt, talis, qvalem à Jacobo Niſibis civitatis Epiſcopo exercitum fuiſſe, dixi *cap. anteced.*

§. 12. Simile eſt, qvod de Germano Altiſiodorenſi ejusdem temporis Epiſcopo referunt laudum ejus buccinator, Conſtantius, presbyter Lugdunenſis *lib. 1. cap. 28.* & Paulus Diaconus *lib. 15.* Nempe miſſus erat ille in Britanniam, ut hæreſin Pelagianam deſtrueret. Intereà verò Saxones Pictiq; bellum adverſus Britones junctis viribus ſuſceperant, & Britones in anguſtiis conſtituti Germanum in caſtra vocaverant. *Ibi tum Germanus ducem ſe prælii profitetur,* (ſunt verba Conſtantii) *eligit expeditos, circumjecta percurrit: & è regione, qvâ hoſtium ſperabatur adventus, vallem circumdatam editis montibus*

intue-

intuetur; qvo in loco novum componit exercitum, ipſe dux agminis. Et jam aderat ferox hoſtium multitudo, qvam appropinqvare intuebantur in inſidiis conſtituti. Cùm ſubitò Germanus ſignifer univerſos admonet, & prædicit, ut voci ſuæ uno clamore reſpondeant. Securisq; hoſtibus, qvi ſe inſperatos adeſſe conſiderent, Alleluja tertiò repetitum, Sacerdotes exclamant. Seqvitur una vox omnium; & elevatum clamorem, repercuſſo aëre, montium incluſa multiplicant. Hoſtile agmen terrore proſternitur, & ruiſſe ſuper ſe non ſolùm rupes circumdatas, verùm etiam ipſam cœli machinam contremiſcunt: trepidationiq; injectæ vix ſufficere pedum pernicitas credebatur. Paſſim fugiunt, arma projiciunt, gaudentes vel nuda corpora eripuiſſe diſcrimini. — — Triumphant Pontifices, hoſtibus fuſis ſine ſangvine; triumphant victoriâ fide obtentâ, non viribus &c. Eadem totidem verbis refert Beda *hiſtor. Eccleſiaſt. lib. 1. cap. 20.*

§. 13. His armis, fide ſcil. & precibus, eo tempore Epiſcopi non minùs glorioſas, qvàm incruentas victorias ab hoſtibus Eccleſiæ reportârunt. Ut maximè enim ducem ſe præbuerit Germanus & ante ſigna conſtiterit, non tubæ tamen clangoribus, non gladiis fidens, ut loqvitur Paulus Diaconus *d. l.* imperavit ſolummodò, ut omnes voce conſonâ eundem reſponderent ſermonem. Sermonis iſtius argumentum alleluja & Dei laudes erant, qvâ voce modulos & cantica ſua ornabant veteres Chriſtiani. Vid. Jac. Sirmond. *ad Sidon. l. 2. epiſtol. 10.* Matth. Rader. *in aul. ſanct. Theodoſ. obſervat. ad cap. 14.* Et hinc victoria illa obtenta Allelujatica dici conſvevit. Jac. Uſſerius Archiepiſc. Armachan. *de Britannic. Eccleſ. antiq. cap. 11.* Nec profectò ex Italiâ diſceſſiſſet Attila, qvi circa hæc tempora eam infeſtaverat, niſi his armis ab Leone I. Pontifice debellatus & victus fuiſſet.

§. 13. Hoc eodem ſeculo vixit Hilarius Arelatenſis Epiſcopus, de qvo, cùm Epiſcopos ordinaret invitis atqve contradicentibus ἐπισκοπουμένοις, & illi manu militari cathedras occuparent, graviter apud Valentinianum III. Imperatorem conqveſtus eſt Leo Epiſcopus Romanus. Imperator mox conſtitutionem edidit, qvæ hodiè *ſub tit. 24.* legitur inter Novellas Codici Theodoſiano adjunctas, & illam Epiſcoporum temeritatem ſanctione repreſſit, ipſiusq; Hilarii factum haud leviter perſtrinxit. *Hilarius,* inqvit, *qvi Epiſcopus Arelatenſis vocatur, Eccleſiæ Romanæ Urbis inconſulto Pontifice indebitas ſibi ordina-*

tiones Epiſcoporum ſolâ temeritate uſurpans invaſit. Nam alios incompetenter removet, indecenter alios invitis & repugnantibus civibus ordinavit. Qvi qvidem, qvoniam non facilè ab his, qvi non elegerant, recipiebantur, manum ſibi contrahebat armatam, & clauſtra murorum in hoſtilem morem vel obſidione cingebat, vel aggresſione reſerabat, & ad ſedem qvietis, pacem prædicaturus per bella ducebat. Habemus ergò hîc Epiſcopum ordinationes ſuas armis exeqventem, & integras civitates bellico apparatu cogentem. Sed audiamus, qvid de eo ſentiat Valentinianus: *Noſtram qvoqve*, inqvit, *præceptionem hæc ratio provocavit, nec ulterius vel Hilario, nec cuiqvam alteri Eccleſiaſticis rebus arma miſcere liceat. Auſibus enim talibus fides & reverentia noſtri violatur imperii. Nec hoc ſolùm, qvod eſt maximi criminis, ſubmovemus: verùm ne levis ſaltem inter Eccleſias turba naſcatur, vel in aliqvo minui religionis diſciplina videatur, hoc perenni ſanctione decernimus* &c.

§. 14. Maximum crimen dicit Imperator commiſſum fuiſſe ab Hilario, idq; ſi proprio nomine inſigniri debet, in crimen læſæ majeſtatis incidet. Majeſtatis enim crimen illud eſt, qvod adverſus populum Romanum vel adverſus ſecuritatem ejus committitur, *qvo tenetur is, cujus operâ dolo malo conſilium initum eſt, qvò armati homines cum telis, lapidibusve in Urbe ſint, conveniantve adverſus Rempubl. locave occupentur vel templa, qvive milites ſollicitaverit, conciliaveritve, qvò ſeditio, tumultusve adverſus remp. fiat: qvi injuſſu principis bellum geſſerit, delectumve habuerit, exercitum comparaverit. l. 1. & 3. ff. ad L. Jul. Majeſt.* Maximum enimverò Reipublicæ turbandæ momentum in bello conſiſtit, & hinc meritò perduellis cenſetur, qvi injuſſu principis tale attentaverit. Nec temerè ergò dixit Valentinianus, his Epiſcoporum auſibus fidem & reverentiam imperii ſui violari.

§. 15. Oſtendit verò etiam publica ejus ſeculi diſciplina, qvæ ex Conciliorum decretis petenda eſt, probari non potuiſſe, ſi qvis Epiſcopus aut clericus miles eſſe voluerit. Celeberrimum anno CCCCL. habitum eſt Concilium Chalcedonenſe præſentibus 630. patribus, à qvibus in rem præſentem compoſitus eſt canon ſeptimus, à Gratiano deinceps Decreto inſertus *c. eos 20. q. 3.* his verbis: *Eos, qvi ſemel in clero taxati* (aut cooptati) *fuerint, ſive in monaſterio deputati:*

decre-

Digitized by Google

decrevimus, neq; ad militiam, neq; ad honores ſeculares venire, μήτε ἐπὶ ςρατείαν, μήτε ἐπὶ ἀξίαν κοσμικὴν ἔρχεσθαι. Eos autem, qvi hoc auſi fuerint facere, & non ejus rei pœnitere maluerint, ut ad hoc idem revertantur, qvod ante obtentu DEI ſibi propoſuerunt, convenit anathematizari.

§. 16. Non dubito, tumultûs monachorum propter Theophilum & Cyrillum Epiſcopos Alexandriæ excitatos huic canoni cauſam dediſſe. Et qvanqvam vocabulum ςρατείας generaliter aliâs qvamcunqve poteſtatem vel dignitatem civilem, etſi ea bellica non ſit, denotet, uti ſuprà *cap. 1.* expoſui, puto tamen, in hoc canone ſtrictè id accipiendum & de armatâ militiâ explicandum eſſe. Neqve enim diſtingvi aliàs debuiſſent, uti diſtingvuntur, ςρατεία & ἀξία κοσμική. Qvicqvid tamen hujus ſit, clarum inde evadit, clericos & monachos ad nulla omninò officia civilia, qvaliacunqve ea fuerint, ita ut etiam militaria ſub iis comprehendantur, adſpirare debere.

§. 17. Ejusdem tenoris eſt canon qvintus in Concilio Turonico primo conſcriptus, qvi ita ſe habet: *Si qvis verò clericus, relicto officii ſui ordine, Laicam voluerit agere vitam, vel ſe militiæ tradiderit, excommunicationis pœnâ feriatur.* Concilium iſtud habitum eſt Jacobi Sirmondi judicio anno Chriſti CCCCLXI. Et qvanqvam particulare id fuerit, atqve vix decem Epiſcopi ejus decretis ſubſcripſerint, diſciplinam tamen ejus temporis, qvatenus inter Galliæ clericos eſſe debuerit, luculenter exponit. Utiqve verò graviter peccatum eſſe oportet, qvod excommunicatione punitur. Et ex hâc ſcilicet ſumma & extrema petita olim fuit medicina, qvâ collapſa diſciplina reſtitui poſſet.

CAPUT VI.
Ex ſeculi ſexti hiſtoriâ pauca aliqva ad hoc negocium facientia notantur.

§. 1.

INitio hujus ſeculi propter Concilium Chalcedonenſe, qvod qvinqvaginta abhinc annis decreta ſua promulgaverat, qvodq; adhuc

Digitized by Google

multi hoc tempore recipere recuſabant, maximi fuerunt in Oriente paſſim excitati tumultûs, qvos ipſi haud rarò Imperatores, & miniſtri eorum, dum ex Acephalorum & hæſitantium numero, aliqvi etiam Manichæorum ſectæ addicti erant, fovebant aut promovebant. Refert de Monachis Syriacis Evagrius *lib. 3. hiſt. c. 32.* freqventes eos cum tumultu & ſummâ confuſione Antiochiam præcipites involaſſe, & Flavianum Epiſcopum cogere voluiſſe, ut Concilio Chalcedonenſi anathema diceret, Flaviano autem recuſante, & Monachis importunè inſtantibus, populum civitatis, ſeditione conflatâ tàm magnam cædem feciſſe monachorum, ut multi eorum atqve adeò ferè innumerabiles Orontem fluvium, corporibus fluctibus conditis, pro ſepulchro haberent. Veniſſe deinceps monachos alios, ut propugnarent Flavianum, ſed uti ex verbis Evagrii colligitur, ſerò nimis & poſt depugnatam pugnam.

§. 2. Sacrum hoc verè dici potuiſſet bellum, ſi ab Monachis utrinq; geſtum fuiſſet. Cumq; hinc conſtet, ſatis idoneos eo tempore fuiſſe monachos ſeditionibus excitandis, id animum ſubit mirari, qvod Reges & Principes ſibi ſufficienter cautum putaverint, ſicubi agnatos ſuos, qvos formidabiles eſſe aut fieri poſſe perſvaſum habuerant, in monachorum numerum coëgiſſent. Tale exemplum refertur à Gregorio Turonenſi *lib. 3. c. 18.* & Aimoino *lib. 2. c. 12.* de Childeberto & Chlotario, qvod cùm illi nepotes ſuos ex fratre metuerent, forficem & gladium matri eorum miſerint, ut aut tonderentur aut occiderentur. Pari modo Chilpericus Rex filium Meroveum ſibi maximè ſuſpectum in monaſterium coëgit, referente eodem Gregorio *lib. 5. c. 3. & 14.* Qvod profectò inter Orientales monachos remedium minimè tutum fuiſſet, uti hujus & ſuperioris ſeculi exempla adducta oſtendunt.

§. 3. Apud Britannos celebre hoc tempore fuit Culedreibnenſe prælium, cui Columba magni tùm nominis Abbas interfuiſſe dicitur. Rem geſtam ſcriptoris Anonymi verbis recenſet Jacobus Uſſerius *de Britannic. Eccleſ. primord. cap. 17.* hoc modo: *Cumq; Rex* (Dermitius à Colûmbâ ad iram commotus) *juramentum ſuum opere vellet complere, collecto grandi exercitu in curribus & equitibus & pedeſtribus plusqvam 2300* (error fortè aut vitium eſt in numero) *prope fines terræ eorum pervenit, ut eos penitus extirparet. Cumq; plebs*

Conal-

Conalleorum adventum Regis cum exercitu audiret, collectâ multitudine circiter 3000 affuerunt, viriliter pro ſuâ patriâ pugnare cupientes. Qvibus in tanto periculo poſitiſ, atq; in Deo ſolo ſpem habentibus, conſurgens S. Columba diluculo noctis, in ſpiritu virtutis Dei conſortando eos ait: Si ego aliqvando contra inimicos meos commiſiſſem, nunc in nomine Dei altisſimi contra eos ſurrexiſſem, & vox ejus ſic terribilis facta eſt in auribus ſuorum commilitonum, ut & omnes de ſomno excitaret, & addidit dicens: Sicut enim Dominus cum Moyſe contra Ægyptios in mari rubro fuit, ſic hodiè pro vobis pugnabit in bello. Nihil ergò timeatis, qvia nihil paſſuri eſtis. Scitote enim, qvod Dominus valdè iratus eſt ſuper caſtra ſuperbi hujus Regis: & ſi unus veſtrûm tantum contra illos fiducialiter in nomine Domini confligere ſurrexerit, ſolus eos in fugam per Dei virtutem convertet. Conſtantes ergò eſtote, qvia nullus veſtrûm hodiè in acie cadet. Tunc pauci milites hæc verba audientes & tanqvam Dei altisſimi teſtimonium credentes conſtanti animo in hoſtes eâdem horâ licet improvidos irruerunt. Sancti enim verbum omnem metum ac pavorem mortis de cordibus eorum abſtulit. Tunc Angelus Domini in formâ Viri maximi, veſte militari indutus in caſtris regis Dermitii terribilis apparuit, inter cujus femora hoſtes cælum videbant. Qvi ſcuto & gladio accinctus paratus ad prælium, paucos milites fiducialiter antecedebat. In hujus viri conſpectu terribilis, corda multitudinis adverſæ partis viribus defecerunt, & facti ſunt omnes qvaſi fæminæ imbecilles, & anteqvam arma in hoſtes converterent, ſemetipſos præ nimio impetu curruum & eqvitum propriis armis occidebant &c.

§. 4. Ex his verò verbis nunqvam conficies, Columbam armatum incesſiſſe, aut in conflictum veniſſe. Adfuit militibus in prælium & expeditionem ituris, præſens ipſe non pugnavit. Concionatoris partes gesſit, & qvæ fidei ſalvificæ eſſet virtus, militibus explicavit, miles ipſe non fuit. Procul eum ſubſtitiſſe à conflictu, verba hæc oſtendunt ſeqventia: *Cumq; Victores læti poſt trophæum ad Virum Dei rediiſſent*, &c. Redierunt ergò ad locum illum, ubi concionem ſuprà memoratam habuit Columba. Sed ipſe etiam Columba factum hoc ſuum, qvod cauſa belli extitiſſet, expiari debere credidit. Sic enim pergit Anonymus ille: *Poſt hæc S. Columba ad S. Finnianum Epiſcopum accesſit, ut ab eo pænitentiam condignam causâ præfati belli acciperet. — — Ille reſpondit: Oportet, ut qvot belli inſtigatione ad infer-*

infernum dejecti ſunt, tot per exemplum tuum ad cœlum vehantur. Qvæ omnia, etſi maximam partem fabuloſa videantur, hoc ſaltem evincunt, nihil inde peti poſſe, qvod ad defendendam Clericorum militiam facere qveat.

§. 5. Potiſſimùm verò ex hujus ſeculi hiſtoriâ notandus eſt canon primus Concilii Ilerdenſis, qvod anno DXXIV. habitum fuit. Eum his verbis refert Gratianus *diſt.50. c.37. De his clericis, qvi in obſidionis neceſſitate poſiti fuerint, id ſtatutum eſt, ut qvi altario miniſtrant, & Chriſti corpus & ſangvinem tradunt vel vaſa ſacro officio deputata contrectant, ab omni humano ſangvine, etiam hoſtili, ſe abſtineant. qvod ſi in hoc ceciderint, tàm officio qvàm communione corporis Domini duobus annis priventur, ita ut in duobus annis vigiliis & jejuniis & orationibus & eleemoſynis pro viribus, qvas Dominus donaverit, expientur, & ita demum officio vel communioni reddantur: eâ tamen ratione, ne ulterius ad officia potiora promoveantur. Qvod ſi in definito tempore negligentiores circa ſalutem ſuam extiterint, protelandæ ipſius pænitentiæ tempus in poteſtate maneat Sacerdotis.*

§. 6. Provinciale qvidem hoc fuit Concilium & paucorum in Hiſpaniâ Epiſcoporum, ſed ex qvo tamen diſciplinæ Eccleſiaſticæ ratio diſci haud difficulter poteſt. Prohibet autem univerſam Clericorum militiam armatam, etiam eam, qvæ obſidionis tempore & pro defenſione ſuſcipitur, qvod hodiè ex doctrinâ Moraliſtarum prohibitum non eſt, Vid. Card. Lugo *in reſponſ. moral. lib.5. dub. 14.* Antonin. Diana *part.9. tr.9. reſolut.5.* Carol. Anton. Theſaur. *in prax. Eccleſ. part. 2. vocab. bellum cap.1.* Qvod ſi qvis in obſidionibus hoſtium aliqvem occiderit, negat canon id impune eſſe, aut pro peccato non haberi debere, ſed pœnitentiam imponit, eamqve haud levem; ut hinc colligere liceat, nondum eo tempore creditum fuiſſe, qvod Clerici in armis aliqvod præſidium aut tutamen habere debeant.

CAPUT VII.

De diſciplinâ ſeculi ſeptimi, & qvid Clericis eo tempore licuerit.

§. 1. In

Digitized by Google

IN hoc ſeculo omnis generis mala in humanum genus qvaſi exundârunt. Conſtantinopolitana enim Eccleſia imperio temporali ſuffulta ſub finem ſuperioris ſeculi axioma capitis omnium Eccleſiarum ſibi vindicare cœperat. Qvibus conatibus cùm Gregorius Magnus ex Occidentali Eccleſiâ ſe oppoſuiſſet, & qvidem ita acriter, ut ex faſtu illius collegerit, propinqva jam eſſe AntiChriſti tempora *lib. 6. epiſt. 34.* ipſe interim ſedis Romanæ ὑπεροχὴν ita extulit, ut haud temerè credatur hodiè Romanam tyrannidem aut cœpiſſe tùm, aut ut à ſucceſſore Bonifacio III auſpicaretur, occaſionem eum dediſſe. Ita enim dignitatem hanc Conſtantinopolitano Epiſcopo negavit, ut tamen ſuas ſubinde rationes pro majeſtate ſedis Romanæ insereret, ſimulans interim ſummam humilitatem. Joh. Henr. Hottinger *p. 1. hiſt. Eccleſ. cap. 6. ſect. 1.*

§. 2. Poſſidebant jam Epiſcopi, vel ex conceſſione Principum, vel ex donatione piorum fundos, villas, agros, ſylvas & latifundia alia, ex qvibus immenſam vim opum ſibi comparare, atqve reditibus cum qvovis inter ditiores Laicos certare poterant. Data eis inſuper fuerat poteſtas de qvibusvis cauſis civilibus inter Laicos judicandi, committebantur illis ardua in Rebuspublicis negocia, neqve qvicqvam facilè ſine Epiſcopi aut Clerici alicujus præſentiâ expediebatur, ſive pietas id ſvaſiſſet, ſive fiducia, qvam unusqvisqve erga viros ſanctitatem & morum innocentiam profitentes gerebat. Illi è contrario, cùm reverentiam ſibi ab omnibus præſtari, ſeq; rebus qvibusqve, maximis, minimis, adhiberi & in conſilium vocari cernerent, majora ſibi vindicare non erubuérunt. Et qvid mirum igitur, ſicubi ſeqventibus temporibus milites etiam ſibi obedientes reddiderint, & qvæ ad ſummam rerum bello gerendo facerent, vel conſultaverint, vel diſpoſuerint ipſi.

§. 3. Qvocirca nihil miror, Gregorium M. Longobardis Italiam vaſtantibus, tribunum cum militibus ad cuſtodiam Urbis Neapolitanæ miſiſſe, & *lib. 12. epiſt. 24.* ad milites Neapolitanos hæc verba ſcripſiſſe: *Sicut & nunc devotionem veſtram feciſſe didicimus, qva epiſtolis noſtris, qvibus magnificum Virum Conſtantium Tribunum cuſtodia civitatis deputavimus praeeſſe, paruit & congruam militaris devotionis obedientiam demonſtravit* &c. Et milites, & ipſa civitas Neapolita-

Digitized by Google

na Imperatoribus parebant; ſed qvia Imperator tùm abſens erat, ad ſe pertinere credidit Gregorius, de cuſtodiâ civitatum curam gerere, ſive id ex mandato & commendatione Imperatoris factum fuit, ſive ex fidelitate, qvam ei debuit Gregorius. Sanè totum hoc negocium in gratiam Imperatoris ſuſceptum & geſtum fuiſſe ex verbis ſeqventibus patet: *Unde ſcriptis vos præſentibus curavimus admonendos, uti prædicto magnifico Viro Tribuno, ſicut & feciſtis, omnem debeatis, pro sereniſſimorum dominorum utilitate vel conſervandâ civitate obedientiam exhibere.*

§. 4. Magis miror, Cardinalem Baronium ad ann. DCIII. *num. 31.* tantam ex hoc Gregorii facto movere potuiſſe de collapsâ Pontificis Rom. poteſtate qverelam: *Vides*, inqvit, *Lector, qvanta polleret etiam in politicis adminiſtrandis autoritate Romanus Pontifex, dum civitati non ſuæ, ſed ſubditæ Imperatori, qvem vult deligit cuſtodem, præficitq; præfectum, cui pareant milites; hæcq; ſub Phoca tyranno. O tempora hâc ex parte felicia! Utinam modò eſſent ipſi integra ſpiritualia jura, qvæ majori indies ignominiâ tantæ ſedis averſione contentioſâ calcantur* &c. Nullam enimverò Pontifex habuit poteſtatem aliam, qvàm municipium qvodcunqve aut civitas, abſente principe Domino ſuo, ſibi relicta. Non habet jus belli gerendi civitas Principi ſubjecta; ſed poteſt tamen aliqvando ita præſens eſſe periculum, ut tempus non ferat, eum conſuli, qvi ſupremum belli gerendi jus habet. Ut ecce, aggreditur hoſtis aliqvis externus civitatem, eamqve obſidione cingit, idq; tàm velociter, ut à principe alibi degente nullum poſſit exqviri aut experi mandatum. Hîc verò neceſſitas exceptionem ſuppeditabit, & poterit tùm magiſtratus cives ſuos inconſulto Principe ad defenſionem ſui excitare, & ad arma vocare. Qvin imò, qvæ ita à civibus ſuſcipitur defenſio, ex præſumptâ voluntate principis videtur fieri, qvod malit civitatem qvibuscunqve modis ſalutem ſuam procurare, ut in fide retineatur, qvàm ab hoſtibus eripi & occupari.

§. 5. Dixi ſuprà, non conſtare, utrum Gregorius ex mandato aut commendatione Imperatoris Tribunum illum Neapolin miſerit, id tamen probabiliter videri, & ex obedientiâ à Tribuno præſtitâ, qvòd alioqvin milites non aliis, qvam ſuperioribus ſuis ſibi præfectis parère ſoleant & debeant, haud temerè colligi. Ponamus tamen

Impe-

Digitized by Google

Imperatore inſcio id actum fuiſſe. Utiqve tùm Italiæ imminebat ex Longobardorum irruptione graviſſima tempeſtas, cui avertendæ licitum fuit Papæ de conſervatione reliqviarum, qvæ ad Imperium ſpectabant, cogitare, & militibus defenſionem Urbium imperare, id. qvod etiam cuivis civitati ſeorſim hoc caſu licuit. Major verò & amplior cura ad Pontificem ſpectare credebatur, qvippe cujus auctoritas imminuto in Italiâ imperio Romano, & qvaſi amoto rectore, jam ita creverat, ut imperii habenas tenere ſenſim affectaret.

§. 6. Nec profectò tàm qverulum eſſe conveniebat Baronio, qvi ignorare non potuit, ex ruinis Imperii Romani iſtam Pontifici acceſſiſſe & arreptam fuiſſe poteſtatem, anteà eam non competiiſſe, neqve convenientem viſam fuiſſe. Audiat hâc de re Nicolaum Machiavellum ex *lib. 1. hiſt. Florentinæ* his verbis diſſerentem: *Cùm ergò Imperator factus eſſet Chriſtianus, & ſe Conſtantinopolin recepiſſet, inde ſecuta eſt inclinatio imperii Romani, & Eccleſia Romana incrementum. Nihilominus usq; ad adventum Longobardorum, (cùm Italia tota Imperatoribus aut Regibus eſſet ſubdita) Pontifices eâ ſolùm autoritate pollebant, qvam eis morum & doctrinæ ſanctitas conciliabat. Cæteris in rebus, obſeqvebantur Imperatoribus aut Regibus, qvi aliqvoties eos morte affecerunt, & in ſuis negociis civilibus eorum miniſterio uſi ſunt. Præcipuè verò Theodoricus Rex ſedem regni Ravennæ locans, autoritati Papæ magnum momentum addidit: qvia cùm Roma præſentia Principis eſſet deſtituta, Romani, ut haberent aliqvod refugium, Papæ impenſius obſeqvebantur. Non multum tamen inde crevit ejus au.oritas: ſed tantùm Eccleſia Romana hanc prærogativam aſſecuta eſt, ut Eccleſia Ravennati anteponeretur. At cum Longobardorum adventu Italia in plures partes eſſet ſciſſa, data eſt occaſio Pontifici vires ſuas agendi. Factus enim eſt propemodum princeps Romæ, unde Imperator Conſtantinopolitanus & Longobardi eum tanto honore proſeqvebantur, ut Romani Papæ interventu cum Longobardis & Longino fœdus percuſſerint, non ut ſ.bditi, ſed ut ſocii* &c.

§. 7. Hoc rerum ſtatû facilè potuit Gregorius morigeros ſibi habere milites etiam non ſuos, qvorum ſcil. domini & Imperatores tantum ei deferebant honorem. Obſervandum verò inſuper etiam hoc eſt, inter epiſtolas Gregorianas plurimas eſſe ſuppoſititias, uti fatentur Bellarminus *lib. 4. de Pont. Rom. cap. 12.* ipſe Baronius *tom. 8.*

 ad

Digitized by Google

ad ann. 595. n. 78. Poſſevin. *in apparat.* atqve idcircò reqvirere eas Lectorem circumſpectum & prudentem, & qvi non careat judicio, uti editioni Op. Greg. Baſilienſi præſcripſit Huldricus Coccius. Diligentem in illis navavit operam Thomas Jameſius Bibliothecarius Oxonienſis *in vindiciis Gregorianis*, ubi plurimas Epiſtolas inter Gregorianas partim corruptas & additionibus depravatas partim omninò ſpurias eſſe oſtendit. Conf. Andr. Rivet. *in Critic. ſacr. lib. 4. cap. 29.* Willelmus Wendrock *ad Ludov. Montalt. epiſt. provinc. 6. not. 2. ſect. 3. §. 3.*

§. 8. Utrum hæc talis ſit, de cujus verbis hactenus diſputavimus, non auſim qvidem aſſerere, ſuſpectam tamen eam qvodammodo reddit, qvod ad Sabinianum *lib. 7. epiſt. 1.* idem ſcribit Gregorius: *Si in morte Longobardorum me miſcere voluiſſem, hodiè Longobardorum gens nec regem, nec ducem haberet; ſed qvia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miſcere formido.* Verba hæc Decreto inſeruit Gratianus *c. ſi in morte 23. q. 8.* Qvod ſi igitur in mortem Longobardorum nihil omninò decernere voluit Gregorius, extra aut contra intentionem videtur egiſſe, qvando Neapolitanis ad cuſtodiam & defenſionem civitatis auxiliares ſubmiſit copias. Niſi dicere velis, noluiſſe eum bello offenſivo ſe immiſcere in mortem Longobardorum, non recuſaſſe autem immiſtionem in bello defenſivo. qvo utroq; tamen mors Longobardorum procurari potuit.

§. 9. Invenitur verò inter epiſtolas Gregorii adhuc alia, cujus fragmentum habetur in *c. 2. X. de immunit. Eccleſ.* ex qvo ſcilicet communiter concludunt Doctores, tempore neceſſitatis ipſos etiam Clericos non excuſari à cuſtodiâ civitatis, ſtare & ipſos debere in excubiis. Hæc verò ſi Gregorii ſententia eſt, ſeqvitur, pro defenſione civitatis etiam armis eos uti, hoſtesq; inſultantes armatâ manu repellere debere. Ad qvid enim prodeſſent excubiæ, niſi illis vim vi repellere liceret? Non ille tantùm earum finis eſt, ut de periculo imminente cives clamando admoneant, ſed ut ipſi etiam manu conſertâ pugnent, ſi qvidem hoſtis irruptionem fecerit, & ad eam neceſſitatem obſeſſos adegerit.

§. 10. Sed enim obſervavit jamdiu Modernus, notante Auguſtino Barboſa *ad d. c. 2.* non loqvi textum iſtum de Clericis, ſed de hominibus Eccleſiæ, qvi gaudent immunitate Eccleſiarum, neqve credi-

Digitized by Google

credibile eſſe, ſummum Pontificem de Clericis conſtituere voluiſſe, cùm clericatus reddat eos inhabiles ad pugnandum, etiam contra Saracenos, *c. 9. X. de vot.* Hanc Moderni explicationem etſi ingenioſam & probabilem dicat Barboſa, præfert tamen eam, qvæ communis eſt, qvod literæ textûs magis conformis ſit. Et ſic igitur Modernus non adeò magnam à Barboſâ iniit gratiam, qvod ſimpliciter immunes ab hoc onere, & prorſus exemptos voluerit Clericos per hunc textum, qvodq; eum neqvicqvam obſtare dixerit.

§. 11. Videamus textum & qvidem ex matrice ſuâ, qvi talis eſt: *Qvia verò comperimus, multos ſe à murorum vigiliis excuſare, ſit fraternitas veſtra ſollicita, ut nullum neq; per noſtræ vel Eccleſiæ ſuæ nomen aut qvolibet alio modo defendi à vigiliis patiatur, ſed omnes generaliter compellantur, qvatenus cunctis vigilantibꝰ melius civitatis valeat cuſtodia procurari.* In his verbis nulla omninò litera invenitur, qvæ ad clericos diſertè pertineat. Agitur de illis, qvi ſub Eccleſiæ velamine excuſatos & immunes ſe faciunt ab hoc onere perſonali, qvo velamine non opus habent Clerici, qvorum ipſum munus eos exemptos reddit. Neqve ſermo eſt de magnâ neceſſitate, qvæ Clericos cogere poſſit, ſed de neceſſitate aliqvâ ſimplici, qvæ tamen intentos faciat cives, ut cuſtodiæ murorum accuratius & copioſius inſiſtant.

§. 12. Qvod ſi inſuper attendatur id, qvod eodem hoc ſeculo in Concilio Toletano IV. conſtitutum fuit, vix fidem inveniet, qvi Clericos eo tempore arma ſumere licitè potuiſſe, contendere velit. Sic enim ſe habet Concilii ejus canon qvadrageſimus qvartus adductus à Gratiano *c. clerici 23. q. 8. Clerici qvi in qvâcunq; factione arma volentes ſumpſerunt, amiſſo ordinis ſui gradu in monaſterio pœnitentiæ tradantur.* Indefinitè loqvitur canon, ſive ideò arma ſumantur, ut factio augeatur, ſive ut reprimatur, & in genere dejectionem ſive depoſitionem pœnæ loco decernit. Inter Politicos diſputatur, qvomodo Vir bonus ſe debeat gerere exortis civilibus diſſenſionibus, qvieſcere, an in partes abire? Nec deſunt, qvi omninò alterutri parti adhærere eum debere contendunt. Vid. A Gell. *l. 2. noct. Attic. c. 12.* Lipſ. *lib. 6. civil. doctr. cap. 6. n. 8.* Jacob. Zevecot. *ad Sveton. Jul. Cæſ. c. 25.* Sed in Concilio Toletano diſertè & ſimpliciter interdicitur Clericis, ne cuicunqve factioni accedant, ſub pœnâ remotionis, ſi tale qvid auſi fuerint.

Digitized by Google

§. 13. Addimus inſigne exemplum ὁπλομαχίας Sacerdotalis, qvalis hoc ſeculo fuerit, ex Bedæ *hiſtor. Eccleſ. lib. 2. cap. 2.* ut perſpicuum inde fiat, nullum adhuc tùm inter Clericos armorum fuiſſe uſum. Sic enim refert Beda: *Poſt hæc ipſe Rex Anglorum fortiſſimus Edilfridus collecto grandi exercitu ad civitatem Legionum maximam gentis perfidæ ſtragem dedit. Cumq; bellum acturus videret ſacerdotes eorum, qvi ad exorandum Deum pro milite bellum agente convenerant, ſeorſim in tutiore loco conſiſtere: ſciſcitabatur, qvi eſſent ii, qvidve acturi illo conveniſſent. Erant autem plurimi eorum de monaſterio Bancor, in qvo tantus fertur fuiſſe numerus monachorum, ut cùm in ſeptem portiones eſſet cum præpoſitis ſibi rectoribus monaſterium diviſum, nulla harum portio minus qvàm trecentos homines haberet, qvi omnes de labore manuum ſuarum vivere ſolebant. Horum ergò plurimi ad memoratam aciem peracto jejunio triduano cum aliis orandi cauſa convenerant habentes defenſorem nomine Brocmalium, qvi eos intentos precibus à barbarorum gladiis protegeret. Qvorum cauſam adventus cùm intellexiſſet Rex Edilfridus ait: Ergò ſi adverſum nos ad Deum ſuum clamant, profectò & ipſi, qvamvis arma non ferant, contra nos pugnant, qvi adverſis nos imprecationibus proſeqvuntur.*

CAPUT VIII.

Creditum adhuc fuiſſe ſeculo octavo, nôn alia eſſe debere arma Clericorum, qvàm ſpiritualia, ſecularia illis planè non convenire.

§. I.

PAtet hoc ex epiſtolis Zachariæ Pontificis Romani, qvæ hodiè leguntur in Tomis Conciliorum. Sic enim ſcribit ad Epiſcopum Moguntinum Bonifacium, cujus Eccleſiam ipſe deinceps metropolitanam fecit, *Epiſt. 1. Sed iſta parvipendentes* (Sacerdotes) *atq; Deum ad iracundiam provocantes, majora committunt facinora, dum propriis manibus Chriſtianos atq; paganos homines necant. Et ſit, ut qvibus in remisſionem peccatorum debuerunt lavacrum regenerationis impendere, atq; Chriſti ſacramenta donare, ne in æternum perirent, eorundem*

dem

dem ſacrilegis manibus ipſi extingvantur. Qvis enim ſapiens habens cor eos æſtimet Sacerdotes, qvi neq; à fornicationibus abſtinent, neq; ab effuſione ſangvinum manus ſervant innoxias? Qvisve eorum ſacrificiis Deum credit eſſe placatum, dicente Propheta: Virum ſangvinum & doloſum abominabitur Dominus. Iſti namq; ne ſacerdotio fungi patiantur, neq; divina contingere myſteria, commonemus. Ecce, indignos hic vocat miniſtros, qvi bella gerunt, & armis tractandis manus ſuas adſveſaciunt.

§. 2. Idem *in epiſt. 3.* qvam ſcripſit ad omnes fideles, per Galliass & Francorum provincias: *Habuiſtis enim peccatis facientibus nunc usq; falſos & erroneos Sacerdotes. Unde & cuncta paganæ gentes vobis pugnantibus prævalebant, qvia non erat differentia inter Laicos & Sacerdotes, qvibus pugnare licitum non eſt. Qvalis enim victoria datur, ubi Sacerdotes unâ horâ Dominica pertentant myſteria, & Chriſtianis dominicum porrigunt corpus pro ſuarum animarum redemtione, & propter Chriſtianos, qvibus hoc miniſtrare debuerant, aut paganos, qvibus Chriſtum prædicare, propriis ſacrilegisq; manibus necant,* &c. Diſertè dicit, pugnare Sacerdotibus licitum non eſſe, neq; compatibilia eſſe, ſacra facere, & ſtrages fecere, neq; hinc ullam ſperari poſſe victoriam, ubi talia confunduntur.

§. 3. Hæc militum & Sacerdotum ſive Clericorum officia idem Zacharias Papa accuratiùs diſtingvit *epiſt. 7.* qvæ eſt ad Pipinum Regem & Epiſcopos Francorum: *Principes*, inqvit, *& ſeculares homines atqve bellatores convenit curam habere & ſolicitudinem contra inimicorum aſtutiam & provinciæ defenſionem. Præſulibus verò, Sacerdotibus atqve Dei ſervis pertinet ſalutaribus conſiliis atqve orationibus vacare, ut vobis orantibus & illis bellantibus Deo præſtante, provincia ſalva perſiſtat* &c. In antecedentibus verbis laudat Sacerdotes, qvod orando ſint populo adjutores, & bonis actibus inhærendo, declinantes à curis & negociis ſecularibus.

§. 5. Potuiſſet Pontifex ad arma vocare Clericos, inq; ſui auxilium, qvippe qvi oppreſſus tùm fuerat à Longobardis, juſtum ex eis conſcribere exercitum; verum ordinem iſtud ſuum minimè decere ratus ad id potiùs adigere eos & commonefacere voluit, in qvo officii ratio & neceſſitas conſiſteret. Et qvod verbo ſic docuit, facto deinceps ſuo & exemplo comprobavit. Refert enim de eo Anaſta-

ſius

ſius Bibliothecarius, qvod civitates aliqvot à Luitprando Longobardorum Rege non aliis armis, qvàm ſacerdotalibus, h. e. precibus & amicis colloqviis, humiliqve converſatione recuperaverit. Atqve hoc Pontificis conſilium non inſubidè laudat Cardinalis Baronius *ad ann.742. n.36.* ut pro miraculo habeat, qvod poſt tot turbas, tot deprædationes & cædes, inermis Chriſti Vicarius armatos conveniens hoſtes, eosdem divinâ potentiâ ſuperârit, & ad reddenda ablata compulerit, & ad captivos dimittendos liberos adegerit.

§. 5. Non putârunt tamen eâ ætate clerici, illicitum ſibi eſſe Reges & Principes ad bella gerenda excitare, ſibiqve ex armis eorum defenſionem petere, prout ex ipſorum Pontificum Romanorum praxi patet. *Hortatu & precibus Hadriani Romanæ Urbis Epiſcopi* (verba ſunt Albini Alcuini, Bedæ diſcipuli, ejusdem hujus ſeculi octavi ſcriptoris allegata Gratiano *c. hortatu 23. q. 8.*) *exoratus Carolus Rex bellum contra Longobardos ſuſcepit, qvod prius qvidem & à Patre ejus Pipino, papâ ſupplicante cum magnâ difficultate ſuſceptum eſt.* Non disputabo jam, qvo jure, qvâve injuriâ Pontifices hoc & ſeqvente ſeculo, Cæſarum Imperium in Urbem Romam & reliqvas Italici regni reliqvias excuſſerint, ſed unicè id, qvod nunc ſufficit, obſervo, creditum fuiſſe hoc ſeculo, licere tùm Pontificibus Romanis, tùm Epiſcopis & Clericis reliqvis in Principum armis præſidium qværere, & ad fortiter gerendum negocium eos exhortari.

§. 6. Notavit hoc Gratianus ſub *c. qvicunqve 23. q. 8. Sacerdotes,* inqvit, *propriâ manu arma arripere non debent, ſed alios ad arripiendum ad oppreſſorum defenſionem, atqve ad inimicorum Dei oppugnationem eis licet hortari.* Inq; hanc rem adducit præter alia Alcuini modò relata verba. Sed neqve hoc qvidem placet Marco Antonio de Dominis, qvi *lib. 6. de Rep. Eccleſ. cap. 8. n. 32.* vana hæc eſſe ait diverticula. *Qvomodo verò*, inqvit, *erit exemplum patientiæ, ſi ipſe meum hoſtem non feriam, eum tamen à famulo meo feriri jubeam. Et qvomodo hæc contraponuntur, ut Sacerdos manu propriâ non feriat, ſed alienâ, & gladio ſolo ſpirituali verbi utatur?*

§. 7. Ego verò malo ſentire cum Gratiano, cùm abſurdum non ſit, ut qvis leges præſcribat negocio, qvod ipſe ex ſe expedire non poteſt. Dedecet Clericos, perorare cauſas in foro, nec tamen prohibentur Advocatos admonere, ut oppresſis ſubveniant, eorumqve aut etiam

Digitized by Google

etiam ſuas ipſorum cauſas agant. Johannes Baptiſta alienam planè à militiâ gerebat profesſionem, & militiam tamen ipſe non damnabat, neqve milites abire militiâ jubebat, ſed has eis vivendi regulas præſcribebat, ne qvenqvam concuterent, neve dolo opprimerent, & ut ſtipendiis ſuis contenti eſſent. *Luc. III, 14.* Interrogaverant milites, qvid ſibi faciendum eſſet, ut iram Dei effugerent. Non ait Johannes, militiæ eos renunciare debere, qvod dicere debuiſſet, ſi qvidem nihil omninò circa militiam Clericis liceret, cùm & ille probare videatur, qvi non prohibet, qvod prohibere poteſt; ſed ad officium eos revocat, & qvâ ratione DEO placere in armis qveant, oſtendit.

§. 8. Non malè ergò Gratianus, poſtqvam inter alia ad exemplum Gregorii cives Tuſciæ adverſus Longobardos excitantis provocaſſet, ſub *cap. 18. eod.* in hæc deſinit verba: *Hoc exemplo & præmisſis autoritatibus claret, qvod Sacerdotes, etſi propriâ manu arma arripere non debeant, tamen vel his, qvibus hujusmodi officia commiſſa ſunt perſvadere, vel qvibuslibet ut ea arripiant ſuâ autoritate valeant imperare.* De imperio tamen qvod ait, ex officio Epiſcopi, qvà talis, non eſt, cùm nec Eccleſiæ ex primâ inſtitutione vis ἀναγκαστική competat, ſed ſi qvod hodiè in Eccleſiâ invenitur imperium, id totum aliunde eſt, & ex poteſtate ſeculari, qvod alibi plenius expoſui.

§. 9. Qvando verò ſub *c. 28. eod.* pergit Gratianus: *Licet ergò prælatis Eccleſiæ exemplo beati Gregorii ab Imperatoribus vel qvibuslibet ducibus defenſionem fidelibus poſtulare: licet etiam cum beato Leone qvoslibet ad ſui defenſionem contra adverſarios ſanctæ fidei viriliter adhortari, atqve ad vim infidelium procul arcendam qvosqve excitare, effuſionem verò ſangvinis nulli Epiſcoporum ſuâ vel Imperatorum autoritate imperare licet.* minimè inter ſe cohærere iſta mihi videntur verba, licet eum pleriqve omnes hodiè ſeqvantur Canoniſtæ. Vid. Bengeus, & Pinſſonius *de vit. & honeſt. Cler.* §. *6. caſ. 3. num. 9. 10. 11.* Contra adverſarios viriliter adhortari milites, qvomodo poterit ille, cui non licet imperare effuſionem ſangvinis? Deſtruunt ſe invicem, viriliter adhortari milites & tamen non imperare velle effuſionem ſangvinis, cùm ſine ſangvine nec defenſio fieri, nec victoria parari qveat.

F §. 10. Sen-

Digitized by Google

§. 10. Sententia tamen Gratiani fortè hæc eſt, non licere Epiſcopis directò & principaliter imperare effuſionem ſangvinis, ſed per conſeqventiam tantùm, & qvaſi implicitè, qvatenus ſcil. defenſio ſine ſangvinis effuſione inſtitui non poteſt. In qvo qvidem nos facilè habebit conſentientes, cùm nec militi qvidem in acie ſtanti principaliter intenta eſſe debeat effuſio ſangvinis. Optimè Auguſtinus *ad Bonif. epiſt. 1. Hoſtem pugnantem neceſſitas perimat, non voluntas. Sicut bellanti & reſiſtenti violentia redditur, ita victo vel capto miſericordia jam debetur, maximè in qvo pacis perturbatio non timetur.*

CAPUT IX.

Seculi noni hiſtoria examinatur, & qvæ ad rem præſentem faciunt, colliguntur.

§. 1.

PErvenimus ad tempora Carolina, qvibus in immenſum aucta eſt poteſtas Epiſcoporum. Carolus Magnus enim liberali manu opima Eccleſiis dedit bona, non tàm pietatis ſtudio, qvàm ex arcano qvodam politico ob utilitatem Reip. exiſtimans nimirum Epiſcopos ſanctiùs obſervaturos fidem promiſſam, ac præterea, ſi res ita poſtularet, excommunicationum fulmine maximas adverſus rebelles addituros vires, tùm & ope feudorum datorum auxilia miſſuros. *Carolus Magnus*, inqvit Gulielmus Malmesburienſis, *pro contundendâ gentium illarum* (id eſt, Germanorum) *ferociâ, omnes penè terras Eccleſiis contulerat; conſilioſiſſimè perpendens, nolle ſacri ordinis homines tàm facile, qvàm Laicos fidelitatem domini rejicere. Præterea ſi Laici rebellarent, illos poſſe excommunicationis auctoritate & potentia ſeveritate compeſcere.*

§. 2. Hanc Regis Caroli liberalitatem imitati ſunt ejus ſucceſſores, tùm & alii in illuſtri loco & dignitate atqve fortunâ conſtituti. Sed, qvod ex Petro Damiani obſervat Petrus de Marca *de concord. ſacerdot. & Imp. lib. 8. cap 19. num. 2*, tùm præcipuè ea liberalitas viguit, qvando Epiſcopi in eorum gratiam, qvi liberales erant erga Eccleſias de rigore antiqvæ pœnitentiæ remittebant, pro modò libera-

beralitatis. Qvæ res cùm diſciplinæ Eccleſiaſticæ valdè eſſet adverſa, inſuper etiam hoc operata eſt, ut jura majeſtatis politicæ in tantum imminuerentur, qvantum invaleſceret inde monarchia Eccleſiaſtica.

§. 3. *Conſilium Caroli Magni*, inqvit Marcus Antonius de Dominis *lib.6. de Rep.Eccleſ. cap.8. num.11. à qvo maximam partem dominiorum habent Eccleſiæ, non tàm fuit divinum & ex purâ pietate prodiens, qvam humanum ex humanæ prudentiæ dictamine proficiſcens. —— Ideoq; & tandem res malè ceſſit ipſis conceſſoribus. — Qvi tot Ducatûs ac penè regna, tot provincias, tot civitates & caſtella Epiſcopis, præſertim Romano, donârunt, qvo ſibi imperium eſſet tutius, non modò hæc ipſa latifundia ac dominia prorſus amiſerunt, ſed inſuper hos ſuos beneficiarios tot hoſtes in caput ipſorum conſpirantes ſunt experti, qvorum ab ipſis Imperatoribus adeò evectorum viribus & artibus ipſum Imperium tandem non modò conqvaſſatum eſt, ſed penè abolitum.*

§. 4. Tantâ poteſtate cùm eminere cœpiſſent Epiſcopi, facilè potuerunt deinceps extra ſuæ vocationis circulos evagari, & armis, qvæ ſibi parum convenire hactenus crediderunt, adſveſieri. Sed ipſo tamen hoc ſeculo nono tàm protervis eſſe nondum licuit, qvanqvam fortè fuerint, qvi id ſibi dedecori eſſe haudqvaqvam putaverint, qvorum audacia per canones & epiſtolas Pontificum repreſſa illicò fuit. Sic enim definitum eſt in Concilio Meldenſi habito anno DCCCXLV. *can.37.* recenſente Gratiano *c.qvicunqve 23. q.8. Qvicunqve ex clero videntur eſſe, arma militaria non ſumant, nec armati incedant, ſed profesſionis ſuæ vocabulum religioſis moribus & religioſo habitu præbeant. qvod ſi contempſerint, tanqvam ſacrorum canonum contemptores & Eccleſiaſticæ autoritatis profanatores, proprii gradûs amisſione mulctentur, qvia non poſſunt ſimul DEO & ſeculo militare.*

§. 5. Decreta hujus Concilii cùm in Sparnaco villa Eccleſiæ Rhemenſis ad relegendum Karolo Ludovici Filio Imperatori oblata fuiſſent, noluit ille univerſa & ſingula recipere, qvod ipſe non per omnia cum Epiſcopis ſentiret. Iſtud tamen, qvod modo ex Gratiani compilatione adduxi, & recepit, & confirmavit, atqve inter capitula ſua *ſub num.12.* repoſuit. Et ſic igitur etiam Imperatoriâ autoritate Clerici arma ſumere prohibentur, qvi ſumere olim, qvod ſuprà dixi, ab Juliano Apoſtatâ inviti cogebantur.

§. 6. Inter Capitula Karoli & Ludovici Impp. *lib.6.ſub num.61.* ſimilis habetur conſtitutio: *Si qvis Epiſcopus, presbyter aut diaconus vel ſubdiaconus ad bellum proceſſerit & arma bellica indutus fuerit ad belligerandum, ab omni officio deponatur, in tantum, ut nec Laicam communionem habeat.* Sic enim Clerici propter admiſſum delictum ordine ſuo moti ad ſtatum Laicum redigebantur, ut eſſent qvidem & manerent in Eccleſiâ, non tamen ſub alio ſchemate qvàm Laici. atqve adeò Eccleſiaſticus Laicæ communioni deputatus gradu ſuo perpetuo excidebat, & ex Clerico fiebat Laicus, ita ut inter Laicos deinde ad communionem admitteretur. Qvæ communio diverſa erat à communione Clericorum, non qvoad communicata, ſed qvoad locum & formam communicandi. Vid. Gabr. Albaſpinæus *l.1. obſ.4.* Richard. Montacut. *orig. Eccl.part.2.n.129.* Sed nec tali qvidem communione digni judicati ſunt Clerici, qvi ad bellum proceſſerant.

§. 7. Eodem hoc ſeculo vixit Leo IV. Papa, ex ædificatâ, qvam Romanæ Urbi veteri novam addidit, Urbe Leoninâ celebris. Is in homiliâ de curâ paſtorali, qvæ habetur in Regiâ Conciliorum editione *tom. 21. pag. 571.* Clericos ſui temporis his alloqvitur verbis: *Nullus veſtrûm arma ferat in ſeditione, qvia arma veſtra ſpiritualia debent eſſe.* De ſeditione qvidem loqvitur, ſed additâ ratione generali, qvæ omnem armorum ſecularium uſum qvovis tempore & loco Clericis prohibet. Et hæc ratio à primis Eccleſiæ initiis ad hæc usqve tempora ſæpè à patribus repetita & inculcata fuit, qvam etiam in Meldenſi Concilio adductam modo audivimus: *qvia non poſſunt ſimul Deo & ſeculo militare.*

§. 8. Sed qvod in aliis reprehendit Leo, id ſibi non eſſe illicitum putavit, ſi qvidem vera ſunt, qvæ de eo refert B. Platina *in ejus vitâ.* Verba ſunt talia: *At verò dum his rebus ut ſanctisſimum Virum decebat, qvàm diligentisſimè vacaret, nunciareturq; Saracenos cum magnâ claſſe diripiendæ Urbis causâ adventare, & Neapolitanos ac cæteros illius oræ maritimæ paulò pòſt ipſi Urbi auxilio futuros, ipſe ſtatim cum qvantâ potuit manu Oſtiam proficiſcitur: coq; omnes auxiliares copias convocat, cum hoſtibus DIMICATURUS, ſi copiam pugnandi feciſſent. Suos autem ſanctisſimus Pontifex ad communionem primò adhortatus, ubi id obſeqventisſimè feciſſent, orationem ad Deum his verbis habuit. — — His dictis ſtatim facto ſigno crucis pugnandi copiam fecit,*

Digitized by Google

fecit, qvi ita alacriter pugnam inivére, ac ſi victoriam certam ſibi propoſitam viderent, &c. De hac Leonis expeditione conferri poſſunt, qvæ ſcripſit ipſe ad Ludovicum Imperatorem apud Gratianum *c. igitur 23. q. 8.* Utrum Pontifex ipſe in prælium iverit, & armis decertaverit, ex Platinæ verbis dubium eſt; potius tamen eſt, ut ſtatuamus, excitatorem eum fuiſſe, non bellatorem; impulſorem, non militem, uti ab aliis etiam factum memini *cap. anteced.*.

§. *9.* Disertè hoc dicitur in vetuſtis Pontificalibus, & qvidem, pridie qvam conflictum fuerat cum hoſtibus, diſcesſiſſe Pontificem, atqve ſic neqve ſpectatorem qvidem pugnæ fuiſſe. Verba in opere Conciliorum Regio *tom 21. pag. 537.* ita ſe habent: *Qvos (*ſcil. principes Neapolitanorum, Amalphitanorum, & Cajetanorum*) benignè in palatio Lateranenſi ſuſcipiens (*Pontifex*) cauſam pro qvâ venerant, inqvirit. Illi autem ſe ob aliud non veniſſe teſtati ſunt, niſi, ut ſuperius legitur exaratum. Qvorum pius Apoſtolicus credulus verbis cum magno exercitu & armorum procinctu mox civitatem Hoſtiam properavit, omnesq; cum gaudio ſuſcepit. Illi autem videntes ſummum Pontificem, omnes oſculari cœperunt pedes ejus. Summus autem præſul miſſam in Eccleſia B. Aureæ celebravit, omnibusq; corpus dominicum tradidit. —— Die verò altera, poſtqvam prædictus Pontifex reverſus eſt à jam prædictâ civitate, ipſi ſceleratorum ſocii ſive participes (ſcil. Agareni) juxta litus maris Hoſtienſis multis cum navibus apparuerunt. Præfati autem homines ſuper illos facientes impetum omnes ſuperavere orationibus Apoſtolorum & ſancti præſulis.*

§. 10. Poſt Leonem Nicolaus I. negat, Clerico armorum exercitium & bella convenire, maximeq; diſtinctos eſſe ait milites ſeculi, & milites Eccleſiæ. Verba ejus refert Gratianus *c. clericum 6. diſt. 50.* iſtiusmodi: *Clericum, qvi paganum occiderit, non oportet ad gradum majorem provehi: qvi carere etiam debet acqviſito. homicida enim eſt. Nam cùm diſcreti ſint milites ſeculi à militibus Eccleſiæ, non convenit militibus Eccleſiæ militare ſeculo, per qvod ad effuſionem ſangvinis neceſſe ſit pervenire.* Videbatur excuſari poſſe Clericus, qvi adverſus paganum Eccleſiæ hoſtem juratum armis utitur, eumqve in juſto bello & prælio occidit; ſed negat pontifex, excuſatum eum eſſe, cum ei planè non conveniat tale bellum inire, per qvod ad effuſionem ſangvinis procedere oporteat.

Digitized by Google

§. 11. Sub eâdem diſtinctione *can. 7.* aliam ejus Nicolai ſententiam refert Gratianus his verbis : *De his clericis pro qvibus conſuluiſti, ſcilicet qvi ſe defendendo paganum occiderunt, ſi poſteà per pœnitentiam emendati poſſint ad gradum priſtinum redire, aut ad altiorem conſcendere. Scito nos nullam occaſionem dare, nec ullam eis tribuere licentiam qvemlibet hominum qvolibet modo occidendi. Veruntamen ſi contigerit, ut clericus ſacerdotalis ordinis ſaltem paganum occiderit, multum ſibi conſulit, ſi ab officio ſacerdotali receſſerit, ſatiusq́ eſt illi in hâc vitâ domino ſub inferiori habitu irreprehenſibiliter famulari, qvàm alta indebitè appetendo damnabiliter in profundum inferni demergi.*

§. 12. Tria hîc obſervo : *Primò*, ne qvidem per modum defenſionis tùm licuiſſe Clerico hoſtem occidere, qvo pertinent verba : *nec ullam eis tribuere licentiam qvemlibet hominum QVOLIBET MODO occidendi. Secundò*, Clericum, qvi taliter hominem occiderit, abſtinere debere ab officio Sacerdotali, idq́; ſi non fecerit, aut ad altiora adſpiraverit, periculum ſubeſſe, ne id vergat in diſpendium ſalutis æternæ : & ſic non indecens tantùm habitum fuiſſe, ſed exitioſum etiam, ſi qvis Clericus bellicam ſecutus militiam hominem occiderit. *Tertiò* : reſtringi hoc à Pontifice Nicolao ad Clericos ordinis Sacerdotalis, hoc eſt eos, qvi in ſpecie ἱερατικοὶ dicebantur, ut erant Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi. De illis, qvi ὑπηρέται, & Clerici ſpeciali ſignificatu dicebantur, nihil addit. Et probabile eſt, hos tales tàm ſeverè ab armorum uſu prohibitos non fuiſſe.

§. 13. Extat adhuc alia ejusdem Nicolai ſententia, relata itidem à Gratiano *c. reprehenſibile 23. q. 8.* Cùm enim Synodum indixiſſet Nicolaus, & Epiſcopi nonnulli à Carolo Rege excuſarentur, qvod inſignem adverſus piratas cum exercitu præſtarent operam, indignè id tulit Nicolaus, & ad Carolum his verbis ſcripſit : *Reprehenſibile valdè conſtat eſſe, qvod ſubintuliſti, dicendo, majorem partem omnium Epiſcoporum die noctuq́; cum aliis fidelibus tuis contra piratas maritimos invigilare, ob idq́; Epiſcopi impediantur venire, cùm militum Chriſti ſit Chriſto ſervire : militum verò ſeculi, ſeculo, ſecundum qvod ſcriptum eſt : Nemo militans Deo implicat ſe negociis ſecularibus. Qvod ſi ſeculi milites ſeculari militia ſtudent, qvid ad Epiſcopos & milites Chriſti, niſi ut vacent orationibus?*

§. 14. Ver-

Digitized by Google

§. 14. Verba hæc poſtqvam attentiùs legiſſet Gratianus, & vidiſſet, reprehendi ex illis poſſe factum Leonis IV. ſupra adductum, conciliare ea conatur & diſtinctione interpoſitâ utriqve ſuam autoritatem vindicare. *Ecce* inqvit, *qvod Nicolaus Papa prohibet Epiſcopos ſeculari militiâ occupari: nec etiam contra maritimos piratas permittit eos ad pugnam accedere. Qvomodo ergo Leo Papa adverſus Saracenos Urbem egreditur, & ut eos procul à litore arceat, populum undiq, convocat, & ſuorum injurias præſentialiter vindicat, atqve cum Gregorio milites ad arma invitat? Sed notandum eſt, qvosdam Epiſcopos Leviticâ tantùm portione eſſe contentos: qvi, ſicut in Dei ſorte tantùm numerantur, ſic ipſum Deum ſolummodo in hereditatem accipiunt, dicentes: Dominus pars hereditatis meæ. His nihil eſt commune cum principibus ſeculi, qvia temporalia penitus abjiciunt, ne eorum occaſione legibus Imperatorum obnoxii teneantur. Talibus nulla occaſio relinqvitur occupationis ſecularis militiæ, qvia cùm de decimis & primitiis vivant, tanqvam filii ſummi Regis in omni regno à terrenis exactionibus liberi ſunt, ita, ut dicere valeant, Venit Princeps hujus mundi, & in nobis non habet qvidqvam. Porrò alii ſunt, qvi non contenti decimis & primitiis & prædia & villas & caſtella & civitates poſſident, ex qvibus Cæſari debent tributa, niſi Imperiali benignitate immunitatem ab hujusmodi promeruerint. Quibus à Domino dicitur: Reddite qvæ ſunt Cæſaris Cæſari, & qvæ ſunt Dei, Deo. Qvibus idem Apoſtolus: Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.*

§. 15. Videtur huic diſtinctioni Gratianus ipſe in præſenti materiâ non multum tribuiſſe; idcircò de bello interrogatus, de tributo reſpondet, de qvo nulla hactenus fuit qvæſtio. Hoc tamen fortaſſe intendit dicere, Epiſcopis caſtella & civitates habentibus vitio verti non debere, ſi bella ducant, ſi armis feriant, ſi cum hoſtibus pugnent. Ratio eſt, qvia propugnari atqve defendi civitates & caſtella aliter non poſſunt, qvam armis, qvæ defenſio ad eum ſpectat, qvi civitatis eſt dominus. Et ſic igitur, qvod probroſum antea fuit Epiſcopo, qvod exitioſum, qvodqve in diſpendium ſalutis æternæ vergere creditum fuit, licitum deinceps & ſalutiferum factum eſt, poſtqvam in caſtella, civitates & provincias dominium acceperunt Epiſcopi. At verò Clericos olim, qvi magiſtratum agere affectarunt, depoſitos fuiſſe, ex canone Apoſtolico 83. oſten-

Digitized by Google

oſtendi *cap. 1.* additâ eâdem ratione, qvâ hîc bifidam qvaſi Epiſcopi perſonam excuſat Gratianus, Cæſari ſcil. reddi debere, qvæ ſunt Cæſaris, & Deo, qvæ ſunt Dei.

§. 16. Circa finem hujus ſeculi anno ſcil. DCCCXCV. habitum eſt Concilium Triburienſe provinciale, & in eo *ſub. cap. 27.* tale factum eſt decretum: *Semel in clero deputati nec ad militiam, nec ad aliqvam veniant dignitatem mundanam, uti in Synodo Chalcedonenſi ſtatutum eſt cap. 7. ne tales ſint, ſicut S. Iſidorus dixit eſſe, ſimiles hyppocentauris, qvi nec eqvi nec homines, ſed qvaſi bruta animalia libertate ac deſiderio ſuo feruntur.* Concilii Chalcedonenſis ſententiam adduxi ſupra *cap. 4.* Iſidori autem comparatio oppido elegans eſt, & hoc oſtendit, exeunte ſeculo nono pro monſtro adhuc habitum fuiſſe clericum, qvi dignitatem aſſumpſerit ſecularem.

§. 17. In eodem Concilio actum fuit de Clerico, qvi in bello occubuit, qvales ei decernendæ eſſent exeqviæ. Verba refert Gratianus *c. qvicunqve 23. q. 8* hunc in modum: *Qvicunq; Clericus aut in bello, aut in rixâ aut in gentilium ludis mortuus fuerit, neqve in oblatione, neqve in oratione pro eo poſtuletur, ſed in manus incidat judicis, ſepulturâ tamen non privetur.* Introduxit ſcil. Eccleſia oblationes & orationes pro mortuis, qvæ in ſano ſenſu & genuino uſu publicæ erant celebrationes, applicationes & obſignationes promiſſionum divinarum de remiſſione peccatorum, reqvie & ſalute piè defunctorum, erant inſtitutiones & exhortationes viventium, erant conſolationes & confirmationes lugentium, & erant declarationes piarum affectionum animi erga defunctos. Chemnit. *in examine concil. Trid. part. 3. ſub tit. de purgat. cap. 5.* Tali oratione privari inter pœnas habebatur & cenſuras Eccleſiaſticas, comparaturqve in canone allegato Clericus bello occiſus & in gentilium ludis mortuus.

Caput X.

Clericorum, qvi ſeculo decimo vixerunt, mores recenſentur.

§. 1. De-

Digitized by Google

§. 1.

DEcimum ſeculum ejuſmodi fuit, ut eo nullum aut indoctius aut infelicius extiterit, fatente ipſo Bellarmino *l. 4. de Rom. Pontif. c. 12.* Cardinalis Baronius ejus hiſtoriam explicaturus hæc præmittit verba: *En incipit annus Redemptoris nongenteſimus, qvo & novum inchoatur ſeculum, qvod ſui aſperitate ac boni ſterilitate ferreum, maliq; exundantis deformitate plumbeum, atq; inopiâ ſcriptorum appellari conſvevit obſcurum, &c.* Mores Epiſcoporum & totius Cleri pesſimi erant, & omni fœditate inqvinati, ſedes ipſa Romana corruptisſima & planè monſtroſa, atqve abominanda.

§. 2. Sic enim Baronius §. 8. *Qvæ tunc facies ſancta Eccleſiæ Romanæ? qvàm fœdisſima, cum Romæ dominarentur potentisſimæ æqvè ac ſordidisſimæ meretrices, qvarum arbitrio mutarentur ſedes, darentur Epiſcopi & qvod auditu horrendum & infandum eſt, intruderentur in ſedem Petri earum Amaſii Pſeudopontifices, qvi non ſint, niſi ad conſignanda tanta tempora in Catalogo Romanorum Pontificum ſcripti.* Et paulo poſt: *Dormiebat tunc planè alto (ut apparet) ſopore Chriſtus in navi, cùm hiſce flantibus validis ventis navis ipſa fluctibus operiretur. Dormiebat, inqvam, qvi iſta non videre disſimulans, ſineret ſic fieri, dum non exſurgeret vindex. Et qvod deterius videbatur, deerant, qvi Dominum ſic dormientem clamoribus excitarent diſcipuli, ſtertentibus omnibus. Qvalesnam reris delectos ab hiſce monſtris presbyteros & Diaconos Cardinales fuiſſe putandum: cum nihil tàm naturæ inſitum ſit, qvàm unumqvemqve ſibi ſimilem generare. &c.*

§. 3. In tantâ ſeculi barbarie & perverſo planè Eccleſiæ ſtatu mirum non eſt, ſi reperti fuerint Epiſcopi & Sacerdotes alii, qvi armatam militiam, bellaqve contra rationem ordinis ſui ſeqverentur. *Mirum dictu eſt*, inqvit Marcus Antonius Sabellicus *Ennead. 9. lib. 2. qvantum per id tempus degeneratum ſit à veterum Pontificum pietate. Illi ſuo ſangvine pontificum decus auxerunt; hi auctum cædibus & rapinis prophanârunt: donariis illi templa ditârunt, hi ſacrilegiis exuerunt: hi malis artibus rem bonam ambire, illi oblatam cunctanter & verecundè adire: ut difficile ſit judicare, plus moderationis & innocentiæ in illis fuerit, an in iis, qvi poſtea ſecuti ſunt, impudentiæ & temeritatis. &c.*

§. 4. Accedebat hoc ſeculo immenſa Epiſcopis ex regimine civili, qvod unà cum poteſtate Eccleſiaſticâ exercebant, autoritas, & ex civili poteſtate armorum uſus. Poſſidebant Epiſcopi non prædia ſolùm & villas, ſed oppida etiam, ſplendidas Urbes, arces, munimenta, integros comitatûs, Principatus & Ducatûs. Sic enim refert Theodoricus de Niem de Ottone primo, qvod penè omnibus cathedralibus Eccleſiis in Italiâ, Galliâ & Germaniâ, Burgundiâ & Lotharingiâ conſtitutis multas civitates, caſtra, oppida, villas & multa alia dominia temporalia, jura & jurisdictiones donaverit, & omnibus illis Eccleſiis propria inſignia perpetuò deputaverit. ArchiEpiſcopos qvoqve & Epiſcopos ducatibus & Comitatibus & baroniis communiverit, qvibus nobiles & potentes vaſallos ſubjecerit, ut ſemper eſſent ad reſiſtendum etiam manu forti paganis & hæreticis in opportuno tempore fortiores.

§. 5. Ipſi ſæpè Reguli, Duces, Comites & Barones, qviqve ex nobilisſimis potentisſimisqve familiis orti, aut qvi in palatio educati & vitæ aulicæ adſveti erant, Eccleſiis gubernandis præficiebantur. Brunonis exemplum hoc ſeculo notisſimum eſt, qvi cum Ottonis Imperatoris frater eſſet, & Epiſcopus Colonienſis, Lotharingiæ Ducatum â fratre accepit, atqve ſic unus ipſe & Eccleſiaſticum munus & ſeculare imperium geſſit. Tractum id deinceps facile eſt in exemplum, & ex eo tempore vel principes Epiſcopatibus vel Epiſcopi principatibus inveſtiti fuêrunt, ut ſcil. paganis & hæreticis manu armatâ reſiſtere poſſent, ſi qvod ab ipſis immineret periculum.

§. 6. Tales cum eſſent, imò verò cùm adhuc non eſſent, Epiſcopi, ad comitia & conventûs publicos admisſi in commune de rebus Remp. concernentibus conſultârunt, ſuisqve ſuffragiis belli & pacis negocia vel promoverunt, vel inſufflârunt. Neqve his conſultationibus contenti aliqvi, ipſi etiam arma movere, vires jungere, fœdera ferire, præliis intereſſe, manûs conſerere & ſangvinem vel hoſtium vel proprium profundere haud fuerunt veriti. Et qvi poterant aliter, qvi integros populos ſub curâ non tantum ſpirituali, ſed etiam regimine & tutelâ civili ſubditos habebant? Ex qvo tamen hoc deinceps malum emerſit in Eccleſiâ, ut licet titulum Epiſcoporum retinuerint, & hunc veluti fundamen-

tum

tum totius poteſtatis territorialis ſanctè coluerint, reliqvisqve titulis omnibus præmiſerint; munere tamen Epiſcopi, ut olim, non amplius fungerentur, ſed uti principes ſeculares territoriis præeſſent, & regimini politico magis, qvàm Eccleſiaſtico animum intenderent.

§. 7. Qvi Reginonis Prumienſis Chronicon continuavit, *ſub hiſtoria hujus ſeculi decimi* refert, Fridericum Archiepiſcopum Moguntinenſem & Rudhardum Epiſcopum Strasburgenſem cum Giſalberto & Henrico fratre Ottonis Magni adverſus Ottonem, conſpiraſſe, copias ſecum duxiſſe, obſidionibus interfuiſſe, & bellicæ adeò rei gnaviter ſtuduiſſe. Fridericum in ſanctâ religione ſtrenuum fuiſſe & valdè laudabilem ait, ſed in hoc reprehenſibilem, qvod ſicubi vel unus Regis inimicus emerſerit, ipſe ſe ſtatim ſecundum appoſuerit. Nihil hoc miror, ſi verum eſt, qvod referunt alii Fridericum hunc ſimul Lotharingiæ Ducem fuiſſe. Et qvanqvam talis non fuerit, ſola tamen Archiepiſcopatûs & dignitatis territorialis, qvæ ei competebat, præſtantia animum addere potuit, ut Eccleſiaſtici muneris oblitus ea magis curaret, qvæ ſecularis erant poteſtatis.

§. 8. De Ottone II. refert Lombertus Schaffnaburgenſis *anno* DCCCC LXXXII. valdè periculoſum eum prælium habuiſſe cum Sarracenis in Calabriâ, atqve in eo prælio occiſum fuiſſe Henricum Auguſtenſis Eccleſiæ Epiſcopum cum aliis plurimis Epiſcopis. Hos in militiam iviſſe cum Ottone, prælioqve interfuiſſe dubium non eſt, at infelici ſucceſſu, & ſatius fuiſſet, domi unumqvemqve Eccleſiæ ſuæ incubaſſe, & exemplo priſtinorum Epiſcoporum precibus & lacrymis â DEO victoriam exoraſſe. Has enim vera & genuina Epiſcoporum aliorumqve Clericorum omnium arma olim fuiſſe ſupra diximus. Ideò enim & Romulus ſacerdotes immunes eſſe voluit ab officiis militaribus, qvod Remp. religione tutius defendi exiſtimaret, qvàm armis aut gladiis. Ut notat Dionyſ. Halic. *lib. 2. antiq. Rom.*

§. 9. Sed verò bellica hæc, nova planè fuit Eccleſiæ facies, veteribus incognita & ferè abominabilis atq; monſtroſa. Et ipſimet hujus ſeculi ſcriptores combinationem & conjunctioné eccleſiaſticæ & ſecularis poteſtatis in unâ perſonâ, dum noviter factam obſer-

vint, ut excuſari poſſit, ad Eccleſiæ Veteris Teſtamenti inſtituta referunt: *Brunonem*, inqvit Wittichindus Monachus Corbejenſis, *Pontificis ſummi ac Ducis magni vidimus officium gerentem*, ac addit excuſationis loco, ne qvis eum culpabilem ſuper hoc dixerit, *cum Samuelem ſanctum & alios plures ſacerdotes pariter legamus & judices.*

§. 10. Sed profectò excuſari ex Judæorum Synagogâ nullo modo poteſt hæc novi Teſtamenti Eccleſiæ forma. Arma Eccleſiæ carnalia non ſunt, neqve alium gladium â Deo accepit, qvàm ſpiritualem, verbum ſcil. Dei, & armaturam iſtam, qvam deſcribit Paulus Apoſtolus *Eph. VI.* Imò totum Eccleſiæ Chriſtianæ πολίτευμα non eſt in terris, ſed in cœlo. Agit ergo in terris Eccleſia non ut municeps ſed ut inqvilina. Inqvilinis autem imperium non debetur. Alios planè mores poſtulat officium Regis, alios officium paſtoris, qvale in Novo Teſtamento deſcribitur. Nec commodè igitur poteſt, nec decorè ab uno homine utrumqve ſuſtineri. Imò verò, qvod Syneſium dixiſſe ſupra retuli, πολιτικὴν ἀρετὴν ἱερωσύνῃ συνάπτειν, τὸ κλώθειν ἐςὶ τὰ ἀσύγκλωςα.

§. 11. Faciunt huc verba Gelaſii Papæ ex libro *de vinculo anathematis*, qvæ ſua fecit Nicolaus *epiſt. ad Michaelem Imperatorem 8.* relata ex parte Gratiano *c. cum ad verum diſt. 96. Fuerint hæc ante adventum Chriſti, ut qvidam (figuraliter adhuc tamen in carnalibus actionibus conſtituti) pariter Reges exiſterent, & pariter Sacerdotes, qvod ſanctum Melchiſedech fuiſſe ſacra prodit hiſtoria. - - Sed cùm ad verum ventum eſt, eundem Regem atq; Pontificem ultra ſibi nec Imperator Pontificis nomen impoſuit, nec Pontifex regale faſtigium vindicavit. Qvamvis enim membra ipſius, i. e. veri Regis atq; Pontificis ſecundum participationem naturæ magnificè utrumq; in ſacra generoſitate ſumpſiſſe dicantur, ut ſimul regale genus & ſacerdotale ſubſiſtant; attamen Chriſtus memor fragilitatis humanæ, qvo ſuorum ſaluti congrueret, diſpenſatione magnifica temperans ſic actionibus propriis dignitatibusq; diſtinctis, officia poteſtatis utriusq; diſcrevit, ſuos volens medicinali humilitate ſalvari; non humanâ ſuperbia rurſus intercipi, ut & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro temporalium curſu rerum Imperialibus diſpoſitionibus uterentur.* Conf. Renat. Choppin. *l. 3. de ſacr. polit. tit. 3. num. 12.* Gvil. Barclaj. *de pot. Pap. cap. 2.*

§. 12.

§. 12. Crediderunt Imperatores, beatiorẽ fore & ſanctiorem ſtatum Eccleſiæ, & ipſos etiam Epiſcopos Eccleſiæ regendæ aptiores futuros, ſicubi poteſtas civilis & Eccleſiaſtica in unâ Epiſcopi perſonâ concurrerent. *Hoc ponderans Otto ſecundus*, inqvit Cardinalis Nicolaus de Cuſa *de concord. cathol. lib. 3. c. 27. credidit perpetuis temporibus imperio ſubjectis pacem dari poſſe, ſi temporalia dominia tàm Romana Eccleſia, qvam aliis adjungerentur cum certi ſervitii obſervatione, tunc enim cultus divinus augmentaretur: & religionem in magnam reverentiam exaltandam credidit, qvando ſanctiſſimi Epiſcopi magna potentia aliis principibus intermiſcerentur* &c. Sed in utroqve contrarium eveniſſe docuit eventus. Laudat Reges Galliæ Stephanus Leodienſis Abbas *in hiſtor. vit. Modoaldi Trevirenſis Epiſcopi*, qvod plurimas Eccleſias diverſis regiis ornamentis, tùm etiam prædiis & regalibus ſuis, caſtris ſcil. & comitatibus, teloniis, monetis & bannis cum jure civitatum conceſsis magnificè extulerint. *Inde eſt*, inqvit, *qvod nusqvam gentium aqvalis potentia pontifices inveniri qveant, vel qvod parum à regio comitatu & opulentiâ differant.* Sed addit mox: *qvos certè beatos dicerem, ſi pro hâc potentiâ ſanctius viverent.*

§. 13. Conqveſtus jam olim fuit Socrates, Epiſcopatus qvosdam ſuis temporibus extra ſacerdotii fines egreſſos, & τὴν δυναςείαν eſſe delapſos. Conqveſtus eſt apud Iſidorum Peluſiotam Hierax, lenitatis & manſvetudinis dignitatem in tyrannidem tranſiiſſe. Conqveſtus de Epiſcoporum ambitione Nazianzenus, & propterea, ſi non Epiſcopatum certè civitatum jus perpetuum in retinendâ Epiſcopali dignitate mutatum voluit. Sed illi omnes experti non fuerunt, qvæ ſeculo hoc decimo & ſeqventibus inter Epiſcopos invaluerunt, Clericorum ςρατηγίας & apparatûs bellicos; à qvibus illi ſuo tempore tàm alieni fuerunt, ut nec cogitari aut concipi tale qvid poſſe perſvaſum haberent.

§. 14. Monitus fuerat ab Africanis Patribus Cœleſtinus I. Papa circa annum CCCCXXIII. *Nolite concedere, ne fumoſum typhum ſeculi in Eccleſiam Chriſti, qva lucem ſimplicitatis & humilitatis diem Deum videre cupientibus prafert, videamur inducere.* Et ab Oecumenico Concilio Epheſino Patriarcha Antiochenus: *ut ne ſanctorum patrum canones pratereantur, neq; ſub ſpecie adminiſtrationis rerum ſacrarum potentia ſecularis typhus irrepat, ſenſimq; imprudentes liberta-*

tem eam amittamus, qvam nobis proprio ſangvine Dominus noſter Jeſus Chriſtus, omnium hominum liberator, largitus eſt. Cur Cœleſtinus Papa in eum, qvem dixi, modum admoneretur, cauſa non alia erat, qvàm qvod ipſe & ejus Anteceſſores Bonifacius & Zoſimus jus extremæ provocationis etiam ex Africanis provinciis ſibi vindicaſſent, qvem conatum propterea fumoſum ſeculi typhum appellant, qvod ſecularem principatum & ſuperioritatem imitaretur. Plus eſt, ſed Eccleſiaſtico homini minus decorum, bella gerere, qvàm jus extremæ provocationis ſibi vindicare. Et qvid judicaturos ergo fuiſſe credamus patres Africanos, ſi armatos vidiſſent in Europâ Epiſcopos.

§. 15. Cæterùm iſtam poteſtatis ſecularis & Eccleſiaſticæ conjunctionem & utriusqve exercitium, qvatenus ab uno homine fieri posſit, cùm attentiùs perpendiſſet Claudius Eſpencæus, Theologus Pariſienſis, *digreſs. l.2. cap.6.* atqve ſecum reputaſſet, divelli à ſe invicem talia regimina amplius non poſſe, potentioribus plerisqve omnibus in Epiſcopatûs evectis, in hæc tandem erumpit verba: *Simus ſanè domini temporales ſimul & ſpirituales, Abbates atq; Barones, Epiſcopi, Archiepiſcopi, Comites, Duces, Principes, Reges deniqve (ſiqvidem Dominus voluerit) principum beneficio & largitate. Nihil enim vetat alicujus civitatis aut provinciæ dominum creari, ſi idoneus reperiatur, Epiſcopum: nihil item cogit talem facultates ſuas aut patrimonium relinqvere, qvaſi retinens Epiſcopatu fungi neqveat. Commendant Volaterranus lib. 4. & Jovius Othonem & Johannem Mediolani ArchiEpiſcopos eosdem atqve principes: commendo & ego, modo ne armorum, qvàm ſacrorum ſtudioſiores continenter Italiam bello vexaverint, ſubactis bello aliis atqve aliis locis in elogio ſepulchri contentis. — — Sed ſint hæc per me licet omnia Eccleſiaſtici & ſive ex hæreditate ſive Principum liberalitate merum imperium habeant, omnemq; jurisdictionem ſive ipſi, ſive eorum nomine alii exerceant, — — ſed optandum, ea ne gubernatio à ſpiritali eos procuratione avertat: duplicem gerant perſonam, ſed ne neglectâ propriâ functione profana, multò minus vel potius omnium minimè cruenta & bellica tractent, niſi fortè necesſitate plusqvam urgente* &c.

§. 16. Obſervat inſuper Marcus Antonius de Dominis *lib. 6. de Rep. Eccleſ. cap. 8. n. 10. & ſeqq.* Eccleſiam Chriſti graviſſima paſſam fuiſſe damna, poſtqvam temporali regimine conſpicuam ſe reddiderit,

Digitized by Google

derit, laudatq́ve Johannis Gerſonis Cancellarii Pariſienſis ſententiam ſtatuentis, multo utilius fuiſſe Eccleſiæ principatus ejusmodi temporales nunqvam habuiſſe, nimium ſtudium in multiplicatione & conſervatione bonorum temporalium & jurisdictionum in Eccleſiâ non exiguam cauſam fuiſſe ſuæ deſolationis tàm in ſpiritualibus qvàm temporalibus; ex dominiis iſtis nata in Romanâ Eccleſiâ fuiſſe ſchiſmata, & hinc odia, atqve rancores, & cruentas ſæpè diſceptationes. Tandem concludit, principatûs terrenos, qvi ſine gladio materiali teneri non poſſunt, Eccleſiaſticos ita dedecere, ut ſit penè monſtrum, ſi terrena dominia voluerint ſimul cum Sacerdotio retinere. *Si principes eſſe velint terreni*, inqvit, *abdicent ſe ſacerdotio, -- -- qvia utraqve totum reqvirit hominem, & altera tota carnalis & externa eſt, altera nunc poſt Chriſtum tota ſpiritalis, altera ſummâ utitur manſvetudine, altera ſummo rigore & irâ: altera ſervit ſuo gregi, altera imperat: altera humilitatem reqvirit, altera dominatum & ſplendorem: altera indiget opibus, militibus, præſidiis, altera vacua curis debet eſſe externis, ut verbo posſit inſtare expeditè. Qvid plura? temporalis ſummoperè impedit ſpiritualem, ut propterea & Chriſtus & Apoſtoli & ſancti Patres ſeverè prohibeant, ne miniſtri Eccleſiæ temporalibus diſtineantur impedimentis.* Similia ante annos plusqvam trecentos ſcripſit Marſilius Patavinus *in defenſ. pac. part. 2. cap. 10.*

§. 17. Omittendum deniqve hîc non eſt, qvod de Johanne XII. Pontifice Romano refert Luitbrandus *lib. 6. cap. 7.* inter capita accuſationis, qvorum ille reus poſtulatus fuit, extitiſſe etiam hoc, qvod enſe accinctus, galeâ & loricâ indutus fuiſſet. Cumq; deinceps ad concilium citaretur, ut ab objectis criminibus ſe purgaret, idem refert Luitbrandus, pharetratum eum in campeſtria abiiſſe. Habitum fuit hoc concilium anno DCCCCLXIII. in præſentiâ Ottonis Imp. qvod etſi pesſimè à Baronio, Franciſco Longo à Coriolano & aliis perſtringatur, eò qvod contra Pontificem coactum fuerit, abusûs tamen ſeculi iſtius & perverſos mores Pontificis abundè notatos & ut notorios negare hactenus potuit nemo. Cæterùm in hoc ſubſtitit Johannes Papa, qvod galeatum & loricatum ſe præbuit; in acie ipſe non ſtetit, nec prælio dimicavit, qvod à ſucceſſore poſt ſeculi decurſum aliqvando tentatum deinceps audiemus.

Cap.

Caput XI.

Seculi undecimi, duodecimi & ſeqventium res geſtæ, qvæ huc faciunt, breviter expenduntur.

§. 1.

JActâ aleâ, & Epiſcopis nunc paſſim arma tractantibus, id ſeculo undecimo non putavit à ſe alienum Sedes Romana. Anno namqve MLIII. pr mus Romanorum Pontificum Leo IX. minus laudabili ad poſteritatem exemplo bellum movere cœpit, atqve contra Normannos in Apuliâ tùm Calabriâ atqve Siciliâ imperium auſpicantes exercitum nebulonum potius qvàm militum duxit. Sed illi in Marrucinis ad urbem Theate cùm ingentibus inſtructi copiis occurriſſent, memorabili prælio commiſſo, victis Germanis Pontificem ipſum ceperunt, ſed honeſtè mox dimiſerunt, contenti ſcil. qvod ab eo Eccleſiæ communioni reſtituerentur, qvippe à qvâ per excommunicationem paulò ante ſeparati fuerant.

§. 2. Hermannus Contractus *in Chronico*, cùm mentionem belli hujus feciſſet, talem addit ἐπίκρισιν, Normannos *occulto Dei judicio, ſive qvia tantum Sacerdotem ſpiritalis potius, qvàm pro caducis rebus carnalis pugna decebat, ſive qvod nefarios homines qvam multos ad ſe ob impunitatem ſcelerum (qvæ ex indulgentiis militi promiſſis reſultabat) vel qvæſtum avarum confluentes contra itidem ſceleſtos expugnandos, ſive divinâ juſtitiâ alias, qvas ipſe novit ob cauſas noſtros plectente qvamvis nimis cruentam adeptos eſſe victoriam.* Ecce, agnovit Hermannus, hujus ejusdem ſeculi ſcriptor & Leonis coætaneus, non decere Epiſcopum & ſummum Pontificem pugnam carnalem, & hanc cladis hujus primam & præcipuam poſuit cauſam.

§. 3. Liberius adhuc factum hoc Pontificis perſtringit ejusdem ſeculi ſcriptor Petrus Damiani Cardinalis Oſtienſis *lib. 4. epiſt. 9.* qvæ eſt ad Oldericum Epiſcopum Firmanum. Operæ erit precium, integra hic adſcribere verba, ut qvæ eo ipſo tempore de Epiſcopis loricatis & galeatis ejus fuerit ſententia, clariùs eluceat. *Sed cùm inter cætera mala*, inqvit, *qvæ noſtris temporibus emergunt, ipſas qvoqve Eccleſias*

Digitized by Google

cleſias violenti homines inſolenter opprimant, ac prædia vel qvælibet bona ſacri juris invadant, nonnullos movet, utrum Eccleſiarum Rectores expetere vindictam debeant, ut malis mala more ſecularium reddant. Nam pleriqve mox, ut eis vis infertur injuria, ad indicenda protinus bella proſiliunt, armatorum cuneos inſtruunt, ſicqve hoſtes ſuos acrius forte, qvàm læſi fuerant, ulciſcuntur. Qvod mihi planè ſatis videtur abſurdum, ut ipſi domini Sacerdotes attentent, qvod turbis vulgaribus prohibetur, & qvod verbis impugnant, operibus aſſerant.

§. 4. Et poſt pauca: *Vita planè, qvam Salvator noſter geſſit in carne, non minus qvam prædicatio Evangelica nobis eſt & propoſita tenendæ linea diſciplinæ. Sicut ergo ipſe cuncta mundi furentis obſtacula non per diſtricti examinis ultionem, ſed per invictam ſuperavit inconcuſſæ patientiæ majeſtatem: ita docet mundi rabiem potius æqvanimiter ferre, qvàm vel arma corripere, vel lædenti læſionibus reſpondere, præſertim cùm inter regnum & ſacerdotium propria cujusqve diſtingvantur officia, ut & Rex armis utatur ſeculi, & ſacerdos accingatur gladio ſpiritus, qvi eſt verbum DEI. -- -- Planè qvis non videat, qvam ſit inboneſta confuſio, ut qvod agendum Eccleſia denegat, impudenter ipſa committat, & cum aliis prædicet patientiam infœderabilem, ipſa contra innocentes accendatur in iram? -- -- Et revera qvâ fronte qvâ libertatis audaciâ Sacerdos qvilibet in diſſidentium confœderatione deſudet, cùm ipſe ſuis læſoribus non remiſſionis indulgeat veniam, ſed efferatur implacabiliter ad vindictam? -- -- Si ergo pro fide, qvâ univerſalis vivit Eccleſia nusqvam ferrea corripi arma conceditur, qvomodo pro terrenis ac tranſitoriis Eccleſiæ facultatibus loricatæ acies in gladios debachantur.*

§. 5. Refert deinde exemplum de Abbate qvodam Gallo, qvi cùm comitatum ſuum inermem adverſus hoſtem armatum eduxiſſet, incruentam recepit victoriam, hoſtemqve ad omne obſeqvium ſolâ ſuâ ſanctitate & integritate commovit. Tandem ad Leonis exemplum his verbis reſpondet: *Ad hæc ſi qvis objiciat, bellicis uſibus Leonem ſe freqventer implicuiſſe Pontificem, verumtamen ſanctum eſſe. Dico, qvod ſentio, qvoniam nec Petrus ob hoc Apoſtolicum obtinet principatum, qvia negavit, nec David idcircò prophetiæ meretur oraculum, qvia torum alieni viri inva-*

ſit; cùm mala vel bona non pro meritis conſiderentur habentium, ſed ex propriis debeant qvalitatibus judicari. Numqvid hoc legitur vel egiſſe vel literis docuiſſe Gregorius, qvi tot rapinas ac violentias à Longobardorum eſt feritate perpeſſus? Num Ambroſius bellum Arianis ſe ſuamq; Eccleſiam crudeliter infeſtantibus intulit? Numqvid in arma ſanctorum qvispiam traditur inſurrexiſſe Pontificum? Cauſas igitur Eccleſiaſtici cujuscunqve negocii leges dirimant fori vel ſacerdotalis edicta conſilii; ne qvod gerendum eſt in tribunalibus judicum, vel ex ſententia debet prodire pontificum, in noſtrum vertatur opprobrium congresſione bellorum.

§. 6. Hoc fuit tùm Cardinalis Oſtienſis judicium, ſincerum certè & ſine fuco, ſed ex qvo ſuas ſæpè inter Pontificios patitur cenſuras. Bellarmini *in lib. de ſcript. Eccleſ.* verba hæc ſunt: *In Epiſtola ad Firmum Epiſcopum liberius, qvam par eſſet, videtur auctor reprehendere ſanctum Leonem nonum propter bellum contra Northmannos: neqve enim illicitum eſt ſummo Pontifici armis defendere civitates, in qvas dominium temporale habet. de qvâ re vide tomum 11. Card. Baron. ad annum Domini 1053.* Qvod ſi jam evolvatur Baronius, errore lapſum dicit Damianum, & errore qvidem tali, cui catholica dogmata penitus adverſantur, qvibus hæreſis errore notantur omnes, qvi ab Eccleſiâ Romanâ, cathedrâ Petri, è duobus alterum gladium auferunt nec niſi ſpiritualem concedunt.

§. 7. Haud paulò modeſtior erga Damianum eſt, qvi notas ad eum addidit, Conſtantinus Caetanus, Syracuſanus, Monachus Casſinenſis, cujus hæc ſunt verba: *Hæc pars hujus epiſtolæ attentè legenda eſt, ne qvis vel occaſionem errandi ſumat, vel auctorem in doctrinâ aberrâſſe exiſtimet.* Ut ergò eum excuſet & defendat, veram & Catholicam doctrinam præmittendam eſſe monet. Nos audiemus. *Primò, ait, ſtatuendum eſt, hîc eſſe ſermonem de principe Eccleſiaſtico, ut talis eſt, ſeu de Pontifice ut Pontifex eſt. nam ſi conſideretur, ut dominus temporalis eſt per proprium & directum dominium & jurisdictionem temporalem, qvam habet in ſuis terris, non eſt dubium qvin habeat idem jus belli, qvod habent alii ſupremi Reges & temporales domini, qvantum ad rationem juſtitiæ ſpectat &c.* Repetendum verò hîc eſt, qvod ſuprà oſtendi, creditum fuiſſe antiqvitus, poteſtatem temporalem & ſpiritualem in uno ſubjecto

com-

Digitized by Google

combinari non poſſe, atqve docuiſſe eventum, planè ſuffocatum & extinctum fuiſſe munus paſtorale & Epiſcopale, poſtqvam poteſtas temporalis ei ſuperaddita fuit.

§. 8. *Secundò*, dicit, *ſtatuendum eſt, Pontificem ex vi pontificalis dignitatis habere non ſolùm gladium ſpiritualem, ſed etiam aliqvo modo temporalem, qvia poteſtas ſpiritualis, niſi haberet aliqvo modo conjunctam poteſtatem temporalem eſſet inefficax & infirma* &c. Sed enim falſum hoc eſt, inefficacem & infirmam eſſe poteſtatem ſpiritualem ſine poteſtate temporali. Differunt hæ poteſtates formis & ſubjectis adæqvatis, qvibus qvæqve forma ex inſtituto divino propriè & principaliter competit. Neqve altera ab altera ullo contactu cauſarum dependet, ſive qvoad ſubſtantiam ſuam, ſive qvoad exercitium, & utriusqve exercitium ſeorſim vigere poſſe primitiva Apoſtolorum Eccleſia oſtendit. Et ſufficiat hic repetere verba Nicolai I. Pontificis ex Gratiani compilatione, *c. cum ad verum diſt. 96. & c. qvoniam diſt. 10.*

§. 9. *Tertiò*, inqvit, *ſtatuendum eſt, aliter habere Pontificem, ut Pontifex eſt, ſpiritualem gladium & aliter temporalem: nam ſpiritualem habet per ſe & directè, temporalem autem ſolùm indirectè, id eſt, ratione ſpiritualis & qvantum ad illius finem conveniens eſt. Et ideò ſolus ipſe habet à DEO immediatè ſpiritualem gladium. At temporalis gladius per ſe & directè in Imperatore & temporalibus Regibus ſeu Principibus invenitur, non per dimanationem à Pontifice, ſed per alios titulos & vias, per qvas illa poteſtas juſtè comparari vel hereditario jure obtineri conſvevit. Nam poteſtas illa ſuprema qvam indirectè habet Pontifex in temporalibus non aufert propria jura aliorum Principum, neqve eos ſuis directis dominiis & poteſtate privat.*

§. 10. Videat hic Caëtanus, ne in ſe concitet ſociennes ſuos, Viros in regnó Pontificio magnæ autoritatis, qvi defendunt, Romanum Epiſcopum habere jure divino directam & pleniſſimam poteſtatem in univerſum orbem terrarum, tùm in rebus Eccleſiaſticis, tùm politicis, & poſſe de utrisqve nullâ differentiâ disponere. Hanc opinionem tuentur Alexander Carerius *de poteſt. Rom. Pont. l. 2. cap. 9. ſeq.* Thomas Bozius *de jur. Eccleſ. lib. 2. cap. 12. ſeq.*

Abr. Bzovius *de Pontif. Rom. c. 1. & 45.* & alii, qvos citant magno numero. Nos verò Epiſcopo Rom. nullam omninò concedimus poteſtatem ſecularem in ordine ad ſpiritualia. Poteſtas Epiſcopi, ut formaliter merè ſpiritualis eſt, ita formaliter merè ſpirituales effectûs producit, & circa ſpiritualia hominis bona verſatur, nec opus eſt Eccleſiæ, ut ſpirituales hi effectûs producantur, vi externâ & poteſtate ἀναγκαστικῇ. Totam iſtam diſtinctionem abſurditatis convincit Petrus Molineus *de monarch. temp. Pontif. Rom. cap. 6.* Barclaj. *de pot. Pap. c. 12. ſeq.*

§. 11. Dum ergo Caëtanus Damiani verba, *inter regnum & ſacerdotium propria diſtingvuntur officia, &c.* accipit de officiis per ſe & directè utriqve dignitati convenientibus, vereor, ne non conveniat hæc explicatio menti & intentioni autoris. Ut probet Damianus, non decere Pontificem Romanum bella gerere, diſtincta eſſe ait officia Regis & ſacerdotis. At qvomodo diſtincta erunt, ſi miſceri inter ſe poſſunt, ſi licet ſacerdoti bellum gerere, licet indirectè & per conſeqventiam. Stupidus erit, qvi non videat, rem eodem recidere, ſive directa ſive indirecta poteſtas Pontificis dicatur, dummodo judicium, ubi, qvando, & qvatenus hæc poteſtas exercenda ſit, penes ſolum Pontificem maneat, & dummodo liceat, qvandocunqve velit, armis uti. Qvo ſanè caſu diſtincta amplius dici neqveunt regnum & ſacerdotium.

§. 12. Pergit Caëtanus: *Ultimo ſtatuendum eſt, qvamvis Pontifex ex vi ſuæ poteſtatis, gladium habeat materialem modo jam explicato, non tamen debere uti illo perſeipſum, nec per Eccleſiaſticas perſonas extra propriam defenſionem in caſu extremæ neceſſitatis, ſed per principes ſeculares, qvibus præcipere poteſt, ut illo in ſuam defenſionem aut juſtam vindictam utantur, qvando neceſſe fuerit. &c.* Ut verò conſtet, qvouſqve defenſio & juſta vindicta extendatur ſic ait porrò: *Unde qvando provocant* (Pontifices) *etiam ad bellum aggreſſivum, ferè ſemper habet rationem defenſionis: qvia nimirum injuria Eccleſiæ continuè perſeverat: dum vel illius bona injuſtè detinentur, vel ei obedientia debita denegatur, vel aliud detrimentum Chriſtianæ religioni fit. Ad bellum autem purè vindicativum rarò aut nunqvam provocant, non qvia ab habente ſupremam poteſtatem non poſſit indici, ſed qvia non eſt ita neceſ-*

Digitized by Google

neceſſarium, neqve adeò conſentaneum pietati & manſvetudini Eccleſiaſticæ. &c.

§. 13. Sed ἀσύστατα mihi hæc videntur, minimeqve inter ſe cohærere. Si enim bellum aggreſſivum rationem habet defenſionis, ex eo qvia injuria perſeverat, etiam bellum purè vindicativum rationem habebit defenſionis, qvia vindicta ſemper præſupponit injuriam aliqvam præcedentem: Sed verò hoc fortaſſe dicere voluit Caëtanus, Pontificem non debere bellum purè offenſivum alicui inferre. Et de hoc qvidem dubium nullum eſt, cùm nec Principi id liceat, & bella qvæ absqve causâ ſuſcipiuntur, pro ferinis meritò habeantur. De bello igitur defenſivo qvæſtio eſt, & neqve hoc qvidem ab Epiſcopis olim debellatum fuiſſe, hactenus adſtruximus.

§. 14. Tandem concludit Damiani hyperaſpiſtes, *Damianum nunqvam de jure Eccleſiæ ad bellum indicendum bis modis juſtis & honeſtis dubitaſſe, nec de hâc re qvidqvam in hâc epiſtolâ tractaſſe, ſed ſolùm de facto & de abuſu aliqvo, & exceſſu, qvi eo tempore ab aliqvibus prælatis in hoc negocio committebatur. Unde ſi qvidqvam in hâc parte exceſſerit, eſſe eum errorem in facto non in doctrinâ, & reprehendere eum potiùs circumſtantias, qvàm ſubſtantiam facti, nimirum, qvod fiat in ultionem & nimia facilitate, & cum rigore vel ſævitia, ac deniqve qvod in propriâ perſonâ Eccleſiaſticorum fiat, & hoc deniqve ſub ſchemate reprehendere Leonem IX. qvod in perſonâ ſit comitatus exercitum contra Northmannos, qvamvis actualem belli congreſſum non intraverit.*

§. 15. Conferat jam benevolus Lector ipſa Damiani verba, & videat atqve judicet, num talem patiantur interpretationem. Dicit Caetanus, à Damiano non improbari bellum aggreſſivum à Pontifice Romano aut alio Epiſcopo indictum, ſi id fiat propter injuriam Eccleſiæ illatam aut obedientiam denegatam, ſed id ſemper habere rationem defenſionis. At clara ſunt Damiani verba: *Nam plerią; mox, ut eis vis infertur injuria ad indicenda protinus bella proſiliunt, armatorum cuneos inſtruunt, ſicq; hoſtes ſuos acrius fortè, qvàm læſi fuerant ulciſcuntur.* Non hoc tantùm reprehendit Damianus, qvod vindicta offenſionem excedat, ſed principaliter illud, qvod propter illatam injuriam protinus exercitus conſcribantur & bella ab Epiſcopis inferantur.

Digitized by Google

§. 16. Qvod verò de Leonis facto addit Caetanus, comitatum eum tantùm fuiſſe exercitum, congreſſum ipſum non intraſſe, id ex Baronio habet, *ſub anno* 1053. *n.* 15. ſed ſine ſuffragio hiſtoricorum. *Contra Northmannos exercitum movit*, ait Hermannus Contractus. Lambertus Schaffnaburgenſis: *Leo papa profectus contra Nos, manus contulit cum eis prope Beneventum ſigna.* Conradus Urſpergenſis: *Poſt hac Apoſtolicus Romam rediit, multis cum diverſarum provinciarum militibus, imperiali praceptione & amicorum ſubventione comitantibus, & poſt paſcha exercitum ducens in Apuliam contra Normannos, illius terra qvondam advenas, ſed tunc poſſeſſionum Apoſtolicarum invaſores, & Romani Imperii hoſtes pugnavit, & infinitâ utrobiqve cade peracta papa cum paucis fugiens absqve victoria regreditur.* Certum hinc fit, Leonem interfuiſſe & præfuiſſe bello, ut ſupremum principem, etſi manus ipſe forte non conſeruerit, qvippe qvod nec reges, qvi bella gerunt, nec belli duces ſemper faciunt.

§. 17. Atqve hæc accaſione verborum Petri Damiani annotanda fuerunt; prolixiora ea qvidem, & præter inſtitutum, non tamen aliena. Ex qvibus patet, non omnibus placuiſſe factum Pontificis Romani, non certè Damiano, Viro, Bellarmini judicio, valdè ſancto & devoto, cujus, ut Baronius notat *ad ann.* 1063. tanta æſtimatio in Eccleſiâ Dei erat, ut qvæ ipſe facienda moneret, tanqvam oracula divina pii qviqve perciperent. Aucta eſt Leonis improbitas ex eo, qvod Normannorum Ducem infimis precibus pacem petentem audire noluerit, gratiamqve omnem negaverit.

§. 18. Eundem Leonem inter antiqvos Hiſtoricos adhuc alius perſtringit his verbis, qvæ leguntur apud Fr. Juretum ad Jvonis *epiſt.* 30. *Iſte primus Romanorum Pontificum à B. Petro ad ſe uſqve cum manu armatâ in bellum proceſſit. Qvi qvamvis ſanctus fuerit, & pio hoc animo egerit, tamen qvia id ejus non erat officii, neqve hoc illi permiſſum fuerat à Domino, qvi pati venerat, ſuosqve ut ab aliis magis paterentur, qvam ut alios perſeqverentur, pramonuerat, ideò exercitus ſui multitudo caſa eſt, ipſo proſpiciente. Non enim Dominus diſcipulis ſuis, neqve idem Apoſtoli ſuis ſucceſſoribus praceperunt, ut curis ſecularibus velut Principes ſeculi materiali gladio Dei populum tuerentur, ſed verbo doctrina monerent & pia converſationis exemplo inſtituerent.*

§. 19.

Digitized by Google

§. 19. Veſtigium hujus Leonis inſiſtens Gregorius VII. hoc eodem ſeculo XI. à ſede & Urbe pulſus *lib. 8. epiſt. 7.* undiqve auxiliares copias collegit, ut reſtitui poſſet. Hic eſt ille Gregorius, qvi, ut ait Waltramus Epiſcopus Naumburgenſis, vel qvicunqve autor eſt apologetici operis *de unitate Eccleſiæ* ex Fuldenſi Bibliothecâ ab Ulrico Hutteno in lucem editi, cum *aliqvando os ſuum aperuit, Eccleſiam diviſit, & propheticam ollam in tantum accendit, ut per ſeptendecim & ea amplius annos ubiq; ſint in regno Romani Imperii bella & ſeditiones Eccleſiarum & monaſteriorum incendia & deſtructiones, & ut ſit Epiſcopus adverſus Epiſcopum, clerus adverſus clerum, populus adverſus populum, immò filius adverſus patrem, & pater adverſus filium & frater adverſus fratrem.*

§. 20. His Coriphæis non meliores eſſe poterant Epiſcopi alii, de qvorum cruentis concertationibus anteqvam huc ſpecialia annotem, operæ precium erit in eorum mores inqvirere, & qvam facile illis fuerit ex ingenti faſtu, qvo tùm intumeſcebant, in pugnas & bella exardeſcere, levi penicillo delineare. Faciam autem id verbis ſupra laudati Petri Damiani, *ex opuſculo 31.* qvod contra munerum cupiditatem ſcripſit, ubi *cap.* 6. ſic infit. *Porrò autem qvi ejusmodi ſunt, non ad hoc conqveruntur inopiam, ut indigentiam naturæ neceſſitatum ſuſtentaculis fulciant, ſed ut turritæ dapibus lances Indica pigmenta redoleant, ut in cryſtallinis vaſculis adulterata melle vina flaveſcant. Ad hoc certè ditari cupiunt, ut qvocunqve deveniunt, præſto cubiculum operoſis & mirabiliter textis cortinarum phaleris induant, ſicqve parietes domus ab oculis intuentium tanqvam ſepeliendum cadaver obvolvant. Mox etiam tapetis prodigioſas imagines præferentibus ſedilia ſternunt, peripetaſmata laqvearibus ne qvid occiduum delabatur, opponunt. &c.*

§. 21. Et poſt pauca: *Hoc ergo modo, cum ſobrietas ſoleat commendare Pontifices, effuſis nunc opibus facti ſunt belluones. Regalis itaqve purpura, qvia unicolor eſt, vilipenditur, pallia verò diverſis fucata nitoribus ad ſublimis lectuli deputantur ornatum. Et cum domeſtici murices noſtris adſpectibus ſordeant, transmarinorum pelles, qvia magno precio coemuntur, oblectant. -- -- Tædet cætera vanitatis attexere, non ridenda, ſed gemenda ridicula. Faſtidium eſt tot ambitionis ac prodigioſæ veſaniæ dinumerare portenta, papales ſcil. infulas,*

gem-

gemmis micantibus, aureisqve bracteolis per diverſa loca corruptas. Imperiales eqvos, qvi dum pernices greſſus arcuatis cervicibus glomerant, ſeſſoris ſui manus loris innexas, indomita ferocitate fatigant. Omitto annulos enormibus adhibitos margaritis. Prætereo virgas non jam auro gemmisqve conſpicuas, ſed ſepultas. Nunqvam certè vidiſſe me memini pontificales baculos tam continuo radiantis metalli nitore contectos, ſicut erant, qvi ab Eſculano atqve Tranenſi geſtabantur Epiſcopis, &c.

§. 22. Tantum in luxum cum effunderentur paſſim Epiſcopi, mirum non eſt, eos etiam talia ſæpè affectaſſe, qvæ prorſus aliena ab eorum ſtatu & conditione olim credita fuerunt. Hinc enim etiam armis adſvefacti non qvietâ amplius & tranqvillâ cum pietate & charitate egerũt vitâ nec precibus amplius & ſacris meditationibus vacarunt, ſed prout vel ambitione, vel iracundiâ, vel ſimili animi morbo ducti fuerant, exitialia ſæpè bella excitarunt, & integris inſtructi exercitibus in mutuam ſæpè perniciem, maximis ſtudiis, ſumptibus, atqve periculis fata ſua traxerunt.

§. 23. Qvi cum Hildebrando ſive Gregorio VII. Papâ fecerunt Epiſcopi, amarulentis ac ſangvinolentis conſiliis concordiam Eccleſiaſticam & ſalutem rei Chriſtianæ peſſimè everterunt. Eos deſcribit Waltramus Numburgenſis *loco ante citato*, qvod fuerint *corporum pariter & animarum homicidiæ: corporum qvidem, qvoniam ipſi utpote Viri ſangvinum & doloſi, uſi ſunt manibus ſibi obſeqventium ad necem plurimorum: animarum autem, qvoniam occiderunt, qvotqvot ſeparaverunt ab unitate Catholicæ Eccleſiæ: qvoniam filii hominum, dentes eorum arma & ſagittæ, & lingva eorum gladius acutus, qvales meritò dicuntur ſynagoga Satanæ. &c.*

§. 24. In ſeqventibus mentionem facit eorum, qvi Rudolpho adverſus Henricum III. Imperatorem adhæſerant, & qvis prælii anno MLXXVIII. commiſſi, cui ſcil. ipſi intereſſe non duxerant piaculo, tandem fuerit exitus, breviter recenſet: *Rudolphus Rex*, inqvit, *fugatus eſt, & Sigefridus Moguntinæ Eccleſiæ ArchiEpiſcopus in fuga captus & vix de ſuſpendio liberatus atqve dimiſſus eſt. Wecelinus qvoqve Parthenopolitanæ h. e. Magdaburgenſis Eccleſiæ ArchiEpiſcopus in fuga occiſus eſt: & Werinherus Merſeburgenſis Eccleſiæ Epiſcopus mortem vix evadens, nudus omninò dimiſſus eſt: & Adalbertus Wormacienſis Eccleſiæ Epiſcopus captus eſt, & Regi Henrico oblatus:*

ſimul.

Digitized by Google

ſimul & Herimannus magni Ducis patruus, unus ſcil. de principibus, in qvibus non eſt ſalus.

§. 25. De Burchardo Halberſtadenſi Epiſcopo refert idem Waltramus, qvod, cùm ex infimo loco ab Henrico Imperatore evectus fuiſſet, ei hanc gratiam retulerit, qvod diuturnum & grave in eum Saxonum, Thuringorum atqve Svevorum bellum concitarit; ſed qvæ res hunc tandem eventum habuit, ut poſt tredecim expeditiones, qvibus adverſus Imperatorem ſtetit ipſe, in ſeditione tandem â popularibus ſuis excitatâ occideretur. Meminitqve Johannes Aventinus *lib. 5. annal.* univerſos Epiſcopos, principes, faces & anteſignanos belli civilis, qvo ſeptendecim annos Reſp. attrita fuerat, uno anno extinctos eſſe.

§. 26. Memorabilis eſt pugna, qvam anno M LXIII. Goslariæ in ipſo templo propter ſesſionem excitaſſe Hecelonem Epiſcopum Hildesheimenſem & Wideradum Abbatem Fuldenſem ſcribit Lambertus Schaffnaburgenſis his verbis: *Rex Pentecoſten Goslariæ celebravit. Ibi dum ad veſpertinalem Synaxin Rex & Epiſcopi conveniſſent, rurſus de poſitione ſellarum Epiſcopalium tumultus exoritur, non fortuita, ut prius converſione,* (paulo ante enim ſimilem ſed repentinum tumultum contigiſſe ſcripſerat,) *ſed præmeditatâ diu machinatione. Nam Epiſcopus Hildesheimenſis acceptæ prius contumeliæ memor, Ecbertum Comitem cum expeditis militibus retro Altare occuluerat. Hi audito tumultuantium camerariorum ſtrepitu ocyus advolant, Fuldenſium alios pugnis, alios fuſtibus cadunt, proſternunt, & de ſacrario Eccleſiæ inopinato periculo attonitos facile proturbant. Qvibus illicò ad arma conclamantibus, Fuldenſes qvibus arma in promptu erant facto grege Eccleſiam irrumpunt, in medio chori pſallentiumqve fratrum manus conſerunt, rem jam non fuſtibus ſed gladiis gerunt. Pugna atrox committitur, atqve per totam Eccleſiam pro hymnis & canticis ſpiritualibus vociferatio adhortantium, & ululatus morientium exauditur. Super altaria Dei triſtes jugulantur hoſtiæ, pasſimqve per Eccleſiam ſangvinis currunt flumina, non legali, ut qvondam, religione, ſed hoſtili crudelitate profuſa. Epiſcopus Hildesheimenſis capto editiori loco tanqvam militari qvodam claſſico, ſuos ut fortiter præliarentur hortabatur, & ne loci religione ab armis terrerentur, ſuæ autoritatis & promisſionis titulum obtendebat. Multi utrinqve vulnerati, multi*

I occiſi

occiſi ſunt, inter qvos præcipui erant Regenbodo ſignifer Fuldenſis & Bero Ecberto Comiti cariſſimus miles. Rex inter hæc vociferans & ſub obtentu Regiæ majeſtatis populum adjurans, ſurdis fabulam narrare videbatur. Tandem monitus à ſuis, ut vitæ propriæ pugnâ excedens conſuleret, vixqve inter conſtipatam arctiùs multitudinem eluctatus in palatium ſe recepit. Hildesheimenſes, qvi inſtructi præmeditatiqve ad pugnam venerant, ſuperiores efficiuntur. Fuldenſes, utpote qvos inermes inopinatosqve ſubito exortæ ſeditionis procella contraxerat, fuſi fugatiqve atqve de Eccleſiâ expulſi ſunt, &c.

§. 27. Plura exempla non addam, qvanqvam ex hiſtoriâ ejus ſeculi plura afferri poſſent, ex qvâ ſcil. conſtat, non pacificos amplius & patientes, ſed militares planè & turbulentos atqve irritabiles fuiſſe animos Epiſcoporum. Nec qvisqvam ferè tùm fuit, qvi, qvantum Eccleſiæ nitori per ſangvinarios ejuſmodi & bellicos apparatûs, perqve cruentas concertationes, & iteratas clades decederet, dignè animadverterit. Ut qvis manibus promptus erat, ut opibus inſtructus, ut armis potens, ita ferocienti animo indulgere & militem conſcribere, atqve cum qvovis vel Imperatore vel principe pugnam inire non ducebat piaculo.

§. 28. Inventi tamen ſunt identidem, qvibus iſti Epiſcoporum mores notati & reprehenſi fuerunt. Hermanni Contracti & Petri Damiani teſtimonia adduximus ſupra, uterqve fuit ex nobili proſapiâ, ille nobilisſimi cujusdam Comitis filius, alter nobilis Ravennas, atqve ſic ad arma natus, uterqve tamen monachus. Vixit eodem ſeculo Ivo Carnotenſis Epiſcopus, homo eruditus & in jure canonico, qvale tùm fuit, verſatisſimus, qvi gladium materialem & ſpiritualem ab invicem ita diſtingvit, ut uni homini tribuere utrumqve tantum non pro monſtro habeat. Sic enim ait, *epiſt. 247. Qvomodo Eccleſia judicare debet fundendum ſangvinem alienum, qvæ à primo ortu ſuo juſſa eſt fundere ſangvinem proprium? Faciant hæc cincti judices, qvi ad malorum vindictam gladium materialem portant, non qvi contra neqvitias ſpirituales gladio ſpiritûs pugnant, ut cum unumqvodqve membrum Eccleſiæ officium non uſurpaverit alienum, laudes mereatur, qvæ ſponſæ Chriſti cantantur. -- -- Alioqvin ſi alieni ordinis uſurpatores fuerimus, nec noſtri officii, qvod poſtpoſuimus, nec alieni, qvod uſurpavimus, meritum obtinebimus, ſed tanqvam capite*

decor-

Digitized by Google

deorſum poſito & pedibus erectis thymelicorum inceſſum imitabimur. Idem *epiſt. 30.* monet Fulconem Beluacenſium Epiſcopum, ut *mundanam ſuperbiam non armis mundanæ malitiæ, ſed armis Chriſtianæ militiæ ſuperare* laboret.

§. 29. Extat in Syntagmate tractatuum, de Imperiali jurisdictione, qvod Simon Schardius edidit, adverſus Paſchalem ſecundum Cleri Leodienſis Epiſtola, poſtqvam is Roberto Flandriæ Comiti mandaſſet, ut Leodienſes Epiſcopo ſuo Henrici Imp. partes tuenti obſeqventes armis perſeqveretur. In eâ graviter inſultant Paſchali, qvod ab Anteceſſorum ſuorum ſanctitate prorſus recedat, & bella magis, qvàm ſacra ſectetur altaria. Inter alia ſic ſcribunt: *Qvis Pontificum Romanorum ſuis unqvam decretis authorizavit, ut debeat Pontifex gladio belli in peccantes uti? Gregorius primus hujus nominis Papa, qvid omnes ante ſe Papæ ſuper hoc ſenſerint, & qvid omnes poſt ſe ſentire debeant, oſtendit. -- -- Hoc exemplo omnes à Gregorio primo contenti utebantur ſolo gladio ſpirituali, uſqve ad ultimum Gregorium, i.e. ad Hildebrandum, qvi primus ſe & ſuo exemplo alios pontifices contra Imperatorem accinxit gladio belli. &c.*

§. 30. Sub eodem Paſchali II. habitum fuit Concilium Pictavienſe, cujus in Canonibus decretum fuit, ut Clerici arma portantes excommunicentur. Refertur id in collectione Gregorii IX. *c. clerici 2. X. de vit. & honeſt. clericor.* Cumqve canon iſte generalis ſit, atqve nullam omninò contineat exceptionem, ita eum intelligendum eſſe, rectè ait Franciſcus Florens *in diſſertat. ad d. cap.* ut nec juſtâ qvidem ex cauſâ etiam in bello Clericis arma tractare liceat. Et qvomodo ergò excuſati erunt Epiſcopi, qvi hoc ſeculo tot bella excitarunt, aut excitata armis & militibus ſuis foverunt.

§. 31. Paulo benignior in Clericos arma geſtantes fuit exeunte ſeculo duodecimo Clemens III. dum eos privilegio tantùm clericali exuit, & qvidem non prius, qvàm tertiò à Prælatis ſuis admoniti fuerint. *cap. 25. X. de ſentent. excomm.* ubi comparat eos matronis in veſte meretricali deprehenſis. Qvemadmodum igitur non decet matronam habitus meretricius, ſic neqve Clericum lorica, aut galea. Matronas enim olim à proſtibulis ac meretricibus veſtitu fuiſſe diſtinctas, ex hiſtoriâ utraqve Græcâ & Romanâ conſtat. Vid. Lipſ. *ad annal. Tacit. lib. 2.* Deſider. Herald. *ad Tertull.*

 apolog.

apologet. cap. 6. Imò verò uti hâc ratione matrona opponitur meretrici & proſtibulo, & inter ſe illæ adverſis faciebus atqve nominibus pugnant, ſic clericus militi, ex ſententiâ ipſius Pontificis.

§. 32. Circa hæc tempora multum valuit in Eccleſiâ autoritas Petri Bleſenſis, Bathonienſis in Anglia Archi-Diaconi & apud Cantuarienſem Archi-Epiſcopum Cancellarii, qvi multâ cum παῤῥησίᾳ, qvâ in coarguendis qvorumlibet mortalium vitiis utitur, inter alios etiam Robertum Cameracenſem Epiſcopum acriter perſtringit, qvod rebus ſecularibus ſeſe implicet, *&* ſangvinaria magis tractet negocia, qvam ea qvæ miniſterium Eccleſiaſticum concernunt. Inter alia hæc ejus ex *epiſt. 42.* ſunt verba: *Tui opinionem nominis enormiter gravat, qvod cauſas ſangvinis agis, qvod abjectâ Eccleſiarum ſollicitudine negotiis ſecularibus te totum occupas & involvis. Veruntamen tui profesſio ordinis nec degeneres ſeculi curas, nec ſævitiam gladii materialis admittit. -- -- Hæc eſt rota, qvâ volveris inceſſanter, dùm publicis & Laicis actionibus ambitiosè te ingerens Chriſti Sacramenta profanas: electus in Pontificem ſangvinolenta conſcientia exerces gladii poteſtatem. -- -- Si acceptas miniſterium Chriſti, ſi jugum Chriſti non detrectas, permane in eâ vocatione, in qvâ vocatus es, dimittasqve Laicis populi principatum. Certè Philippus de Merlaico Canonicus Carnotenſis jugum Domini abjiciens, ſicut ſcis, ad arma ſe tranſtulit: cumqve magnis populis nuper præeſſet in prælio, ſagittâ percuſſus interiit. Lex enim cœleſtis eſt, & regula divini judicii, qvod exitus hujus vitæ infelices habebit, qvi mundanæ dominationis obtentu Chriſti militiam derelinqvit. Mors Philippi & aliorum plurimum deterrere te poteſt, &c.* Hactenus Bleſenſis, ſtylo qvidem liberiore, qvam ferre poterat Epiſcopus Cameracenſis, prudenter tamen, & omninò ſecundum ſententiam veteris Eccleſiæ.

§. 33. Tempore Innocentii III. qvi exeunte ſeculo duodecimo ſedem Romanam tenuit, ſimiles prodierunt conſtitutiones. Et maximè illuſtris eſt ea, qvæ habetur *cap. 5. X. de pæn.* his verbis: *Qvia tàm Sacerdotes, qvi gubernant naves ad pugnam, qvam qvi perſonaliter exercent conflictum, & hi, qvi alios incitant ad pugnandum, omnes enormiter peccant: de rigore canonico eos credimus deponendos.*

Niſi

Digitized by Google

Niſi totus fallor, voluit Innocentius, Papa cæteroqvin ſupra omnes mortales ambitioſus & ſuperbus & ad omnia ſcelera pro præmiis datis vel promiſſis cereus & proclivis, uti eum deſcribit Matthæus Pariſius *ad ann.1213.* priſtinam Clericorum diſciplinam reſtaurare, eosq; à bellicis cogitationibus prorſus avertere. Et qvod probè notandum, non eos tantùm peccare ait, qvi ipſi pugnæ interſunt, ſed &, qvi ſolummodò gubernant, h. e. armant, inſtruunt & mittunt naves ad pugnam, ſed & eos, qvi alios incitant ad pugnandum. Et videtur hinc, non placuiſſe Pontifici, qvod docuerint nonnulli, non licere qvidem Epiſcopis ipſis pugnam inire, armatamqve exercere militiam, ſed licere tamen incitare & adhortari Principes ad pugnam, & ad fortiter gerendum opus, qvorum mentionem feci ſuprà *cap.8.*

§. 34. Excipit tamen ipſe cruciatam, uti vocant, ſive expeditionem in Terram ſanctam, qvam tùm temporis multo ſtudio omnibus principibus Chriſtianis ſuſcipiendam ſvaſerat, fortè ideò, ut ipſe interea qvaſi vacuâ in aulâ dominaretur, & fimbrias poteſtatis ſuæ impunè dilataret, qvod aliqvorum Pontificum artificioſum in talibus expeditionibus fuit inventum. Circa cruciatam igitur cùm de voto ultramarino à Clericis nuncupato qvæſitus fuiſſet Innocentius *c.9. X. de vot. & vot. redempt.* fatetur, clericatûs officium inhabilem qvem reddere ad pugnandum, & per votum habilem non fieri, nec igitur cogi debere ad votum proſeqvendum. Admittit autem redemptionem voti tùm, qvando neceſſitas exigit vel utilitas perſvadet. Cæterùm perſolvi à Clerico nuncupatum votum debere, qvando ipſe vel conſilio ſtrenuus vel officio prædicationis inſtructus, aut magnatum eſt obſeqvio deputatus, vel usqve adeò dives fuerit & potens, ut ſumptibus ſuis alere poſſit milites, tùm enim obligari ait Clericum non ad pugnandum, ſed ad alia munia in bello obeunda. Joh. Bapt. Vivian. *in rat. ad h. t.*

§. 35. Dixerat in priori conſtitutione Innocentius, peccare clericum, qvi alios incitat ad pugnandum, ſed hìc excipit cruciatam, in qvâ admittit, ut clericus conſilio bellico interſit, & ut ipſe qvoqve, ſi poſſit, milites conſcribat. Et hoc propter votum, ſi qvod nuncupatum eſt. Extra talem caſum nec votum qvidem belli causâ ſuſceptum Clericum obligabit, qvia tùm res redit ad caſum prioris conſtitu-

Digitized by Google

ſtitutionis, qvâ dicuntur peccare clerici, qvi alios incitant ad pugnandum. Qvid autem ſentiendum ſit de expeditionibus iſtis, qvæ fiunt in terram ſanctam, videri poteſt apud Gisbert. Voët. *tom. 3. diſpp. theolog. pag. 923.*

§. 36. Facit huc, qvod ſeculo XII. Alexander III. & Innocentius III. effuſionem ſangvinis tàm alienam eſſe voluerint à Clerico, ut illum ab omni judicio, tùm & executione criminali prorſus excluderent. Conſtitutiones habentur *c. 5. & 9. X. ne cler. vel monach.* In ultimâ hâc disertè prohibentur Clerici ruptariis vel balliſtariis, aut ejusmodi Viris ſangvinum præponi, h. e. uti Bartholomæus Ugolinus *de offic. Epiſc. c. 13. §. 10. n. 1.* explicat, prohibentur eſſe præfecti militum. Pro *ruptariis* Antonius Dadinus Alteſerra *ad hanc Innocentii conſtitutionem* legere mavult: *rutariis*, qvod rutæ olim dictæ fuerint turmæ eqveſtres, qvibus præfici Clericos Innocentius noluerit. Qvicqvid hujus ſit, tamen iſtud certum eſt, in genere morum creditum adhuc tùm fuiſſe, in uno ſubjecto uniri clericum & militem non debere.

§. 37. Imò verò, ut Clericos ab omni ſangvinis effuſione puros cuſtodiret Innocentius, in eâdem conſtitutione etiam Chirurgiæ artem, qvatenus aduſtionem vel inciſionem inducit, ab eis exerceri prohibuit. Valetudinis tuendæ aut reſtituendæ cauſa fieri ſolent aduſtiones & inciſiones ejusmodi, qvi finis neqve illicitus eſt, neqve inhumanus; & tamen ideò prohibentur Clerici eas facere, qvia dolorem in corpore humano cauſantur & ſangvinem eliciunt. Qvanto magis ergò prohibendi erunt Clerici armis hoſtilibus ſangvinem effundere, & vel acie inſtructâ, vel excurſionibus, vel velitatione confligere.

§. 38. Nec profectò ad privilegium ſuum, ex qvo inviolabiles eſſe volunt, provocare poſſunt Clerici illi, qvi bello concertare non erubeſcunt. Conſtitutum eſt jure Canonico noviori, ut excommunicationis ipſo jure incurrat ſententiam, qvisqvis Clericum percuſſerit, aut in vincula conjecerit, *c. 5. X. de ſent. excomm. c. 29. X. eod.* Excommunicatus igitur erit integer exercitus, qvi bellicoſum Epiſcopum vicerit, aut captivum duxerit, præſertim cùm ſententia excommunicationis etiam in adjutores extendatur, *c. 47. eod.* Sed non eſt, ut

Digitized by Google

ut hic metuatur inane hoc fulmen pontificium, cùm ipſimet illi Epiſcopi, dum bella gerere non verentur, periculo huic ſe objiciant, atqve ſuo, qvod jactitant, privilegio, indignos ſe faciant, *c.25. X. de ſent. excomm.* Alioqvin ſi tam ſancti & inviolabiles eſſe deberent ejusmodi milites, ut adverſus eos in acie ſtantes nullo modo pugnare, nec in eos manûs injicere liceret, certa & perpetua penes Epiſcopum aut Clericum milites educentem erit victoria. Sed iſta philoſophemata perſvaderi hactenus potuerunt hoſtium nulli.

§. 39. Oppidò memorabile eſt, qvod Belluacenſi Epiſcopo anno poſt Chriſtum natum MCXCVII. contigiſſe ſcribit Gulielmus Neubrigenſis *lib.5. rer. Angl. cap.22.* his verbis: *Belluacenſis Epiſcopus homo ferocis animi & propinqvitate regiâ inclytus, audiens Miliaeum oppugnari, ſumptis properè armis, non ſuis, i. e. militiæ ſecularis non ſpiritualis, cum armatâ multitudine contra hoſtes audacter egreſſus, & fortiter cum eis congreſſus, bellicoſus magis Pontifex, qvàm religioſus apparuit, ſed fortunam non rectè culpavit. Nam judicio DEI victus, captus & vinctus cum qvibusdam aliis nobilibus, Regi Anglorum, cui tàm in Orientali expeditione & Alemannicis vinculis conſtituto, qvàm regreſſo ad propria, ſupra modum infeſtus extiterat, gratisſimum munus oblatum eſt. Cumq; Rothomagi vinctus ſervaretur, duo, ut dicitur, ex familiaribus Clericis ejus ſupplices ad Regem venerunt, poſtulantes gratiam, ut ſibi liceret domino ſuo in vinculis miniſtrare. Qvibus ille, vos, inqvit, judicate inter me & dominum veſtrum: Ut enim qvæ mihi vel intulit, vel molitus eſt mala, oblivioni tradantur usqve ad annum, certè ab oriente rediens & detentus ab Imperatore Romano, reſpectu perſonæ Regiæ molliùs tractabar, & cum decenti honore ſervabar; ſuperveniens autem idem Dominus veſter veſpere, cujus rei gratiâ venerit, & apud Imperatorem nocte qvid egerit, expertus ſum mane. Aggravata eſt enim ſuper me manus Imperatoris, tantoq; mox oneratus ſum ferro, qvantum aſinus vel eqvus vix ferre poſſet. Juſtè ergo diſcernite, qvalem dominus veſter habere cuſtodiam debeat apud me, qvi talem mihi fecit apud detentorem meum. Clerici verò ad hæc non habentes qvod dicerent, fruſtrati abierunt. Bellicoſus itaqve Pontifex ſervabatur in vinculis & tractabatur ab hoſtibus mitius forte, qvàm meruerat, ſed planè durius, qvam Epiſcopum decebat. Interpellavit autem per ſuos Romanum Pontificem, ut Eccleſiaſtici vigoris inſtantiâ liberaretur de manibus detentoris.*

Digitized by Google

ris. Idem verò ſummus Pontifex prudenter conſiderans, qvod Rex Anglorum Epiſcopum non prædicantem ſed prælιantem cepiſſet, & rigidum magis hoſtem, qvàm pacificum Præſulem teneret in vinculis, ut vinctum relaxaret, illi moleſtus eſſe noluit, ſed interpellanti ſapienter & diſcretè reſpondit, improperans; qvod ſecularem militiam Eccleſiaſtica prætuliſſet, & pro baculo paſtorali lanceam, pro mitrâ galeam, pro albâ loricam, & clypeum pro ſtolâ ſumpſiſſet, & gladium ferreum pro gladio ſpiritûs, qvod eſt verbum Dei &c.

§. 40. Ex his verò, qvæ hactenus diximus, patet, multum deferbuiſſe priſtinam, qvibus Clerici olim mores ſuos commendabant, devotionem, maximeq; mutatum eſſe ſtatum Epiſcopalem. Gradu olim movebatur, & ad communionem Laicam amandabatur, qvin & poſt obitum publicâ commemoratione indignus judicabatur, qvicunqve ex Clericis bellica ſecutus fuerat ſigna. Sed ſeculo XIII. Honorius III. Pontifex abſtinere tantùm jubet miniſterio altaris, qvi in conflictu cum infidelibus aliqvem ex hoſtibus interfecerat. *c. pen. X. de homicid.* Sic igitur ſenſim remisſior facta eſt diſciplina Eccleſiaſtica.

§. 41. Hodiè ſubtiliter admodum & operosè diſputatur, an & qvatenus Clericus arma induens irregularitatem incurrat. Qvam theſin in genere qvidem affirmare ſolent Canoniſtæ, ut tamen præviam reqvirant trinam commonitionem ex *c. 25. X. de ſent. excomm.* ſed exceptiones mox addunt, qvibus omnis illicò tollitur irregularitas. Si ex neceſſitate, ajunt, publicâ militiæ nomen dederit, ſi pro aris & focis dimicandum ſit, non ea vis eſt contractæ irregularitatis, ut beneficio aut alio munere Eccleſiaſtico Clericum exuat, qvamvis ad nova tendentem procul arceat, donec pontificio reſcripto reſtitutus ſit. Vid. Bengeus & Pinſſonius *de benef. Eccleſ. tit. de vit. & honeſt. Cler. §. 6. caſ. 3. n. 18.* Joh. Gutierrez *canon. qvaeſt. lib. 2. cap. 6. num. 59. ſeq.*

§. 42. Utrum conveniat hæc doctrina diſciplinæ publicæ olim introductæ, ex ſuprà dictis patet. Nec fruſtra dubitatum aliqvando fuit in Galliâ, utrum valere debeat diſpenſatio pontificis, qvâ Clericos milites in priſtinum ſtatum & privilegia reſtituerat, referente Joh. Paponio *lib. 1. tit. 6. arreſt. 7.* Nos verò jubemur & cogimur credere, etiamſi tota repugnet Eccleſia antiqvior, poſſe papam ex Epiſcopis ſuis qvandocunqve milites facere, neqve tùm excidere Epiſcopum

pum dignitate & privilegiis ſuis, & manere in ſtatu ſuo, etſi qvamplurimos ipſe manu ſuâ interfecerit, qvia ſcil. Papa ita voluit, & circa officium Clericale diſpenſavit. Vid. Didac. Covarruvias *ad Clem. ſi furioſus. part. 2. §. 3. num. 2.* Michael Ferro Manrriqve *de diff. & concord. utr. for. qvæſt. 198.*

§. 43. Cæterùm, ut pro licitis haberentur arma Clericorum, non dubito, maximam partem proveniſſe ex obligatione feudali, poſtqvàm ſcil. vel dare vel accipere feuda cœpit Eccleſia, aut in eâ Clerici. Qvia enim feudorum ſervitia ex primævâ ſuâ naturâ militaria ſunt & eqveſtria, propter qvæ ſcil. ipſi etiam vaſalli milites appellantur, ſimul atqve beneficia iſtiusmodi in Eccleſiam aut perſonam Eccleſiaſticam collata aut jure ſucceſſionis à talibus acqviſita fuerunt, dubium mihi non eſt, maximas illicò diſputationes exortas fuiſſe, an & qvatenus ſubſiſteret iſta feudorum translatio.

§. 44. Neqve adhuc ceſſat iſta in ſcholis diſputatio, qvæ de tribus his qvæſtionibus inprimis inſtituitur: 1. Utrum feudum concedi poſſit Clerico? 2. Utrum Clericus in feudo jam conſtituto ſuccedere poſſit? & 3. Utrum, qvi feudum ſemel adeptus eſt, ſi Clericus fiat, retinere illud qveat? Vid. Hermann. Vultej. *de feud. lib. 1. c. 9. n. 67.* Potiſſima ratio dubitandi eſt iſta, qvia miles Chriſti non debet eſſe miles ſeculi, *2. F. 21.* Et obſervat Franciſcus Duarenus *in conſvet. Feud. cap. 6. in fin.* infeudationes, qvæ Clericis fiunt, introductas eſſe corruptis jam moribus Eccleſiaſticis, corruptâ jam diſciplinâ Eccleſiaſticâ, & hoc jure nos uti contra veteres Canones, contra ipſum jus Longobardicum.

§. 45. In eandem ſententiam tranſit Udalricus Zaſius *de feud. part. 5. n. 71.* qvando ait: *Ego in hoc nihil firmo; hoc tamen ſcio, qvod textûs feudales expreſſè volunt, qvod qvi Clericus efficitur, hoc ipſo feudum amittat: qvod & rationem habet: Nemo enim militans Deo ſecularibus ſeſe negociis implicet. Attamen qvia communi opinione obtentum eſt, qvod Clericus feudum capere poſſit, qvod & jus Canonicum admittere videtur, calamum reprimo. Hoc tamen ex Divi Hieronymi verbis dico, Clericum eſſe de ſorte Domini, qvi divinis officiis & contemplationi deditus ab omni ſecularium ſtrepitu ſemotus eſſe debeat, victu & veſtitu contentus, ut & ipſe Dominum poſſideat, & ab ipſo domino poſſideatur. — — Certè & in uſibus feudorum juſtiſſimè & omninò*

K ex

Digitized by Google

ex Chriſtianâ ſinceritate tantum eſt, ne Clericus feudis implicetur. Verba ita ſe habent: Et jure & moribus receptum eſt, vaſallum Clericali ſe militiæ dedicantem feudum amittere. Scriptum eſt enim in divinis eloqviis: Miles Chriſti Chriſto ſerviat: ſeculi milites ſeculo ſerviant. Nec certè ſatisfacere poſſe videtur communis iſta & planè frigida ſolutio, qvam Præpoſitus circumfert, qvod per ſubſtitutum ſaltem Clericus ſerviat: qvia tale qviddam poſſet videri, ac ſi furem qviſpiam excuſet, ſi per ſubſtitutum furetur. Certè qvod Clerico prohibitum eſt, & ſubſtituto prohiberi intelligitur. Sed iſta curent alii: mei propoſiti non eſt, qvicqvam, qvod ſacris literis adverſari poſſit, ſcribere.

§. 46. Vidit Zaſius & agnovit, tùm jus Canonicum, tùm mores ſeculi à doctrinâ ſacrarum literarum abiiſſe, atqve in hoc eis adverſari. De ſubſtituto vèrò, per qvem Clerico ſervitia præſtare liceat, qvod nonnulli & pleriqve omnes hodiè ad temperandos canones & leges duriores afferunt, nec congruum ſatis videtur, uti notat Zaſius, nec perpetuum. Clerici enim ipſi, qvi feuda accipiebant, juramentum fidelitatis præſtare tenebantur, uti docet Petrus de Marca *de concord. ſacerd. & imp. lib. 8. cap. 19. & 21.* nec videtur tùm ſubſtitutus admiſſus. Juramenti enim formula non de ſubſtituto concepta erat, ſed de ipſo Vaſallo, qvi feudum accipiebat. In antiqvâ collectione III. apud Antonium Auguſtinum *c. 1. de ord. cognit.* refertur Abbatem de Ferentino Nobilibus qvibusdam Viris præſtito juramento promiſiſſe, *qvod eos contra omnes homines, exceptis Rom. Pontifice & Imperatore, ac Legatis ipſorum ad retinendum, qvod tunc habebant in caſtris, villis & bonis aliis & recuperandum ſine fraude & malo ingenio, ſi eorum aliqvid amitterent, adjuvare vellet.* Juramentũ hoc fidelitatis non præſtitit ſubſtitutus, cui id aliàs injungendũ fuiſſet, ſed ipſe Abbas, & qvidem de integritate animi ſui, qvod ſine fraude & malo ingenio aſſiſtere velit; qvod præſtare non poteſt, ſi per ſubſtitutum ſerviat, cùm de ejus fide nunqvam adeò certus eſſe qveat. Et certè recentius inventum eſt, à primævâ feudi naturâ multum recedens, qvod per ſubſtitutum ſervire liceat. Nec proinde contradicentes nos habet Hadrianus Saravia, qvi *l. 2. de grad. miniſtr. Evang. cap. 17. & 18.* operoſè defendit, non repugnare conditioni Clericorum poſſeſſiones feudorum, eorum ſcil. qvæ non propter militiam conceduntur. Sed omnis diſputatio vertitur in eo, utrum feuda militaria à Clericis poſſideri qveant, id qvod ſeqvioribus temporibus uſuveniſſe probabile eſt.

§. 47.

Digitized by Google

§. 47. Uti verò Clerici atq; integræ Eccleſiæ ab aliis feuda accipere, ſic etiam dare deinceps conſveverunt. Et hinc ſc. Eccleſiæ ſuos milites nactæ ſunt, qvos ſæpè refert hiſtoria ſeculi undecimi & duodecimi. Hominum enim, qvos Eccleſia ad ſui præſidium habuit, tres ferè inveniuntur ordines, Capitanei, milites & Caſati. *Capitanei* dicebantur, qvi feudum titulatum ab Eccleſiâ acceperant, ut ei inſervirent; *Milites*, qvi ſub Capitaneis militabant: *Caſati*, qvi militibus ſubſervientes partem feudi in ſe translatam & transſcriptam posſidebant. Atq; hi omnes, ſi qvando opus eſſet, ab Epiſcopis convocabantur, ut vel Reipubl. vel Religioni partes ſuas & officia impenderent. Vid. Nicol. le Maiſtre *de bon. Eccleſ. lib. 3. cap. 5.* Ad hoc enim ex obligatione feudali, & vaſallagio, qvod Eccleſiaſtici perinde ac principes ſeculares recipiebant, tenebantur, & vicisſim principibꝰ Eccleſiaſtici obligabantur ipſi.

§. 48. Inſignem hâc de re locum ex hiſtoriâ Rigordi in geſtis anni XXII. Philippi Auguſti Galliarum Regis refert Fr. Juretus ad Ivonis Carnotenſis *epiſt. 28.* his verbis: *Cùm omnes Barones & Epiſcopi vocati ad hunc exercitum conveniſſent apud Medontam & miſiſſent ad mandatum Regis homines ſuos prout debebant in expeditionem illam, Aurelianenſis & Altiſiodorenſis Epiſcopi cum militibus ſuis ad propria ſunt reverſi, dicentes ſe non teneri ire vel mittere in exercitum, niſi qvando Rex ipſe perſonaliter proficiſcitur. Et cum nullo ad hoc privilegio ſe tueri posſent, generali conſvetudine contra eos faciente, petiit Rex, ut hoc emendarent. Ipſis autem emendare nolentibus Rex eorum regalia confiſcavit, ſcilicet ea tantùm temporalia, qvæ ab eo feodaliter tenebant, decimas & alia ſpiritualia eis in pace dimittens &c. Epiſcopi illi omnes Regi ex fidelitate feudali obligati erant, & ex hâc cum militibus ſuis ad Regis convocationem comparere tenebantur. Qvod cùm renuerent Aurelianenſis & Altiſiodorenſis, feloniæ arguebantur, & feudis, qvibus à Rege inveſtiti erant, privabantur.*

§. 49. Hæc ſunt illa initia, qvibus excuſari cœperunt arma Epiſcoporum. Atq; inde, qvo majora Eccleſiaſticis perſonis collata fuerant feuda, eo magis licitum cenſebatur bellũ, qvod occaſione illorum aut propter illa gerebatur. Ex eo tamen planè nova prodiit Epiſcoporum facies, à prioribus omninò diverſa, & prorſus alia. Qvi enim antea in prædicatione verbi & adminiſtratione Sacramentorum occupati erant Epiſcopi, in qvibus duobus præcipuum Miniſtrorum verbi officium conſiſtebat, nunc mutatâ ſcenâ officium iſtud negligebant, & ad

Digitized by Google

curas ſeculares omnes animi nervos intendebant. Atq; ſic anſam dederunt, ut qværeretur, utrum Epiſcoporum nomen retinere debeant, qvi priſtinam Epiſcoporum curam non amplius ſuſtinent?

§. 50. Theologorum noſtrorum hæc eſt ſententia, *nec eſſe, nec eſſe velle veros Epiſcopos, ſed politicos dynaſtas & principes, qvi nec concionantur & docent, nec baptizant, nec cœnam adminiſtrant, nec ullum opus & officium Eccleſiæ præſtant*, uti habetur in Artic. Smalcald. *part. 3. n. 10.* Habeant enimverò illi ſuos principatûs, ſua inſignia territoria, propter qvæ eos ut principes reveremur, & majeſtatem eorum obſervanter colimus; ſed profectò dū Epiſcopi eſſe volunt, nec ea tamen, qvæ Epiſcoporum ſunt, munia obeunt, inane hoc prorſus erit nomen, neq; ſignificativum amplius ſui. *Qvi nunc ſunt Epiſcopi*, dicitur in Aug. Conf. *art. 7. abuſ. non faciunt Epiſcoporum officia juxta Evangelium; ſed ſint ſanè Epiſcopi juxta politiam Canonicam, qvam non reprehendimus. Verùm nos de Epiſcopo loqvimur juxta Evangelium.* Conf. der Proteſtirenden Bedencken von der Reformation ap. Hortled. *part. 1. pag. 272. num. 414.*

§. 51. In hoc ſenſu accipiendum eſt, qvod ſcripſit Georgius Mylius *ad dict. art. 7. A. C. part. 2. Non licuiſſe ſtatuimus ullis Epiſcopis accipere à Regibus ullum aliqvod temporale dominium in Urbes & provincias, multò minus ſibi ipſis uſurpare, minimè omnium bello atq; armis vindicare, ſed poteſtatem illam omnem politico magiſtratui fuiſſe relinqvendam. Cujus contrario facto poteſtatem qvidem temporalem jure humano ab ipſis posſideri concedimus, ſed deſiiſſe illos eſſe qvod fuerant, ſtatuimus. Suſcepta enim poteſtate & dominio temporali, Eccleſiaſtico ordine ipſos excidiſſe credimus, ita ut Epiſcopale, præter nudum & inane nomen, nihil habeant, & nihilo veriùs Epiſcopi dicantur, qvàm hominis appellationem mereatur cadaver, in qvo ſpiritus aut vita nihil qvicqvam ſupereſt* &c.

§. 52. In eandem ſententiam etiam ex pontificiis qvidam inclinârunt. Claudii Eſpencæi Theologi Pariſienſis verba adduxi ſupra *c. 10. §. 15.* Sed qvia & periculoſū eſt, mores ſeculi reprehendere, & ſupervacaneum atq; inane, diſputare adverſus ea, qvæ longis jam ſeculis recepta ſunt, filum hîc abrumpo. Qvod ſi qvibusdam Epiſcopis hodiè regalia competunt, uti revera competunt, difficile erit eos à principibus ſecularibus diſcernere. Nec malè proinde videntur aliqvi diſtingvere inter Principes Epiſcopos, & Eccleſiaſticos Epiſcopos, qvorum illi curam habeant rerum ſecularium, hi Eccleſiæ & animarum. Vid. Gisbert. Voët. *polit. Eccl. part. 1. l. 3. tr. 3. c. 2.*

§. 53. Vi-

Digitized by Google

§. 53. Videntur tamen etiam inter Pontificios nonnulli hoc ſtatuere, non Eccleſiaſticis tantùm Epiſcopis, ſed illis etiam qvi ſimul principes ſunt, & ſic duplicem perſonam gerunt, minus convenire motûs & conflictûs bellicos. De ipſo Pontifice Julio II. qvi in obſidione Mirandolæ præſens, totius expeditionis non ſpectator tantùm, ſed etiam director fuit, ſic ait Franciſcus Gvicciardinus *hiſt. lib. 9. Il principio del anno nuovo fece molto memorabile una coſa inaspettata, & inaudita per tutti i ſecoli.* Et paulò poſt: *Era certamente coſa notabile, & a gli occhi degli huomini molto nuova, che il Rè di Francia Principe ſecolare, di età anchora freſca, & all hora d' aſſai proſpera diſpoſitione, nutrito dalla giovanezza nell' arme, al preſente riposandoſi nelle camere amminiſtraſſe per Capitani una guerra fatta principalmente contra lui; & dall altra parte vedere, che il ſommo Pontefice Vicario di Chriſto in Terra, vecchio & infermo, & nutrito nelle commodità & ne' piaceri, ſi fuſſe condotto in perſona a una gverra ſuſcitata da lui contra i Chriſtiani a campo a una terra ignobile: dove ſottoponendoſi come Capitano d' Eſſerciti alle fatiche & a' pericoli non riteneva di Pontefice altro, che l' habito & il nome.*

§. 54. Cardinalis Guiſii expeditionem ſalsè perſtringit Gabriel Barthol. Gramondus *lib. 8. hiſtor. Gall. circa fin.* his verbis: *Ex purpura Romanâ & ſacro charactere rara in principem laus, militiam affectabat impatiens ſui; non miles, qvia Cardinalis, non item Cardinalis, qvia miles erat. -- -- Indebitum certè characteri, qvod in Engeriacâ obſidione ſæpè ferrum in hoſtem ſtrinxit, immemor Eccleſiam neſcire ſangvinem. Enimverò qvi purpuram contempſerat, purpuratus moritur: purpura vernaculum nomen eſt, qvo exanthemata Galli appellitant. Erant, qvi crederent, qvo tempore exceſſit Princeps, in proximo eſſe, ut rubeũ ſacri collegii pileũ cum Hieroſolymitanâ cruce commutaret, qvod vix credi poſſit, niſi qvod vecordi in arma libidine agebatur. &c.*

§. 55. Præ cæteris autem memorabilis eſt cenſura Cardinalis Baronii, qvam de tali militiæ Clericalis genere *ad annum* DCCC LXXXVIII. his verbis proponit: *Qvod autem deterius videri potuit, & planè monſtruoſum, illud fuit, qvod tàm Epiſcopi qvàm Abbates armati ad bella procederent, in hoſtes irruerent, cæderent ipſos & cæderentur ab ipſis. Execrandum planè diu iſtiuſmodi facinus inolevit in Galliis, cujus merito accidiſſe putamus, ut externis atq; civilibus bellis eadem provinciæ affiictarentur. Sed eo deterius, qvod iidem etiam ab*

 ejus

Digitized by Google

ejus temporis ſcriptoribus laudati reperiuntur nomine bellicæ fortitudinis : cùm tanqvam ſacrorum Canonum violatores & muneris paſtoralis & nominis deſertores deteſtandi fuiſſent.

§. 56. Gallorum hanc conſvetudinem , qvam memorat & perſtringit Baronius, ſuâ relatione confirmat Johannes Tilius *lib. 2. comment. de reb. Gall.* pasſim, præcipuè his verbis : *Qvanqvam Scripturæ Sacræ armis toti Clero interdicunt , tamen Antiſtites pares Galliæ pro dignitate Parium temporariâ tenentur Regibus miniſtrare & eos ſeqvi cum eqvitum ſuorum ac militum comitatu , ſi qvando Reges ipſi in bellum proceſſerint : qvod officium à qvibusdam aliis Epiſcopis, qvi Pares non ſunt, debebatur : adeò Gallia in his conditionibus rem militarem æſtimavit magni. Floardus in hiſtoriâ meminit Hincmari & Germani Archi-Epiſcoporum Remenſium , qvi ſæpè ipſi pro Carolo Calvo & Carolo Simplice Regibus ſuas copias deduxêrunt. Guilhelmus Brito in hiſtoriâ Philippi Auguſti Regis narrat , Bellovacenſem Epiſcopum è ſtirpe regiâ, fratrem Comitis Druidenſis , Parem Galliæ, qvi Philippo Auguſto in prælio Pontis Bouinarum aderat, clavâ Guilhelmum Comitem à Longo gladio cognominatum , fratrem nothum Regis Angliæ proſtraviſſe, & Johanni Neslano Eqviti imperaſſe , ut eum ſibi caperet , ſimiliterq; alios complures ab eo in terram deturbatos eſſe. Sed qvia homo fuit Eccleſiaſticus , rerum ab eo ſtrenuè geſtarum laudes alteri qvodammodo tribuuntur : & ipſe qvoqve clavâ tantùm voluit dimicare, ut hoſtem deturbaret, non interimeret.* Conſvetudinem hanc Galliæ Tilius haud obſcurè dicit adverſari Sacræ Scripturæ , & excuſatum inſuper vult Epiſcopum Belluacenſem, qvod non aliis armis , ſed clavâ tantùm dimicaverit ; ac ſi minus dedeceret Epiſcopum clava, qvàm gladius , aut armatus ille propterea dici non deberet. Utiqve vero armorum appellatio non ſcuta tantùm & gladios & galeas ſignificat, ſed & fuſtes & lapides *l. 41. ff. d. V. S*: & armatos non utiqve eos intelligere debemus, qvi tela habuerũt, ſed etiã qvid aliud, qvod nocere poteſt. *l. 9. ff. de vi publ.* Et profectò vitæ ſuæ ſatis prodigus erit, qvi Herculẽ clavatorẽ metuere nolit. Tantum abeſt, ut ſatisfacere hæc qveant Baronio.

§. 57. Ante annos centum, & qvod excurrit, ſcripſit Georgius Wicelius Ferdinandi Romanorum Imperatoris Conſiliarius libellum ſub nomine *viæ Regiæ*, in qvo vitia Eccleſiæ ſuæ ſæpisſimè exagitat, & acerrimè reprehendit. In ſpecie cùm articulum de poteſtate

Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiaſticâ ſub manibus haberet, & Epiſcoporum ſecularem poteſtatem attenderet, neqve rationem videret, qvâ excuſari ea commodè poſſet, ſatius eſſe putavit prorſus abſtinere ab eâ, qvàm ſub duplici perſonâ Eccleſiæ curam negligere. Verba ejus qvanqvam prolixa ſint, qvia ad inſtitutum noſtrum faciunt, integra adſcribam, atqve per ea ſic colophonem imponam: *Magnopere*, inqvit, *probamus iſtud diſcrimen, ſicut diſcrimen ponimus inter cœlum & terram. Poteſtas Eccleſiaſtica de cœlo eſt, at politica de terrâ, utramqve verò in uno eodemqve homine conjungi poſſe, diſputent alii, qvi ſolent objicere de gemino diſpari.*

Non bene conveniunt, nec in unâ ſede morantur.

Verum diſputetur ad vivum inveſtigandæ veritatis ergo: utrum idem exiſtere poſſit Paſtor ſpiritualis, & miles plusqvam carnalis? Ac jurene geſtet altera manu pedum pontificale ſeu Epiſcopale, & ſimul alterâ enſem cruentum, galeam thoracemq́; Martialem? Verùm hæc ſacra non aliter conſtant: tanto difficilius eſt, contra tractum fluminis niti, & cum ſuo depugnare ſeculo. Alioqvi enim provocari poterat ad Eccleſiæ principia, qvando tàm Pontifices qvàm Epiſcopi uni vacabant poteſtati Eccleſiaſticæ, in timore & tremore Dominum ſuum audientes nimirum, VOS NON SIC. Qvin & cum Bernhardo qværi poterat: Sic ne fecit Petrus? Sic ne Paulus? Talia geſtavit arma Linus? Talem zonam Clemens? & Epiſcopi Dionyſius, Ignatius, Auguſtinus, Ambroſius, & infiniti horum ſimiles? Sed eſto, ait Bernhardus, *alius, & alii hominum mores & tempora periculoſa non inſtant jam, ſed exſtant. Hæc Bernhardus. Attamen nihilo ſegnius fatendum id, qvod res eſt. Nimirum Pontifices, Epiſcopos, Patriarchas, Cardinales, primam omnium curam ac operã impendere oportet in ea, qvæ ſolius Dei ſunt, memores Pauli mandati, qvando inqvit: dicite Archippo, vide miniſterium (diaconiam) qvod accepiſti in Domino, ut illud impleas. - - Qvod munus propriè ſuum, ſi ſincerè obierint vel biennium, ſenſim, crede mihi, nauſeabunt ad ſecularia. Semel ſtatuant poteſtatem Eccleſiaſticã, qva Epiſcopi ſunt omninò*

excelle-

Digitized by Google

excellere, & longè inferiorem eſſe poteſtatem, qva Principes ſunt. Qvod cum ſit irrefragabile atq́; immotum, tamen gaudeant adire tantum Principes & propemodum pudet Epiſcopos dici.

Imò illorum aula non ſuſtinet patienter audire, ſi qvis roget, ubi Rev. Epiſcopus ſit: præciſè dicendum eſt, ubi reperiam meum glorioſiſſimum Dominum & Principem: ſin ſecus, ad ſuſpicionem malam protinus rapitur. Cujus rei forſan cauſa eſt, qvod malint eſſe reipſa Principes, qvam Epiſcopi, & propenſiores ſint ad Principatum qvàm Epiſcopatum. Si qvi tales exiſtunt, ipſi conſtituunt ſemet Epiſcopi nomine ultra modum indignos: Sed hoc pacto non ſubterfugient iram venturam. Porrò qvandoqvidem uſus, mosq; publicus obtinuit, ſicut ſuprà diximus: ut videlicet Pontifices & Epiſcopi utraq; ſimul poteſtate fungantur, etiam atq; etiam contemplandum eſt, ne, dum alteri incumbunt, alterum negligant. Qvod ſi eligendum eſt melius, multò ſatius eſt, Eccleſiæ curis operisq́; incumbere Pontifices ac Epiſcopos, qvàm Politicis vacare cauſis, & mundi hujus implicari negotiis. Hoc enim alieni officii eſt; illud verò proprii, qvemadmodum ſæpè dixi. Qvod ſi Cæſar Romanus totumq́; Imperium ſinceris animis ſuper ea re conſultaret ac diſpiceret: an utrumq;, an verò alterutrum Chriſtianiſmo conducibilius foret: haud eqvidem arbitror, Epiſcopos ipſos hanc deliberationem improbaturos. Omninò priùs habeant religioſi prælati, ut Eccleſiæ Chriſti benè præſint, juxta legem Domini, qvàm ut aulæ ſuæ proſpiciant, & ſeculo caduco ſerviant. Prima cura Chriſto, proxima Eccleſiæ, ultima, ſi ita libet, ditioni debetur. Addam liberius: ſi conſtaret, poteſtatem Epiſcoporum & Pontificiam Eccleſiaſticam aut præpediri, aut diminui, aut labefactari, aut evacuari per poteſtatem politicam, qvam ſimul exercent Jure humano, præſtabat alteram (videlicet hanc) potius deponere, qvàm hujus oneri alteri malè præeſſe, cui primas partes tribui oportuit, & qvæ ut benè adminiſtraretur, totum reqvirit hominem, non diviſum ipſum.

Adhortamur ideò per miſerationes Dei, non præcipimus, primum Pontificem ipſum maximum Epiſcopum Epiſcoporum: deinde Epiſcopos reliqvos, præſertim per Germaniam noſtram: ut poteſtatem, qvam acceperunt à Domino, non ad deſtructionem, ſed ad ædificationem Eccleſiæ, eò videlicet conferant, ac ſolam exerceant, miſſo interim gladio in vaginam ſuam, & politicam politicis hominibus adminiſtrandam tradant.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google